

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародного менеджменту**

галузь знань	<u>05 Соціальні та поведінкові науки</u>
спеціальність	<u>051 Економіка</u>
спеціалізація	<u>Міжнародна економіка</u>

Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

Форма навчання: заочна
(денна / заочна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на українському ринку

студентки Олійник Анастасії Ігорівни _____
(прізвище, ім'я, по батькові повністю) (підпис)

Науковий керівник доцент, кандидат економічних наук
(науковий ступінь, учене звання)

_____	<u>Жеваго А.В.</u>
(підпис)	(прізвище, ініціали)

**Кваліфікаційна магістерська робота допущена до захисту в
Екзаменаційній комісії з атестації здобувачів вищої освіти**

В.о.завідувача кафедри к.е.н., доцент

_____	<u>М.О.Бурмака</u>
(підпис)	

Київ 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

**Факультет міжнародної економіки і менеджменту
Кафедра міжнародного менеджменту**

галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

спеціальність 051 Економіка

Спеціалізація Міжнародна економіка

Освітньо-професійна програма «Міжнародна економіка»

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о.завідувача кафедри

М.О.Бурмака

(підпис)

20 __ р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

студентки Олійник Анастасії Ігорівни
(прізвище, ім'я, по батькові)

заочної форми навчання
(денної / заочної)

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

на тему: Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на українському ринку

Тему затверджено наказом ректора Університету від «__» _____ 20__ р. № _____

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах
законодавчі акти, монографії, статистичні матеріали, збірники наукових праць, періодичні видання, статті, звіти

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи дослідження діяльності компаній на іноземних ринках (назва розділу)
Розділ 2	Ефективність діяльності іноземних компаній на українському ринку (назва розділу)
Розділ 3	Проблеми та перспективи діяльності іноземних компаній на українському (назва розділу)

Об'єкт дослідження:	іноземні підприємства в Україні
Предмет дослідження:	специфіка діяльності іноземних підприємств в Україні
Мета дослідження:	виявлення найважливіших характеристик та особливостей діяльності іноземних компаній в Україні, а також оцінка перспектив їх діяльності в Україні у майбутньому

Конкретні завдання, які студент повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	розглянути поняття та особливості діяльності іноземної компанії;
	визначити форми виходу компаній на іноземні ринки; з'ясувати правові засади діяльності іноземних компаній в Україні;
У розділі 2	проаналізувати ефективність діяльності іноземних компаній у енергетичному секторі України, у промисловості та сільському господарстві, а також у фінансовому секторі
У розділі 3	дослідити проблеми та ризики діяльності іноземних компаній на українському ринку; відзначити перспективи розширення діяльності іноземних компаній на українському ринку

**Завдання підготував
науковий керівник**

(підпис)

Жеваго А.В.
(ініціали, прізвище)
« ____ » _____ 2020 р.

Завдання одержав студент

(підпис)

Олійник А.І.
(ініціали, прізвище)
« ____ » _____ 2020 р.

Реферат

Магістерська робота містить 102 сторінки, 4 таблиці, 15 рисунків, список літератури з 94 найменувань, 3 додатки.

Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на українському ринку

Об'єктом дослідження виступають іноземні підприємства в Україні.

Предметом дослідження є специфіка діяльності іноземних підприємств в Україні.

Мета дипломної роботи полягає у виявленні найважливіших характеристик та особливостей діяльності іноземних компаній в Україні, а також оцінці перспектив їх діяльності в Україні у майбутньому.

Завданнями роботи є : розглянути поняття та особливості діяльності іноземної компанії; визначити форми виходу компаній на іноземні ринки; з'ясувати правові засади діяльності іноземних компаній в Україні; проаналізувати ефективність діяльності іноземних компаній у енергетичному секторі України, у промисловості та сільському господарстві, а також у фінансовому секторі; дослідити проблеми та ризики діяльності іноземних компаній на українському ринку; відзначити перспективи розширення діяльності іноземних компаній на українському ринку.

За результатами дослідження сформульовані висновки щодо тлумачення поняття іноземної компанії; форми виходу компанії на зовнішній ринок; діяльність іноземних підприємств в галузях України; привабливість галузей в Україні для іноземного інвестора.

Одержані результати можуть бути використані для розширення діяльності іноземних підприємств на українському ринку.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2019-2020 рр.

Рік захисту роботи - 2020 р.

Форма Звіту Подібності

ДАТА ЗВІТУ: 2020-04-14 15:17:12

ЗАГОЛОВОК:

Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на українському ринку.doc

АВТОР:

Кулакова Анастасія Ігорівна

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:

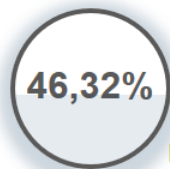
Жеваго А.В.

Показати

детально:

■ Рівень запозичень

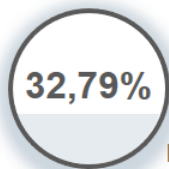
Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

КП 1

25

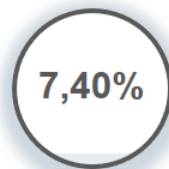
Довжина фрази для коефіцієнта
подібності 2

КП 2

18781

Кількість слів

КЦ

142745

Кількість символів

ВІДГУК
на магістерську дипломну роботу
студента факультету міжнародної економіки і менеджменту
магістерської програми "Управління міжнародним бізнесом"

Кулакової Анастасії Ігорівни
(прізвище, ініціали)

На тему: Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на
українському ринку

1.Актуальність теми: на сьогоднішній день стратегічним завданням держави є створення якомога сприятливіших та належних організаційно-правових умов для залучення як іноземних підприємства, так і їх інвестицій в економіку України.

2.Що є позитивного в роботі: автором досліджено, які теоретичні форми виходу іноземних компаній на зарубіжні ринки використовували на практиці відомі міжнародні компанії виходячи на український ринок згідно чинного законодавства

3.Наявність самостійних розробок автора, наукова новизна: автором розглянуто ключові сектора економіки України, їх галузевий розподіл з точки зору участі міжнародних компаній. Які проблеми та ризики формують несприятливий інвестиційний клімат в Україні, та які перспективи майбутньої участі іноземних компаній у розвитку української економіки.

4. Практична цінність висновків і рекомендацій: Робота носить аналітичний характер, наведено та проаналізовано досить багато прикладів, дані зведені автором у таблицю, для розуміння скільки коштів інвестовано іноземними компаніями в українську економіку за галузями та хто є лідерами.

5.Наявність недоліків: дипломна робота не містить суттєвих недоліків

6. Загальна оцінка магістерської дипломної роботи та її допущення до захисту перед ЕК: дипломна робота відповідає всім вимогам кафедри та заслуговує на високу оцінку

Науковий керівник: доцент кафедри міжнародного менеджменту, к.е.н

(підпис)

Жеваго Аліна Володимирівна
(прізвище, ініціали)

"17" квітня 2020 р.

Юридична адреса: Україна, 01054, м. Київ, вул. Богдана Хмельницького 19-21

А

ЄДРПОУ: 36353288; ІПН: 363532826596

Свідоцтво платника ПДВ: 200028035

Р/р: 26007 200532 023 В ПАТ «Сітібанк» у м. Києві, МФО 300584

Рецензія
на магістерську дипломну роботу

студентки Олійник Анастасії Ігорівни
на тему: Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на українському ринку

Дипломна робота є самостійним змістовним і комплексним науковим дослідженням, яке присвячено актуальній темі: Ефективність і проблеми діяльності іноземних компаній на українському ринку.

У роботі проаналізовано найважливіші характеристики та особливості діяльності іноземних компаній в Україні, а також здійснено оцінку перспектив їх діяльності в Україні у майбутньому.

Результати дослідження обумовлюють практичну значущість роботи, що визначається можливістю використання запропонованих перспектив розширення іноземних компаній на ринку України.

Тема дипломної роботи розкрита, основні положення та висновки достатньо обґрунтовані.

Дипломна робота може бути рекомендована до захисту відповідно до визначених вимог.

Рецензент

Директор

27 березня 2020 року

Вішнікін Є.В

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ НА ІНОЗЕМНИХ РИНКАХ	
1.1. Сутнісний зміст та особливості діяльності іноземної компанії	5
1.2. Форми виходу компаній на іноземні ринки	13
1.3. Правові засади діяльності іноземних компаній в Україні.....	20
РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ	
2.1. Іноземні компанії у енергетичному секторі України.....	26
2.2. Іноземний капітал у промисловості та сільському господарстві України.....	35
2.3. Тенденції діяльності іноземних фінансових компаній в Україні.....	49
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ	
3.1. Проблеми та ризики діяльності іноземних компаній на українському ринку	59
3.2. Перспективи розширення діяльності іноземних компаній на українському ринку.....	68
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	85
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність дослідження сучасного стану діяльності іноземних підприємств в Україні, а також правового забезпечення іноземного інвестування в нашої державі викликана необхідністю створення належних організаційно-правових умов для залучення як іноземних підприємства, так і їх інвестицій в економіку України.

На жаль, сьогодні існує багато проблем, які гальмують входження іноземних підприємств до України. Саме тому на сьогоднішній день стратегічним завданням держави повинно стати якомога швидке усунення перешкод, які стримують як іноземні підприємства, так і приплив іноземних інвестицій, створення якомога сприятливіших умов для залучення їх в нашу державу, аби сприяти розвитку країни в цілому.

Різні аспекти діяльності іноземних підприємств в Україні досліджували Є. Р. Бодунов, О.М. Вічних, В. Л. Гераймович, А.М. Ляшенко, А.В. Омельченко, В.В. Поєдинок, В.Е. Федорчук та ін. В той же час, вважаємо за доцільне більш глибоко розглянути специфіку діяльності іноземного підприємства на теренах нашої держави.

Метою дипломної роботи є виявлення найважливіших характеристик та особливостей діяльності іноземних компаній в Україні, а також оцінка перспектив їх діяльності в Україні у майбутньому.

Поставлена мета обумовила необхідність вирішення ряду взаємозалежних завдань, зокрема:

- розглянути поняття та особливості діяльності іноземної компанії;
- визначити форми виходу компаній на іноземні ринки;
- з'ясувати правові засади діяльності іноземних компаній в Україні;
- проаналізувати ефективність діяльності іноземних компаній у енергетичному секторі України, у промисловості та сільському господарстві, а також у фінансовому секторі;

- дослідити проблеми та ризики діяльності іноземних компаній на українському ринку;

- відзначити перспективи розширення діяльності іноземних компаній на українському ринку.

Об'єкт дослідження – іноземні підприємства в Україні.

Предмет дослідження – специфіка діяльності іноземних підприємств в Україні.

Теоретико-методологічною основою дослідження послужили праці вітчизняних і закордонних учених. Теоретичною основою стали розробки, присвячені дослідженням діяльності компаній на закордонних ринках. Методичним апаратом роботи послужили методи системного, порівняльного, причинно-наслідкового та статистичного аналізу.

Інформаційною базою дослідження стали законодавчо-нормативні акти, дані органів державної статистичної звітності, сайтів аналітичних та рейтингових агенцій, роботи вітчизняних і зарубіжних вчених, статті у періодичних виданнях, матеріали науково-практичних конференцій, а також інформаційні бази мережі Інтернет.

Практична значимість дослідження полягає в розгляді правових основ та практики діяльності іноземних підприємств в Україні.

Структура і обсяг дипломної роботи. Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатку. Загальний обсяг роботи становить 102 сторінки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАНІЙ НА ІНОЗЕМНИХ РИНКАХ

1.1. Сутнісний зміст та особливості діяльності іноземної компанії

Економічний розвиток країни в сучасному світі значною мірою визначається її участю у міжнародних відносинах. Світовий досвід засвідчує, що жодна країна не спромоглася створити повноцінну економіку, ізолювавши себе від світової економічної системи. Сучасний етап глобалізації, через механізми іноземних інвестицій, проявляється у взаємопроникненні окремих національних економік у вигляді вільного переливання фінансового капіталу між національними та регіональними ринками.

Наукова економічна література не дає узагальненого тлумачення поняття іноземної компанії. Різні джерела подають різні визначення таких понять, як «іноземна компанія (підприємство)», «компанія (підприємство) з іноземним капіталом», «компанія (підприємство) з іноземними інвестиціями» тощо. Традиційний показник, що характеризує участь іноземного капіталу, – це наявність у статутному капіталі компанії частки, яка належить нерезиденту. Поняття «іноземний капітал» висвітлюється в різноманітних формах капіталу (приватний, акціонерний, державний, банківський, промисловий, фінансовий та капітал міжнародних фінансово-кредитних організацій та ін.), який належить закордонним власникам [29, с. 360].

В Україні за критерієм участі іноземного інвестора та його частки у статутному капіталі законодавцем виділено дві категорії підприємств, які володіють певною специфікою: підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні підприємства – рис. 1.1.

Рис. 1.1. Підприємства за участю іноземного інвестора / інвесторів [29, с. 360]

Підприємством з іноземними інвестиціями є таке підприємство корпоративного типу, засновником / засновниками та/або учасником / учасниками якого (крім, резидентів) є іноземний інвестор / інвестори, а частка іноземних інвестицій у статутному фонді підприємства складає не менше 10% [39, с. 57].

Особливості правового становища підприємств з іноземними інвестиціями визначені у статтях 116 та 390-400 Господарського Кодексу України, у Законі України «Про режим іноземного інвестування» а також у низці інших підзаконних нормативно-правових актів.

До характерних ознак підприємства з іноземними інвестиціями В.С. Щербина відносить наступні [71, с. 331]:

- це підприємство корпоративного типу за участю вітчизняних суб'єктів господарювання (резидентів) та іноземних інвесторів (ними можуть бути: іноземні громадяни, особи без громадянства, що не мають постійного місця

проживання в Україні, юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншої держави, міжнародні організації, інші держави);

- наявність у статутному капіталі підприємства іноземної інвестиції у визначених законом формах та розмірі;

- створення підприємства такого типу може відбуватися шляхом заснування (при цьому одним із засновників має бути іноземний інвестор), а також у разі внесення іноземної інвестиції іноземним інвестором у вже створене підприємство і набуття в результаті цього корпоративних прав у такому підприємстві, тобто, набуття підприємством статусу підприємства з іноземними інвестиціями пов'язується не з моментом його державної реєстрації, а з дня зарахування іноземної інвестиції та його баланс;

- установчі документи підприємства з іноземними інвестиціями мають відповідати спеціальним вимогам: крім відомостей, що передбачені законодавством України для відповідних організаційно-правових форм підприємств, вони також повинні включати відомості про державну належність засновників підприємства з іноземними інвестиціями, відомості про розмір іноземної інвестиції.

Майно, що ввозиться в Україну у якості внеску іноземного інвестора у статутний фонд підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання) – звільняється від обкладання митом. Порядок пропуску такого майна на територію України визначений у ст. 18 Закону України «Про режим іноземного інвестування» та відповідними статтями Митного Кодексу України [27, с. 112].

Продукція підприємства з іноземними інвестиціями не підпадає під ліцензування та квотування при умові їх сертифікації як продукції власного виробництва у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Іноземне підприємство вважається різновидом підприємства з іноземними інвестиціями, і його визначальна ознака – це особливі вимоги до його учасників (ними можуть бути лише іноземні інвестори) та майна (в іноземному підприємстві

іноземна інвестиція становить 100%). За організаційно-правовою формою іноземне може бути корпоративного або унітарного типу.

Отже, іноземне підприємство – це таке підприємство з іноземними інвестиціями, унітарного чи корпоративного типу, засновником (засновниками) та/або учасником (учасниками) якого є лише іноземні інвестори [28, с. 78].

До характерних ознак іноземного підприємства А.М. Апаров відносить такі [14, с. 156]:

- особливості правового статусу іноземних підприємств визначаються ст. 1 і 7 Господарського Кодексу України;

- є різновидом підприємства з іноземними інвестиціями, що зумовлює і лаконізм спеціального регулювання, і застосування до іноземних підприємств нормативно-правових актів, якими визначається правовий статус підприємств з іноземними інвестиціями ;

- статутний фонд мають становити виключно іноземні інвестиції (100%);

- учасником (учасниками) є лише іноземні інвестори (іноземний інвестор);

- за організаційно-правовою формою таке підприємство може бути унітарним чи корпоративним. Виникнення такого підприємства пов'язується із заснуванням іноземними інвесторами (інвестором) нового підприємства чи набуття такими особами у власність майнового комплексу діючого унітарного підприємства чи 100% акцій (часток) підприємства корпоративного типу;

- з метою захисту інтересів національної економіки та національної безпеки законом можуть визначатися галузі, в яких створення іноземних підприємств забороняється.

Є.С. Осадчий, досліджуючи діяльність іноземних підприємств, визначив функції, які вони виконують в економіці країни. За його підходом було виділено дві групи функцій, які виконують іноземні підприємства у сучасній економіці – це мікроекономічні та макроекономічні функції [53, с. 95].

Зокрема, під мікроекономічними функціями він розуміє функції, які показують призначення та роль іноземного капіталу у процесі розвитку і

організації діяльності іноземного підприємництва. Макроекономічні функції характеризують зовнішній прояв властивостей іноземного капіталу та діяльності іноземного підприємництва, а також його роль в економіці країни [53, с. 95].

До мікроекономічних функцій іноземного підприємництва науковець відносить такі – рис. 1.2.

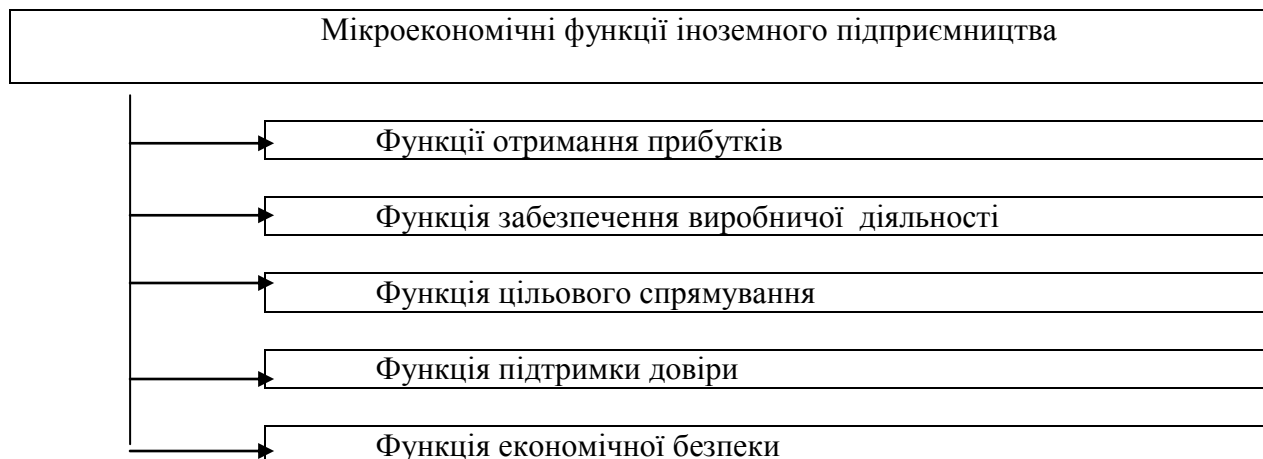

Рис. 1.2. Мікроекономічні функції іноземного підприємства [53, с. 96]

Розглянемо ці функції детальніше:

- функція отримання прибутків. Одним з головних мотивів діяльності іноземного підприємства є отримання прибутків (чи підвищення обсягів отримуваних прибутків). Іноземні інвестори, виходячи на нові ринки, можуть розширювати спектр операцій, що здійснюються, та надавати нові послуги, що дасть змогу виявити нові джерела прибутку. При цьому вони шукають зручні для них умови роботи. Надають перевагу тим країнам, які характеризуються вигідними правовими і податковими умовами діяльності, доступом до більш дешевих ресурсів (оренда землі, ціни на нерухомість, заробітна плата тощо), стабільним економічним і політичним становищем;

- функція забезпечення виробничої діяльності. Дає змогу іноземному підприємству розвиватись на внутрішньому ринку країни, виробляти продукцію і надавати послуги, забезпечувати впровадження нових продуктів та послуг;

- функція цільового спрямування. Полягає у тому, що іноземний капітал використовується переважно у перспективних та дохідних галузях економіки.

Підприємства з іноземним капіталом надають перевагу діяльності у таких галузях, як нафтогазова промисловість, хімічна, паливна, харчова тощо;

- функція підтримки довіри. Проявляється у тому, що часто іноземні компанії, що виходять на зарубіжні ринки, є відомими у світі, мають добру репутацію, характеризуються значними обсягами капіталів і тривалою роботою на ринках зарубіжних країн, що переконує їх клієнтів у стабільності і прибутковості;

- функція економічної безпеки. Спрямована на мінімізацію ризику діяльності підприємства. Підприємницька діяльність на іноземному ринку тісно пов'язана з ризиками та загрозами, які залежать не тільки від країни розташування підприємства, а й від строку її діяльності на ринку, величини його капіталу і видів діяльності. Функція економічної безпеки виконується у разі виникнення зовнішньої небезпеки, забезпечуючи зниження та усунення зовнішніх загроз діяльності іноземного підприємства. До таких зовнішніх загроз можна віднести спад економіки приймаючої країни, політичну кризу, несприятливі зміни законодавства тощо [53, с. 97].

До макроекономічних функцій іноземного підприємництва Є.С. Осадчий відносить ті, що наведені на рис. 1.3.

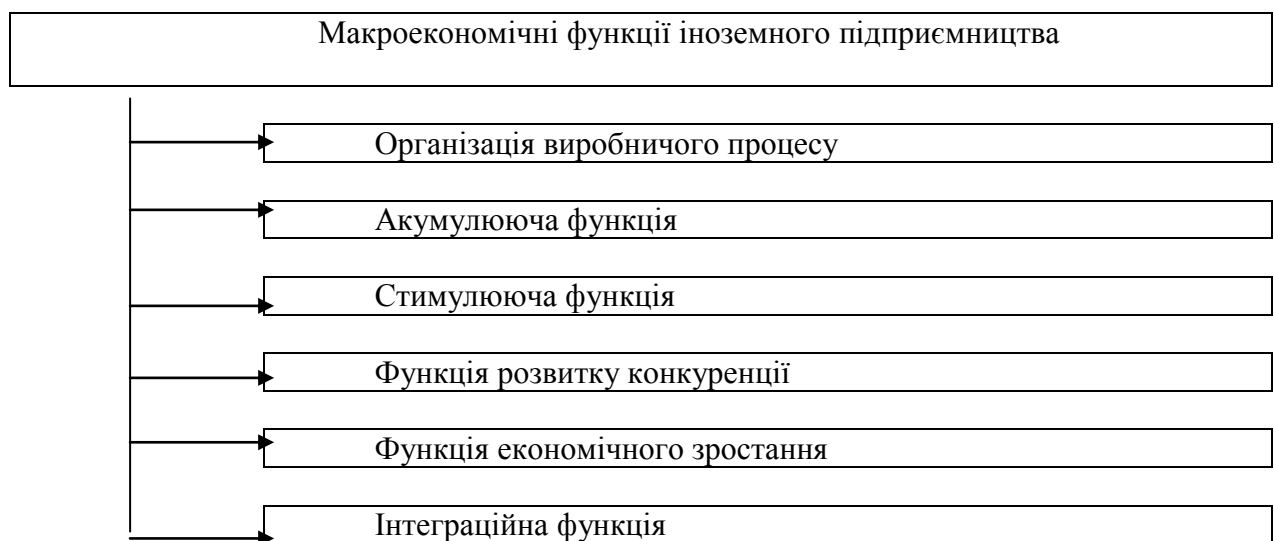

Рис. 1.3. Макроекономічні функції іноземного підприємництва [53, с. 98]

Також розглянемо їх детальніше:

- організація виробничого процесу. Забезпечується підприємствами за допомогою механізму створення статутних фондів, резервних фондів, накопичувальних фондів тощо. Іноземні підприємства виробляють затребувану продукцію або надають послуги, які користуються попитом на ринку приймаючої країни;

- акумулююча функція. Завдяки цій функції здійснюється акумулювання грошових коштів для їх подальшого використання у виробничих процесах;

- стимулююча функція. Забезпечує існування бізнесу, стимулює здійснення ефективної діяльності вітчизняних підприємств, заохочує вітчизняні підприємства до розширення виробництва продукції та надання послуг, використання новітніх технологій та досягнення рівня іноземних підприємств у сфері залучення і обслуговування клієнтів;

- функція розвитку конкуренції. Іноземні підприємства впливають на розвиток конкурентного середовища між підприємствами у приймаючій країні. З появою великих іноземних підприємств виникає більш жорстка конкуренція на різних ринках. Це по-своєму може призвести до зменшення кількості вітчизняних підприємств. Таким чином вітчизняна економіка «очищується» від малих, фінансово нестійких та неприбуткових підприємств;

- функція економічного зростання. Полягає в тому, що іноземні підприємства сприяють розвитку не тільки окремих ринків, а й економіки країни. Іноземні інвестиції сприяють розвитку реального сектора економіки та підвищенню економічного зростання країни загалом. Окрім цього, іноземні підприємства приносять на вітчизняний ринок нові робочі місця і нові технології, нові стандарти ведення бізнесу, сприяють розширенню спектру надаваних послуг та продукції;

- інтеграційна функція. Сприяє інтеграції країни у світовий економічний простір, вихід на міжнародні ринки та національні ринки зарубіжних держав. За допомогою інтеграційної функції іноземних підприємств з'являється можливість сприяння залученню іноземних капіталів у країну та забезпечується розвиток національної економіки [53, с. 99].

Отже, діяльність іноземних підприємств на національних ринках держав покликана виконувати функції, які сприяють розвитку не тільки окремого підприємства, але й економіки країни загалом. При цьому кожна з наведених функцій може у меншій чи більшій мірі проявлятися залежно від різноманітних чинників, зокрема, від рівня розвитку країни розташування іноземного підприємства, особливостей державного регулювання діяльності іноземних підприємств у приймаючій країні, економічного розвитку держави та темпів її зростання, політичної ситуації в країні, законодавчих обмежень на здійснення діяльності іноземних підприємств, особливостей регулювання діяльності іноземних підприємств країнами походження іноземного капіталу, довіри населення до іноземних підприємств, конкурентних переваг іноземних підприємств порівняно з вітчизняними тощо.

1.2. Форми виходу компаній на іноземні ринки

Якщо компанія вирішила розширювати свій бізнес і виходити на зарубіжні ринки, у неї є кілька способів зробити це. В основному зовнішнім ринком для компанії є закордонний ринок, але в цілому форми виходу на зовнішній ринок можуть успішно застосовуватися й для розширення бізнесу в регіони, які існують за межами її поточної діяльності [54, с. 144].

Компанія, яка прийняла рішення вийти на зовнішній ринок, повинна відповісти на 3 питання, які є ключовими етапами одержання доступу до закордонних ринків – рис. 1.4.

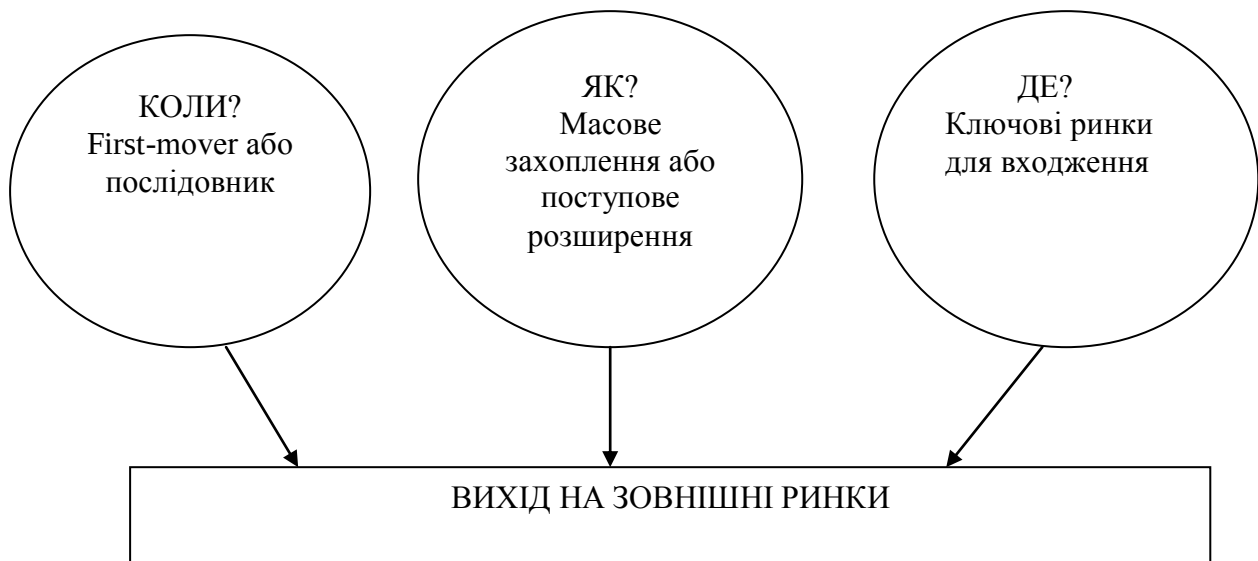

Рис. 1.4. Основи виходу на зовнішні ринки [54, с. 144]

Коли? Компанія повинна чітко розуміти свій час виходу на ринок: стати first-mover (першопрохідником, першою вийти на ринок) або послідовником. Кожна з цих форм має свої переваги й ризики.

Як? Компанія повинна визначити свій масштаб виходу на ринок: агресивне масове захоплення ринку або поступове послідовне розширення бізнесу. Це залежить від ресурсів, інвестицій й управлінських компетенцій компанії.

Де? Компанія повинна вирішити, на які ринки, у які сегменти найбільш вигідно вийти в цей момент часу; іншими словами – знайти баланс між привабливістю галузі, ризиками й витратами виходу на закордонні ринки [54, с. 144].

У загальносвітовій практиці виділяють 3 базові форми виходу компанії на зовнішній ринок з погляду процесу обслуговування ринку, рівня інвестицій і ступеня контролю за цим процесом: ієрархічна побудова бізнесу, експорт і посередництво.

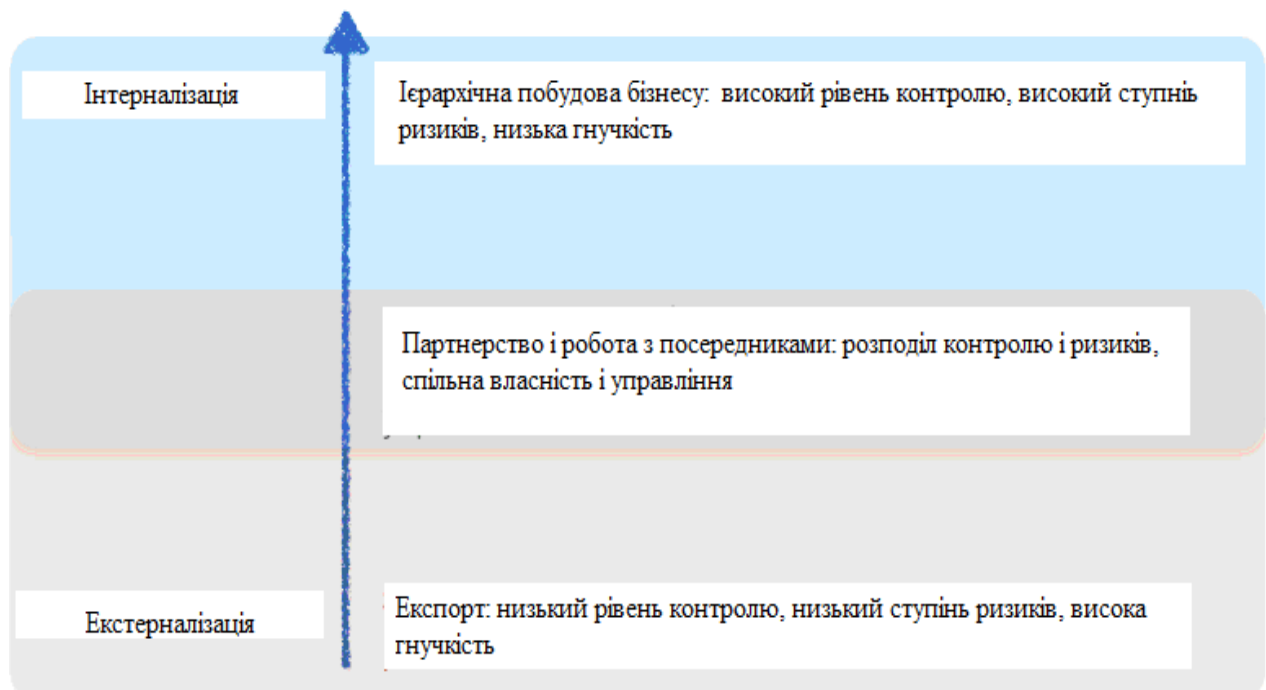

Рис. 1.5. Базові форми виходу компанії на зовнішній ринок [69, с. 54]

Експортна діяльність припускає виробництво товарів і послуг на основному внутрішньому ринку компанії (або в третій країні, регіоні) і продаж цих товарів на цільовому зовнішньому ринку. Якщо компанія вибрала експортний спосіб виходу на нові ринки, вона повинна вирішити, які функції в просуванні товару вона збереже за собою, а які функції передасть посередникам на зовнішніх ринках. Ступінь делегування повноважень визначає рівень відповідальності й ризиків. Виділяють 3 можливі напрямки експортної діяльності: прямий експорт, непрямий експорт і спільний експорт.

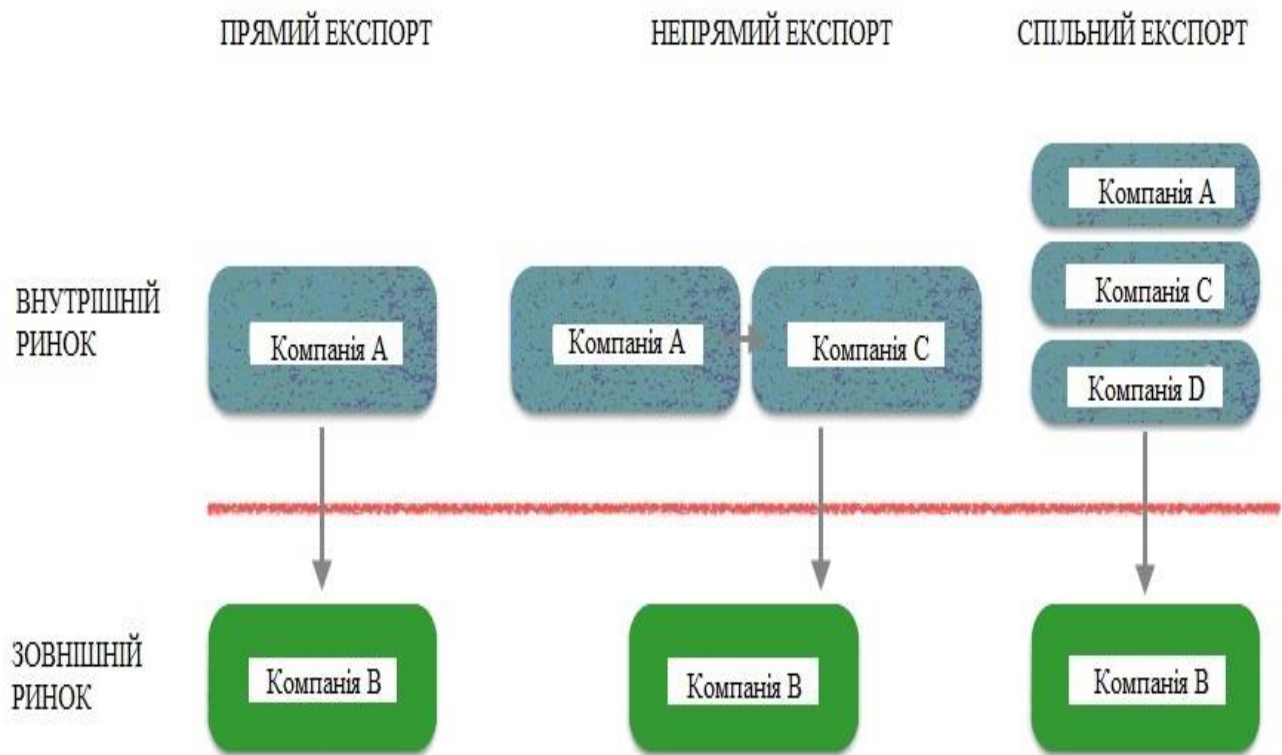

Рис. 1.6. Напрями експортної діяльності [69, с. 55]

Прямий експорт. Компанія продає свій товар на зовнішній ринок шляхом укладання прямих контрактів з дилерами й торговельними посередниками зовнішнього ринку. У цьому випадку всю операційну діяльність з пошуку посередників, по роботі з документацією й сертифікацією продуктів компанія бере на себе.

Непрямий експорт. Компанія знаходить на внутрішньому ринку торговельного посередника, що здійснює продаж товарів на зовнішні ринки. Такий посередник часто знає всі тонкощі роботи на цільовому зовнішньому ринку й має устояну мережу дилерів для продажу товарів.

Спільний експорт. Компанія кооперується з іншими компаніями на внутрішньому ринку з метою організації прямих поставок на цільовий зовнішній ринок. Цей спосіб підходить для невеликих компаній, що не мають достатніх ресурсів і масштабу виробництва для виходу на закордонні ринки. Кооперація дозволяє їм заповнити відсутній пробіл у ресурсах [69, с. 56].

Переваги вибору експортної діяльності полягає в мінімальних ризиках і витратах, які компанія несе при реалізації цього методу виходу на зовнішній ринок. Основний недолік експортної діяльності – низький рівень контролю обраних торговельних посередників у цільовій країні. Компанія, що має агресивну стратегію захоплення нового ринку, повинна продумати додаткові важелі впливу на своїх торговельних посередників, щоб вони дотримувалися правил роботи з товаром, виконували план продажів і сприяли просуванню продукту компанії на ринок.

Експортна діяльність часто є «розвідкою» і допомагає компанії оцінити реальний попит на її товар, зрозуміти недоліки продукту з урахуванням місцевої специфіки споживання. Якщо продукт починає користуватися попитом, компанія може перейти до більш контрольованої діяльності на зовнішніх ринках [69, с. 56].

Щодо посередництва, то це вид роботи із зовнішніми ринками, що припускає не повне володіння компанією, яка здійснює свою діяльність на закордонному ринку, але розподіл з нею певного ступеня відповідальності й контролю. У результаті такої взаємодії головна компанія передає посереднику свої знання, досвід, навички й частину ресурсів, а замість цього одержує гарантію транслювання на цільовий зовнішній ринок певної стратегії й певну гарантію продажів. Виділяють 4 типи співробітництва: ліцензування, франчайзинг, контрактне виробництво або спільне підприємство [51, с. 124].

Ліцензування в міжнародній діяльності – це вид співробітництва, за яким компанія в одній країні передає право компанії в іншій країні використовувати свої унікальні процеси виробництва, патенти, товарні знаки, технологічні досягнення й інші цінні навички за винагороду, що встановлюється в рамках договору.

Ліцензування дозволяє компанії встановлювати жорсткі умови з дотримання процесів і маркетингової політики компанії, є зручним способом організації місцевого виробництва на цільовому зовнішньому ринку без високих капіталовкладень. Найважливіша перевага організації такої діяльності – низькі витрати на організацію, супровід і контроль такої діяльності [51, с. 124].

Основні проблеми, які припускає ліцензування: втрата унікальності й складність контролю. Передача унікальних знань після закінчення дії контракту перетворює партнера в конкурента, який знає усі сильні сторони компанії, одержав цінний досвід роботи у цій сфері діяльності й може його правильно використати. А встановлення контролю над дотриманням встановлених правил роботи партнером-ліцензіатом – є найбільш складним завданням у стратегії ліцензування.

Франчайзинг – це різновид ліцензування діяльності, за яким компанія-франчайзер передає своєму посередникові (компанії – франчайзі) ліцензію на здійснення діяльності під своєю торговельною маркою. Передавати можна як просто можливість використання торговельного знаку й продуктів компанії, так і цілий бізнес-процес (як це роблять McDonalds або KFC) [51, с. 125].

За фактом договір франчайзингу відрізняється від ліцензування більш твердими вимогами до посередника й вузькою сферою застосування. Договір франчайзингу створюється для того, щоб зробити зі свого посередника іще одну філію, вмонтувати його у свої бізнес-процеси, нав'язавши йому свої правила роботи. Договір ліцензування має більше свободи щодо використання нематеріальної власності компанії. Франчайзі має більш високу залежність від успіху франчайзера (головної компанії). Ліцензіат може використати ліцензію на зовсім інших ринках, тим самим знижуючи свою залежність від успіху головної компанії.

Контрактне виробництво припускає передачу виробництва компанії на місцевому ринку, і збереження інших функцій (маркетинг, продажі, дистрибуція) за головною компанією. Таку форму виходу на зовнішній ринок використовує компанія ІКЕА. Вона знаходить невеликі місцеві компанії для виробництва її товарів усередині цільового ринку й значимо заощаджує на транспортних витратах (експорт товару на зовнішній ринок) [51, с. 125].

Переваги такий способу одержання доступу до зовнішнього ринку: низькі витрати на організацію виробництва (не потрібно будувати свої виробничі майданчики), збереження контролю над найважливішими функціями компанії

(маркетинг, R&D, продажі й постпродажний сервіс), обхід багатьох вхідних бар'єрів і виключення проблем з адаптацією ціни під кон'юнктуру ринку. До недоліків такої форми виходу можна віднести складність переносу виробництва високотехнологічних продуктів, складність знайти компетентного партнера й ризик запозичення цінних технологій і навичок роботи у цій сфері у довгостроковій перспективі.

Спільні підприємства – це окремі компанії, створені двома або кількома підприємствами, у яких розділений ступінь відповідальності й ризиків між власниками. Компанія може створити спільне підприємство з одним із гравців цільового зовнішнього ринку з метою одержання доступу до ресурсів, знань, контактів або технологій. У такому випадку компанія розділяє ризики зі своїм партнером, але також розділяє й майбутній прибуток від діяльності в галузі [32, с. 621].

Основна перевага спільного підприємства – одержання доступу до певних знань і технологій ринку. Це може бути дистрибуційна мережа партнера, його знання специфіки ринку, його виробнича база, патенти й технології. Спільне підприємство дешевше придбання цілої компанії й дозволяє обійти багато вхідних бар'єрів на висококонкурентних ринках. До недоліків такої форми виходу на зовнішні ринки слід віднести все-таки високу вартість і ризик виникнення управлінських конфліктів у зв'язку з різними пріоритетами у компаній-партнерів.

Щодо ієрархічної побудови бізнесу, то така форма виходу на закордонні ринки називається іще інвестиційним способом розширення бізнесу. Вона припускає повний контроль бізнесу на цільовому зовнішньому ринку, а саме повне володіння фірмою в цільовій країні. Цей бізнес може мати форму філії або окремого незалежного від головної компанії підприємства. Можна виділити 2 основні шляхи використання інвестиційної форми виходу на зовнішній ринок: купити вже існуючий бізнес або побудувати нову компанію «з нуля» [15, с. 143].

Придбання вже готового бізнесу на цільовому зовнішньому ринку може бути досягнуте через проведення процесу злиття або купівлю контрольного пакету акцій компанії. Така форма є менш витратною, ніж побудова аналогічного

бізнесу «з нуля» і може відразу забезпечити компанії певну частку на цільовому ринку. Придбання бізнесу також знижує майбутню конкуренцію, тому що здобувається звичайно потенційний конкурент. Здобуваючи готовий бізнес, необхідно знати всі законодавчі обмеження й правила цього процесу; мати гарний штат фахівців, що правильно проведуть злиття й організують інтеграційні процеси між компаніями; провести повний аналіз об'єкта, що купується [15, с. 143].

Щодо побудови бізнесу «з нуля», то у діловому спілкуванні це називається терміном «green field strategy», що означає розширення бізнесу компанії на зовнішній ринок через побудову нового виробничого об'єкта. Такий шлях являє собою мінімальний ризик і максимальний контроль для компанії (адже вона може зробити все таким чином, щоб максимально оптимізувати бізнес-процеси між двома компаніями), але є дуже високовитратним і тривалим за часом і способом виходу на зовнішній ринок [15, с. 144].

Усі вищерозглянуті форми мають свої переваги та недоліки. Вибір тієї чи іншої форми залежить від багатьох внутрішніх та зовнішніх факторів діяльності підприємства на закордонному ринку та обраної стратегії інтернаціоналізації.

1.3. Правові засади діяльності іноземних компаній в Україні

Потреба в створенні підприємств з іноземним капіталом або, згідно чинного законодавства, з іноземними інвестиціями, обумовлена трьома головними причинами: низькою інвестиційною активністю власних товаровиробників і підприємців; необхідністю технічної і технологічної модернізації як самого виробництва, так і усієї ринкової та соціальної інфраструктури шляхом імпорту сучасних технологій, машин і устаткування; потребами впровадження в усі сфери господарського життя нових методів управління, маркетингу як атрибутів ринкової системи [13].

На території України створюються і діють наступні форми підприємств за участю іноземного інвестора:

- підприємства з іноземними інвестиціями;
- іноземні підприємства;
- філії або представництва іноземної юридичної особи;
- інші форми, не заборонені законами України [55, с. 36].

Діяльність іноземних підприємств в Україні регулюється як внутрішнім законодавством (господарським, цивільним, фінансовим, податковим), так і міжнародними угодами України. Згідно ст. 2 Закону України «Про міжнародне приватне право» «іноземним елементом є ознака, яка характеризує приватноправові відносини, що регулюються цим Законом, та виявляється в одній або кількох з таких форм: хоча б один учасник правовідносин є громадянином України, який проживає за межами України, іноземцем, особою без громадянства або іноземною юридичною особою; об'єкт правовідносин знаходиться на території іноземної держави; юридичний факт, який створює, змінює або припиняє правовідносини, мав чи має місце на території іноземної держави» [4].

Законом України «Про режим іноземного інвестування» відзначено, що: «іноземні інвестори – це суб'єкти, які провадять інвестиційну діяльність на території України, а саме: юридичні особи, створені відповідно до законодавства іншого, ніж законодавство України; фізичні особи – іноземці, які не мають

постійного місця проживання на території України і не обмежені у дієздатності; іноземні держави, міжнародні урядові та неурядові організації; інші іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які визнаються такими відповідно до законодавства України» [5].

Цим же законом відзначається, «підприємство з іноземними інвестиціями – це підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків» [5].

Підприємство набуває статусу підприємства з іноземними інвестиціями з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс [2], [5]. При цьому існує два варіанти зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства з іноземними інвестиціями:

- зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства із створенням юридичної особи. Це передбачає створення підприємства, яке повністю або частково належить іноземному інвестору. В цьому випадку підприємство базується на спільному капіталі суб'єкта господарської діяльності України та іноземного суб'єкта господарювання, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів і ризиків;

- зарахування іноземної інвестиції на баланс підприємства без створення юридичної особи. Це передбачає придбання майнових прав на підставі концесійних договорів та договорів (контрактів) про інвестиційну діяльність (виробничу кооперацію, спільне виробництво та інші види спільної інвестиційної діяльності) [50, с. 317].

Знову звернемося до Закону і відзначимо, що «іноземною інвестицією є цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [5].

Іноземні інвестиції можуть вкладатися в об'єкти, інвестування в які не заборонено законами України. Об'єктами інвестиційної діяльності може бути будь-яке майно, в тому числі основні фонди й обігові кошти в усіх галузях і

сферах народного господарства, цінні папери, цільові грошові вклади, науково-технічна продукція, інтелектуальні цінності, інші об'єкти власності, а також майнові права [50, с. 318].

Правовий статус (права та обов'язки) і порядок діяльності підприємств з іноземними інвестиціями визначаються Господарським, Податковим, Митним Кодексами України, Законами України «Про режим іноземного інвестування», «Про інвестиційну діяльність» та іншими законодавчими актами.

Підприємство з іноземними інвестиціями визнається окремим самостійно господарюючим суб'єктом. Підприємства з іноземними інвестиціями зобов'язані:

- додержуватись державних норм і стандартів, встановлених законодавством України;
- виконувати вимоги державних органів і посадових осіб, які пред'являються в межах їх компетенції;
- в установленому порядку надавати бухгалтерську і статистичну звітність;
- не допускати недобросовісної конкуренції і виконувати вимоги антимонопольного законодавства;
- виплачувати податки й інші платежі з дотриманням чинного законодавства України;
- у необхідних випадках одержати ліцензію на здійснення відповідної діяльності [50, с. 319].

Основним правовим документом, який регулює взаємовідносини між підприємством з іноземними інвестиціями та іншими суб'єктами, є договір, який повинен, в необхідних випадках, відповідати «Положенню про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора», затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 30 січня 1997 р. за № 112 [9]

Підприємства з іноземними інвестиціями мають право бути засновниками дочірніх підприємств, створювати філії і представництва на території України і за її межами з додержанням вимог законодавства України та законодавства відповідних держав.

Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» передбачено, що у разі державної реєстрації юридичної особи, засновником (засновниками) якої є іноземна юридична особа, крім документів, які вимагаються зазвичай, додатково подається документ про підтвердження реєстрації іноземної особи в країні її місцезнаходження, зокрема витяг із торговельного, банківського або судового реєстру; крім того, документ про підтвердження реєстрації іноземної юридичної особи в країні її місцезнаходження повинен бути легалізований у встановленому порядку [7].

Унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України, що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб, відповідно до Господарського Кодексу України вважається іноземним підприємством. В той же час, іноземні підприємства не можуть створюватися в галузях, визначених законом, що мають стратегічне значення для безпеки держави. Іноземці також не можуть стати засновниками фермерських господарств в Україні [2].

Відповідно до «Інструкції про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні», іноземний суб'єкт господарської діяльності, що бажає відкрити представництво без наміру здійснення господарської діяльності на території України, подає до Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України заяву про реєстрацію представництва; витяг з торговельного (банківського) реєстру країни місцезнаходження офіційно зареєстрованого головного органу управління іноземного суб'єкта господарської діяльності; довідку з банку, у якому відкрито рахунок іноземного суб'єкта господарської діяльності. Також додається доручення на здійснення представницьких функцій в Україні, оформлене згідно із законами країни, де офіційно зареєстровано іноземне підприємство [12].

Під час прийняття документів на реєстрацію заявнику видається номер рахунку для сплати державного збору. За результатами розгляду заяви

приймається рішення про реєстрацію представництва іноземного суб'єкта (іноземного підприємства) з видачею свідоцтва або відмову в його реєстрації [12].

Представництво іноземного підприємства не є юридичною особою і не здійснює самостійно господарської діяльності, у всіх випадках воно діє від імені і за дорученням іноземного підприємства, зазначеного у свідоцтві про реєстрацію, і виконує свої функції згідно із законодавством України. Представництво іноземного підприємства в Україні може здійснювати функції, пов'язані з виконанням представницьких послуг, тільки в інтересах іноземного підприємства, зазначеного у свідоцтві [56, с. 88].

Формами здійснення господарської діяльності без створення юридичної особи є також торговельна діяльність без реєстрації представництва на підставі цивільно-правових договорів із місцевими партнерами (договори купівлі-продажу, поставки, тощо), безпосереднє придбання нерухомого та рухомого майна, якщо це прямо не заборонено національним законодавством, придбання цінних паперів, прав на використання природних ресурсів, інших майнових прав, прямо незаборонених національним законодавством, здійснення різних видів спільної інвестиційної діяльності на підставі відповідних договорів, провадження концесійної діяльності на підставі договорів концесії та інша діяльність, незаборонена національним законодавством.

Іноземним підприємства (юридичним особам) в Україні надається національний режим, який прямо закріплений у ст. 129 Господарського Кодексу України, ст. 29 Закону «Про міжнародне приватне право», в чисельних двосторонніх угодах про надання правової допомоги, та в системі договорів СОТ, членом якої є Україна, зокрема у ст. III Генеральної угоди з тарифів та торгівлі (ГАТТ) від 30.10.1947 року. Надання національного режиму означає, що іноземні підприємства мають обсяг прав та обов'язків не менший, ніж підприємства України. Національний режим застосовується щодо всіх видів господарської діяльності іноземних підприємств, діяльності, пов'язаної з їх інвестиціями на території України, а також щодо експортно-імпортних операцій іноземних

підприємств тих країн, які входять разом з Україною до економічних союзів [20, с. 412].

Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність», крім національного режиму, передбачає також можливість запровадження:

- режиму найбільшого сприяння, який означає, що іноземні підприємства мають обсяг прав, преференцій та пільг щодо мит, податків та зборів, якими користується та/або буде користуватися іноземне підприємство будь-якої іншої держави, якій надано згаданий режим. Режим найбільшого сприяння надається на основі взаємної угоди підприємствам інших держав згідно з відповідними договорами України та застосовується у сфері зовнішньої торгівлі;

- спеціального режиму, який застосовується до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів, до яких входить Україна, і в разі встановлення будь-якого спеціального режиму згідно з міжнародними договорами за участю України [8].

Окреме регулювання в Україні, як і в інших державах, має інвестиційна діяльність іноземних підприємств. Низка нормативних актів внутрішнього законодавства спрямована на заохочення та надання державних гарантій захисту іноземних інвестицій, так, у главі 38 Господарського Кодексу України, ст. 7 Закону України «Про режим іноземного інвестування» для іноземних інвесторів на території України встановлено національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, за винятками, передбаченими законодавством України та міжнародними договорами України [2].

Для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності.

Законами України можуть визначатися території, на яких діяльність іноземних інвесторів та підприємств з іноземними інвестиціями обмежується або забороняється, виходячи з вимог забезпечення національної безпеки.

РОЗДІЛ 2. ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ КОМПАНІЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

2.1. Іноземні компанії у енергетичному секторі України

Енергетичний сектор України відіграє ключову роль у розвитку держави. Стратегічне значення галузі та відносин, які існують на енергетичних ринках, пов'язане не тільки з обсягом залучених ресурсів, а й із її впливом на економічну та політичну системи країни. Беручи до уваги той факт, що Україна має треті розвідані запаси газу в Європі, її енергетичний сектор є досить привабливим для іноземних компаній.

Якщо звернутися до рейтингу 200-х найбільших компаній України, то за галузевим розподілом у ТОПі – галузь енергетики, гірничо-металургійний та агро-промисловий комплекси [18]. Вони в 2018 році згенерували 74% усього сукупного доходу 200-х найбільших компаній – рис. 2.1.

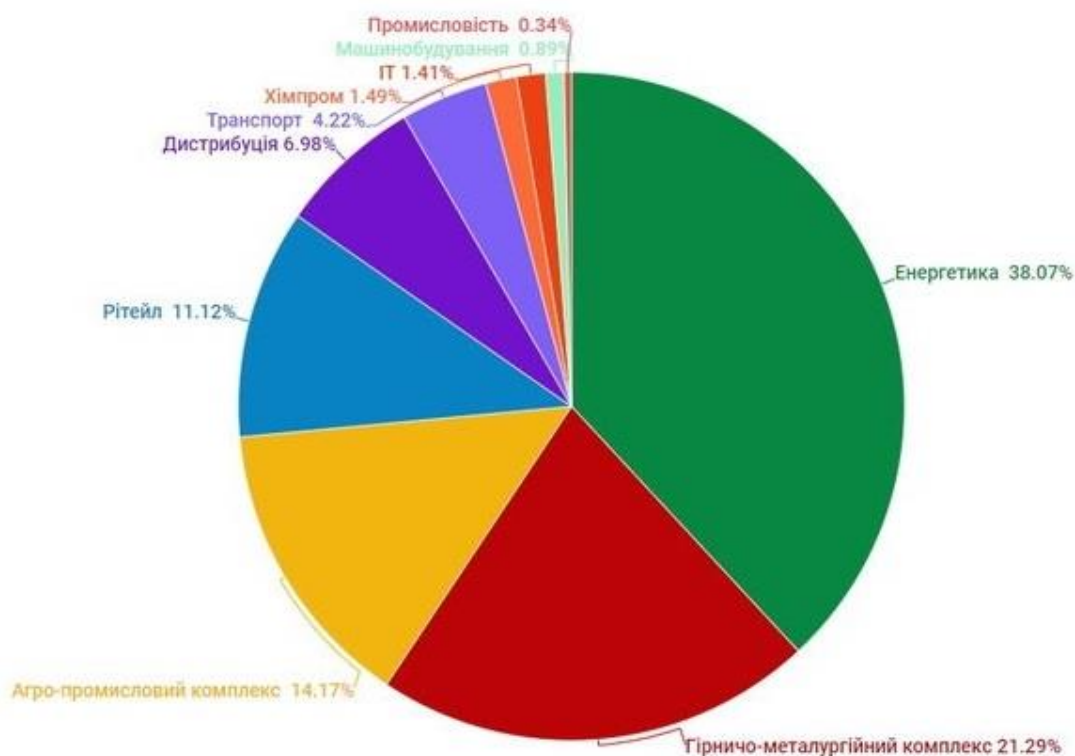

Рис. 2.1. Галузевий розподіл ТОП-200 найбільших компаній України [18]

Тобто, більше двох третин економіки України – це видобуток та імпорт вуглеводнів, виробництво залізної руди і виплавляння сталі, вирощування зернових та олійних і експорт цих продуктів в треті країни. При цьому компанії з галузей з доданою вартістю – хімпром, транспорт, машинобудування, ІТ та промисловість – займають лише 8% в рейтингу.

За такої структури економіки Україна залежить від коливань цін на сировину на світових ринках. Коли ціна на руду і зерно росте – наша країна отримує більше валюти, курс гривні зміцнюється, закупівля імпортних енергоносіїв і обслуговування зовнішніх боргів обходиться дешевше. Якщо ж ціна на руду і зерно падає, тоді відбувається зворотній процес. Саме через низьку диверсифікацію економіки Україна сильно потерпає від світових економічних криз у порівнянні з розвиненими індустріальними країнами, які спеціалізуються на експорті машинобудування і високотехнологічної продукції [18].

У ТОПі 200-х найбільших компаній України до 70% сукупного доходу – це виручка державних підприємств, заводів олігархів та дочок міжнародних корпорацій, які працюють в Україні. Так, по 20% доходу було згенеровано компаніями Ріната Ахметова та державними підприємствами. Іще 17% доходу припадає на підприємства інших українських олігархів [18]. Представництва міжнародних компаній отримали 13% доходу – рис. 2.2.

Рис. 2.2. Сукупний дохід 200-х найбільших компаній України [18]

Якщо розглядати найбільші іноземні компанії в енергетичному секторі України, то тут слід відзначити компанії, які займаються реалізацією

нафтопродуктів – ПП «Amic-Ukraine» (власник «AMIC Energy Management», Австрія), ДП «Glusco» (власник Glusco Energy S.A., Швейцарія), ТОВ «Альянс Ойл Україна» (власник «Alliance Oil Company», Росія), ТОВ «Альянс Холдинг» (власник «Shell», Велика Британія та Голандія), ТОВ «Ромпетрол Україна» (власник The Rompetrol Group N.V., Нідерланди), ТОВ «БНК Україна» (власник Білоруська нафтова компанія, Білорусь), ТОВ ТД «Сокар Україна» та ТОВ «Сокар Енерджі Україна» (власник державна нафтова компанія Азербайджану Socar). Також у ТОП-200 входить компанія, що займається розподілом та постачанням електроенергії, а її співвласником є голландська «VS Energy International NV» – це ПАТ «Київобленерго» [18].

Таким чином, найбільші іноземні компанії здебільшого представлені у секторі реалізації нафтопродуктів, який ми розглянемо більш докладно.

За даними Асоціації автомобілістів України, у 2018 р. українські автомобілісти купили 7,1 млн. тонн нафтопродуктів: 2,42 млн. тонн бензину 4,68 млн. тонн дизельного палива. Основний обсяг палива в Україну імпортується за валюту. Власники мереж АЗС постійно скаржаться на збитки через девальвацію гривні, але, не дивлячись на спад споживання нафтопродуктів й економічну кризу, їх реалізація залишається привабливим бізнесом. Для одних мереж – це розвиток супутніх бізнесів на самих АЗС, як наприклад реалізація продуктів через магазини, продаж напоїв, мийка автомобілів і міні-СТО. Інші ж мережі виживають за рахунок продажу контрафактного або контрабандного палива, заощаджуючи на сплаті акцизів [82]. За даними Державної фіскальної служби, у 2018 році бюджет втратив 1,4 млрд. грн. у вигляді не сплачених акцизів на паливо [83]. Водночас, ринок роздрібної реалізації нафтопродуктів в Україні залишається одним з небагатьох в Україні, де немає очевидної монополії одного гравця.

Транснаціональна компанія Royal Dutch Shell, що є одним зі світових лідерів в енергетиці й нафтохімічній промисловості, прийшла в Україну іще в 1992 р. і стала однією з перших іноземних компаній, що інвестували в українську економіку. Напрямки діяльності в Україні за ці роки: геологорозвідка й видобуток

вуглеводнів (наразі у стадії закриття), реалізація природного газу промисловим споживачам України (вийшла із цього бізнесу в Україні в 2016 р.), реалізація пально-мастильних матеріалів через офіційних дистриб'юторів в Україні, експлуатація й розвиток мережі автозаправних станцій [80].

Мережа АЗС Shell – належить датській компанії Royal Dutch Shell. ТОВ «Альянс Холдінг» – компанія, що керує мережею автозаправок Shell на території України. Однак 49 % акцій належать російській компанії НК «Альянс», а 51% – британсько-датській Shell [65].

Ця мережа АЗС уже не перше десятиліття заправляє вітчизняні автомобілі. Однак, незважаючи на довге життя, керівництво компанії практично не вкладає гроші в розвиток мережі та ремонт уже існуючих станцій. Тому, серед водіїв Shell перебуває на середньому рівні по популярності й зручності.

Загальна кількість заправок в усіх областях України – 132 АЗС в 18 регіонах України. Сьогодні мережа автозаправок Shell входить у п'ятірку найбільших в Україні. На АЗС Shell пропонують клієнтам нафтопродукти й автогаз високої якості, широкий ряд продукції Retail Convenience (товари для клієнтів АЗС), фастфуд і напої [65].

Невелика мережа АЗС, що стрімко розвивається й набирає обороти – це UPG. Компанією, якій належать автозаправки, є «Білоруська нафтова компанія». Крім заправок станцій також здійснюється оптова закупівля й продаж палива з Білорусі.

На рахунку мережі перебуває 60 АЗС, паливо поставляється з Білорусі. Через невелику кількість об'єктів, мережа сконцентрована в Центральній Україні. Власники автомобілів відзначають UPG через невисокі ціни на паливо.

З мережею UPG тісно пов'язана ТОВ «БНК Україна», що є провідним імпортером якісних нафтопродуктів виробництва білоруських нафтопереробних заводів, яке здійснює свою діяльність на ринку України з 2010 року. Засновниками ТОВ «БНК Україна» є ЗАТ «Білоруська нафтова компанія» і РУП «Виробниче Об'єднання» Білорусьнафта» [78].

Основними напрямками діяльності ТОВ «БНК Україна» є: імпорт і реалізація нафтопродуктів (оптимізація і розширення географії постачання нафтопродуктів білоруського виробництва) та надання повного комплексу транспортно-експедиторських послуг з транспортування різних вантажів залізничним транспортом по території України. В даний час ТОВ «БНК Україна» реалізує якісні нафтопродукти компаніям – власникам дрібних і великих мереж АЗС, власникам нафтобаз, а також іншим великим і дрібним споживачам на території України.

ТОВ «БНК Україна» є членом Нафтогазової Асоціації України і членом Європейської Бізнес-Асоціації (ЕВА) [78].

Мережа заправок Amic – це колишня мережа АЗС «Лукойл», що діяла до 2014 року. Однак після початку конфлікту на сході України керівництво провело активний ребрендинг, а потім і сама мережа змінила власників, відійшовши до австрійської Amic.

По всій Україні налічується 230 заправних станцій Amic. Паливо, що поставляється до мережі, привозиться з Російської Федерації. Заправки розміщуються у всіх регіонах України, за винятком Донецької й Луганської областей, а також автономної республіки Крим. Вартість палива не занадто відрізняється від ринкової.

Мережа заправок Sokar – це державна азербайджанська мережа, що увійшла на нафтовий ринок України в 2009 році. Тоді Sokar мала 17 автозаправок у Миколаївській та Одеській областях. Сьогодні Sokar має вже 58 автозаправок і їхня кількість постійно зростає. Планується, що кількість АЗС у мережі збільшиться до 100 об'єктів [65].

Sokar або State Oil Company of Azerbaijan Republic – це державна нафтова компанія Азербайджанської Республіки, міжнародний бренд, відомий у багатьох країнах світу. Sokar займається видобутком, переробкою, транспортуванням нафти та газу, реалізацією нафти та похідних нафтопродуктів на внутрішньому та міжнародному ринках, будівництвом та експлуатацією нафто- та газопроводів [79].

Реалізацією гуртових партій пального, природного та скрапленого газу займається ТД дім «Сокар Україна». Українські автомобілісти заправляють на станціях Socar азербайджанський бензин. Ціни на ринку України в АЗС досить високі, однак паливо має відмінну якість.

У 2011 р. Socar здійснила спуск на воду унікального нафтоналивного бункерувальника – «Баку-1», який є одним з найбільших в Україні та розрахований як на річкову, так і на морську акваторію. У 2012 році було засновано компанію «Сокар Транс», яка забезпечує потреби Групи Компаній Socar в транспортно-експедиційних та логістичних послугах. У 2015 році почала діяти компанія «С Кард Сервіс», яка є офіційним представником Socar у сфері безготівкового розрахунку за пальне для корпоративних клієнтів [79].

У 2018 р. торговий дім «Сокар Україна» повідомив про постачання першого мільярда природного газу. Таким чином, Socar став третім комерційним гравцем вітчизняного газового ринку, який імпортував мільярд куб.м блакитного палива за всю історію незалежної України [79].

Мережа АЗС Glusco раніше, як і Amic, належала російській компанії «Роснафта». Після початку війни на Сході України Glusco почала шукати європейських представників і знайшла – швейцарську Glusco Energy S.A., хоча основним бенефіціаром все ж виступають російські бізнесмени [62].

Рада директорів Glusco Energy у 2017 р. затвердила програму модернізації й новий дизайн АЗС. До кінця 2018 року компанія інвестувала 36 млн. дол. США у модернізацію й ребрендинг 127 АЗС в Україні. На першому етапі були модернізовані станції у Києві й Дніпрі. Реконструкція включала комплексні роботи із заміни паливних резервуарів, технологічних трубопроводів і ТРК. Після цього – демонтаж ряду адміністративних будинків і відкриття площадок для зон відпочинку гостей, кафе й ресторанів. Максимальне збільшення торговельних площ і зон харчування стало головним акцентом у функціональності оновлених АЗК [62].

Усього по областях налічується 127 АЗС. Заправляється в баки українських автомобілів російське паливо. Вартість палива на Glusco досить висока. На АЗК

Glusco можна придбати бензин і дизельне паливо стандарту Євро-5, адже Glusco працює прямо із заводами-виробниками, імпортуючи паливо з передових НПЗ країн ЄС (Orlen Lietuva), Білорусії (Мозирський НПЗ) і інших. Все паливо відповідає стандартам ДСТУ, що підтверджується відповідними паспортами якості й сертифікатами відповідності, з якими можна ознайомитися в куточках покупця на всіх АЗК мережі Glusco [77].

Мережа АЗС ОККО входить у компанію «Концерн Галнафтогаз», 50% акцій якої належать Європейському банку реконструкцій та розвитку. Відмінною рисою заправок ОККО є наявність дорожнього кафе ресторанчиків. У великих містах у меню можна знайти азіатську кухню. Сьогодні компанія активно розвивається, відкриваючи по всій Україні кафе, а також мережу заправних станцій для електрокарів.

На даний момент у всієї області України налічується 402 автозаправних станцій ОККО. До 2014 року, коли почався конфлікт на Сході України, кількість перевищувала 425 об'єктів. Паливо для АЗС привозиться із Білорусії й країн ЄС, що говорить про його високу якість [81].

Щодо ТОВ «Альянс Ойл Україна», то компанія відома на українському ринку з 2000 року. На сьогоднішній день компанія є одним з лідерів з постачання високоякісного моторного палива на ринку України. Основними напрямками діяльності компанії є оптова та дрібнооптова реалізація світлих нафтопродуктів (бензини екологічного класу Євро 5: А-92 Євро 5, А-95 Євро 5; дизельне паливо (зимовий і літній) екологічного класу Євро 5: ДТ-Л Євро 5, ДТ-З- Євро 5) від виробників Білорусі, Литви і Польщі, що відповідають технічному регламенту «Вимог до автомобільних бензинів і дизельних палив» і стандартам України. Реалізація здійснюється власним автотранспортом по всій території України. Кожне представництво компанії оснащено матеріально-технічною базою, що дозволяє виконувати відвантаження і транспортування нафтопродуктів в будь-яку точку регіону [76].

Корпоративним правилом ТОВ «Альянс Ойл Україна» є контроль якості нафтопродуктів, які воно реалізує дрібним і великим оптом. В структурі компанії

функціонують 2 стаціонарні атестовані випробувальні лабораторії. Їх сучасні технічні ресурси та висококласні фахівці дозволяють повністю контролювати якість нафтопродуктів практично за всіма показниками на всіх нафтобазах і АЗС компанії. Крім того, кожна нафтобаза обладнана постами лабораторного контролю, які проводять контроль якості нафтопродуктів в обсязі приймально-здавальних випробувань [76].

ТОВ «Ромпетрол Україна» – це нафтотрейдингова компанія, яка є частиною The Rompetrol Group N.V. – мультинаціональної нафтової компанії The Rompetrol Group N.V. зі штаб-квартирою в Амстердамі (Нідерланди). Компанія працює в 13 країнах, має активи у Франції, Румунії, Іспанії й Південно-Східній Європі. Основні напрямки діяльності – переробка нафти, збут і торгівля нафтопродуктами. В Україні «Rompetrol» почала свою діяльність в 2006 р. з трейдингу бензину (оптові поставки). Офіс перебуває в Одесі.

Таким чином, найбільші іноземні компанії діють у сегменті реалізації нафтопродуктів. В той же час, є іще один перспективний сегмент енергетичного сектору, на який увійшли іноземні компанії – це зберігання Україною природного газу нерезидентів у вітчизняних підземних сховищах газу без розмитнення в режимі «митного» складу [37].

На сьогоднішній день ПАТ «Укртрансгаз» зберігає майже 4 млрд. куб. м природного газу нерезидентів. Кількість договорів, укладених з міжнародними компаніями – 39. Послугу «митний» склад ПАТ «Укртрансгаз» запровадив у 2017 році, і першими газ розмістили в українських ПСГ Trafigura Sarl (Швейцарія), ТОВ «Trafigura Україна» та MND (Чехія).

Іноземні компанії можуть використовувати українські ПСГ для зберігання свого газу в режимі «митного складу», який дозволяє трейдерам зберігати газ в Україні більше 1000 днів без розмитнення – без сплати податків та митних зборів за умови подальшого транспортування природного газу з території України [37].

Також відзначимо, що американська компанія Holtec International у грудні 2005 р. була визнана переможницею тендеру, оголошеного НАЕК «Енергоатом», на спорудження централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива

(ЦСВЯП) у зоні відчуження Чорнобильської АЕС. Однак будівництво почалося тільки 9 листопада 2017 р.

Із чотирьох діючих українських АЕС тільки Запорізька має власне сховище, побудоване в 2000-2001 рр. Три інші – Рівненська, Хмельницька й Південно-Українська – дотепер вивозять відпрацьоване паливо до Росії, що щорічно обходиться в 200 млн. дол. США. За підрахунками «Енергоатома», із трьох станцій потрібно вивантажити більше 16,5 тис. відпрацьованих ядерних зборок. Для їх зберігання необхідні 458 контейнерів. З них 94 контейнери повинен виготовити Holtec International, а інші 364 контейнери виготовить харківський «Турбоатом». Український завод одержить від Holtec International всю необхідну технічну й правову документацію й надалі навіть зможе самостійно експортувати такі контейнери в треті країни [21].

28 лютого 2018 р. «Енергоатом» й Holtec International підписали меморандум про взаєморозуміння щодо співробітництва у використанні в Україні малих модульних реакторів SMR-160. Меморандум передбачає не тільки ліцензування в Україні технології SMR-160 і подальше будівництво цих реакторів на АЕС України, але й часткову локалізацію виробництва устаткування для SMR-160 на українських підприємствах.

Інша іноземна компанія – EuroCape New Energy Limited зі штаб-квартирою в Монако – зайнята будівництвом вітряних електростанцій у трьох країнах: Франції, Польщі й Україні. В 2008 р. був створений український підрозділ з офісом у Києві. Команда «ЮроКейп Юкрейн» розробляє вітропарки, подає заявки на дозволи на будівництво, оформлює іншу необхідну документацію [21].

У листопаді 2015 р. компанією був презентований проект будівництва у Приазовському і Мелітопольському районах Запорізької області найбільшої в Європі берегової ВЕС потужністю 500 МВт. Крім властиво ВЕС, проект включає будівництво повітряної лінії 330 кВ, що повинна приєднати електростанцію до підстанції 330 кВ «Мелітопольська» Дніпровської енергосистеми НЕК «Укрэнерго», і реконструкцію самої підстанції. Крім того, планується розвиток інфраструктури, зокрема, будівництво об'єктів соціальної сфери й доріг. Проект

одержав підтримку з боку НЕК «Укренерго» і Міненерговугілля. Загальний обсяг інвестицій у проект складає близько 700 млн. євро [21].

У підсумку відзначимо, що енергетичний сектор України є досить привабливим для іноземних компаній, однак, оскільки цей сектор входить у пріоритет держави, не усі іноземні компанії можуть інвестувати в нього.

2.2. Іноземний капітал у промисловості та сільському господарстві України

У ТОП-200 найбільших компаній України увійшли також іноземні компанії, що працюють у галузі металургії, АПК, виробництва алкогольних напоїв та цигарок, а також продуктів харчування, дистрибуції, рітейлі та ІТ.

Так, у металургійній галузі найуспішнішим є ТОВ «Арселорміттал Кривий Ріг» (власник «ArcelorMittal») [18].

У виробництві авіаційних двигунів успішною компанією з іноземним капіталом є ПАТ «Мотор Січ» (власник «Skyrison», Китай).

Достатньо привабливим для іноземців є вітчизняний АПК. У ньому працюють ТОВ «Сингента» (власник «Syngenta», Швейцарія) – виробництво зернових та бобових; ТОВ «АТ Каргілл» (власник «Cargill», США), ТОВ «Луї Дрейфус Еомодітіз Україна» (власник «Louis Dreyfus», Нідерланди), ТОВ «Кофко Агрі Ресорсіз Україна» (власник «Cofco International», Гонконг) – експорт зернових, ПП «Гленкор Агрікалчер» (власник «Glencore», Швейцарія) та ДП «Сантрейд» (власник «Bunge», США) – торгівля зерном, тютюном та кормами, ТОВ «Альфред С. Топфер Інтернешенал» та ТОВ «АДМ Трейдинг Україна» (власник «Alfred C. Toepfer International», Німеччина) – зберігання та торгівля зерном; ТОВ ТД «Дельта Вілмар» (власник «DelMar PTE Ltd», Індія) – продаж масло-жирової продукції [18].

У виробництві алкогольних напоїв лідерами виступають ТОВ «Українська дистрибуційна компанія» (власник «Global Spirits»), ПАТ «Карлсберг Україна»

(власник «Carlsberg Group», Данія), ПАТ «Сан Інбев Україна» (власник «Interbrew YNTR», Нідерланди). У виробництві та реалізації цигарок – ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Україна» (власник «Japan Tobacco Group», Японія), ПрАТ «А/Т Тютюнова компанія «В.А.Т.- Прилуки» (власник «British American Tobacco», Велика Британія), ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Компані Україна» (власник «Japan Tobacco International», Японія), ПАТ «Філіп Моріс Україна» (власник «Philip Morris», Швейцарія), ТОВ «Імперіал тобако Юкрейн» (власник «Imperial Tobacco», Велика Британія) [18].

У харчовій промисловості до 200-х найбільших компаній України увійшли ПП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» (власник «Coca-Cola», США) та ТОВ «Сандора» (власник «PepsiCo», США) – виробництво безалкогольних напоїв та соків. Щодо виробництва кондитерської продукції, то тут лідери – ПрАТ «Монделіс Україна» (власник «Kraft Foods», США) та ТОВ «Нестле Україна» (власник «Nestle», Швейцарія).

Поширеною в Україні є і дистрибуція серед іноземних компаній. У реалізації побутової електроніки найбільшими іноземними компаніями є ПП «ЛГ Електронікс Україна» (власник «LG Electronics», Південна Корея) та ПАТ «Самсунг електронікс Україна Компані» (власник «Samsung, Південна Корея). У реалізації легкових автомобілів відзначимо ТОВ «Порше Україна» (власник «Porsche Holding», Австрія) та ПП «Тойота Україна» (власник «Toyota Group», Японія) [18].

У оптовій торгівлі фармацевтичними препаратами до 200-х найбільших компаній України увійшов ТОВ «Байер» (власник – «Bayer Global Investment», (США), а у реалізації побутової хімії – ТОВ «Проктер Енд Гембел Україна» (власник «Procter&Gamble», США).

Якщо говорити про ритейл, то найбільшими компаніями з іноземним капіталом є ТОВ «Новус Україна» (власник «Consul Trade House», Литва), ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна» (власник Metro Group», Німеччина), ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет» (власник «Auchan», Франція), ТОВ «Інкостіл груп»

(власник «Westahead Limited», Гонконг), ПП «Макдональдз Юкрейн Лтд» (власник «McDonald's», США).

У галузі ІТ лідерами стали ПАТ «Київстар» (власник «VimpelCom», Нідерланди), ПрАТ «ВФ Україна» (власник «Bakcell», Азербайджан) – надання послуг мобільного зв'язку та інтернету; ТОВ «Епам Системз» (власник «Ерам», США) – розробка програмного забезпечення [18].

Розглянемо географію іноземних компаній, що прийшли в Україну із серйозними довгостроковими планами.

Бельгійська корпорація Anheuser-Busch InBev N.V., що є найбільшою у світі пивоварною компанією, запустила бізнес в Україні в 1996 р. Її першим придбанням став чернігівський пивкомбынат «Десна». У 1999 р. у число українських активів корпорації увійшов миколаївський пивзавод «Янтар», а в 2000 р. – харківський пивзавод «Рогань». У 2006 р. було здійснене злиття ЗАТ «Пивкомбынат «Десна», ЗАТ «Пивзавод «Рогань» і ВАТ «Пивзавод «Янтар» та формування єдиної юридичної особи «САН Інбев Україна» [84].

На кінець 31 грудня 2018 р. активи ПАТ «САН Інбев Україна» склали 3028,4 млн. грн. Чистий дохід від реалізації продукції в 2018 р. склав 4436,2 млн. грн. У компанії працює близько 1,9 тис. співробітників.

Як відзначається в річному звіті ПАТ «САН Інбев Україна», частка компанії на ринку пива України складає 30,5%. Асортимент виробленої продукції представлений у всіх цінових категоріях, тим самим задовольняючи потреби широкого кола споживачів. Підприємство системно оновлює виробничі потужності й розширює продуктову лінійку, разом з тим особлива увага продовжує приділятися флагманській національній торговельній марці «Чернігівське», що є однією з найпоширеніших на українському ринку пива. Серед міжнародних торговельних марок схвальний відгук від споживачів одержав американський бренд BUD, частка якого із квітня 2012 р. постійно зростає. Для зменшення ризиків, захисту своєї діяльності й розширення виробництва й ринків збуту компанія постійно проводить роботу з контролю за якістю продукції [84].

У листопаді 2008 р. для підтримки бізнесу корпорації ABInBev у Центральній і Східній Європі заснований Бізнес-Сервіс-Центр (БСЦ) ABInBev у Харкові. На сьогодні БСЦ є найбільшим європейським офісом компанії ABInBev. У ньому працюють близько 600 співробітників. Метою БСЦ є підтримка й управління бізнес-процесами, поліпшення фінансової прозорості й підвищення рівня сервісу для клієнтів [84].

Найбільша металургійна компанія миру ArcelorMittal володіє найбільшим металургійним підприємством України – ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг». Пакет 93,02% ВАТ «Криворіжсталь» був виграний на приватизаційному конкурсі 24 жовтня 2005 р. за 24,2 млрд. грн., що тоді було еквівалентно 4,8 млрд. дол. США. У березні 2012 р. Фонд держмайна України підтвердив виконання компанією своїх інвестиційних зобов'язань у соціальній сфері відповідно до договору купівлі-продажу підприємства.

В останні роки рішеннями загальних зборів акціонерів ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг» отриманий прибуток інвестується в розвиток виробництва. В 2018 р. чистий прибуток ПАТ склав 5,06 млрд. грн. [21].

Серед ключових інвестиційних проектів останніх років – будівництво двох нових машин безперервного лиття заготовок (155 млн. дол. США), будівництво нових коксових батарей № 5,6 (близько 160 млн. дол. США), реконструкція агломераційного цеху № 2 (більше 150 млн. дол. США) і конвертерний цехи з будівництвом нових газоочисток (близько 100 млн. дол. США), модернізація дрібносортового стану 4 (55 млн. дол. США), а також заміна й відновлення устаткування й будівель гірничо-збагачувального комплексу (24 млн. дол. США). Крім того, компанія направляла засоби на будівництво нових агрегатів, капітальні й поточні ремонти устаткування, а також на поліпшення стану навколишнього середовища.

ПАТ «Арселорміттал Кривий Ріг» стабільно й без затримок виплачує заробітну плату більше 33 тис. осіб – власному персоналу, працівникам дочірніх підприємств і підрядних організацій [21].

Транснаціональна корпорація British American Tobacco Plc і колективне підприємство «Прилуцька тютюнова фабрика» у 1993 р. підписали установчий договір про створення тютюнової компанії «В.А.Т. - Прилуки». Сьогодні «В.А.Т. - Прилуки» є компанія «Брітіш Американ Тобакко Україна». У ній працюють близько 1 тис. осіб, з них 500 – у Прилуках.

Компанія є одним з найбільших інвесторів Чернігівської області – сукупні інвестиції в розвиток компанії досягли 520 млн. дол. США. Ці капіталовкладення дозволили модернізувати устаткування, побудувати на місці старих виробничих потужностей нове сучасне високотехнологічне підприємство, що включає тютюновий і сигаретний цехи, адміністративну будівлю, енергоцентр і склад готової продукції. А це, у свою чергу, дозволило почати випуск нової продукції, поліпшити умови праці працівників і забезпечити динамічний розвиток бізнесу. Сьогодні вироблена в Україні продукція експортується у Білорусь, Вірменію, Грузію, Молдову, Азербайджан і Сінгапур, а також активно розглядаються можливості, які виникають завдяки укладанню Україною угод про вільну торгівлю з іншими країнами [21].

Транснаціональна компанія Bunge у 2002 р. стала власником Дніпропетровського олійноекстракційного заводу. Після реконструкції в 2005 р. переробна потужність підприємства досягла 1,2 тис. т насіння соняшника на добу, пізніше потужність була збільшена до 1,45 тис. т на добу. Завод виробляє соняшникову олію під ТМ «Олейна» й «Розумниця».

У 2008 р. зареєстрована Європейська транспортна стівідорна компанія (ЕТСК) – дочірня структура компанії Bunge, розташована на території Миколаївського морського торговельного порту. ЄТСК почала з інвестицій у будівництво зернового терміналу. Він був запущений у 2011 р. і розширив експортні потужності України на 3 млн. т зерна на рік. У 2012 р. Bunge одержала дозвіл на розміщення в порту комплексу з переробки олійних культур, а в червні 2016 р. урочисто відкрила його при участі президента України Петра Порошенка. До складу комплексу входять олійноекстракційний завод і модернізований термінал, перевалочні потужності якого збільшилися на 1,75 млн. т зерна, шроту й

рослинної олії на рік. Переробна потужність заводу склала 2,4 тис. т на добу, що дозволило Bunge наростити виробництво рослинної олії майже втричі [85].

Згідно з даними асоціації «Укроліяпром» за підсумками 2018 року Bunge посіла друге місце серед виробників нерафінованої соняшникової олії, поступившись тільки компанії «Кернел» [86]. Частка Bunge у виробництві бутильованої рафінованої соняшникової олії у 2018 р. склала, за оцінками Антимонопольного комітету України, 21% [87].

У цілому за 18 років Bunge інвестувала в Україну понад 500 млн. дол. США, з них 280 млн. дол. США – у Миколаївський порт. Крім активів у Дніпрі й Миколаєві, Bunge має чотири зернових елеватори (у Вінницькій, Дніпропетровській, Кіровоградській, Одеській обл.). Компанія відзначає зростання попиту на зерно й рослинну олію в клієнтів на Близькому Сході, у Європі й Індії [85].

Датська пивоварна компанія Carlsberg Group вийшла на ринок України в 2001 р., одержавши 50%-у частку власності в Baltic Beverages Holding, що з 1996 р. контролював пивобезалкогольний комбінат «Славутич» у Запоріжжі (нинішня назва – Запорізький пивоварний завод) і з 1999 р. – Львівську броварню. На заводі в Запоріжжі інвестор установив нове обладнання, виготовлене провідними світовими виробниками. Завдяки цьому завод став передовим підприємством європейського типу з ефективним виробництвом і високим рівнем автоматизації технологічних процесів. У модернізацію Львівської броварні, що є найстаршою в Україні (вона була заснована ще в 1715 р.), інвестовано більше 35 млн. дол. США. На підприємстві постійно вдосконалюється технологія пивоварства, якість продукції приводиться у відповідність із найвищими світовими стандартами [21].

7 червня 2004 р. був офіційно відкритий Київський пивоварний завод, що на сьогодні є найсучаснішим пивоварним підприємством в Україні. Загальна сума інвестицій, спрямованих на будівництво заводу, склала більше 68 млн. дол. США. У ньому втілюються передові світові інновації в пивоварстві й будівництві. На підприємстві встановлене новітнє устаткування пивоварної промисловості виробництва Бельгії, Німеччини й Швейцарії. А сам технологічний процес

побудований з урахуванням останніх технологій енергозбереження, охорони здоров'я й навколишнього середовища. Перевагою Київського пивоварного заводу є також зручне й функціональне планування приміщення.

В 2008 р. Carlsberg Group здобула частку активів компанії Scottish&Newcastle, другого співвласника Baltic Beverages Holding, одержавши в такий спосіб повний контроль над цим холдингом. Сьогодні операційне управління підприємствами холдингу в Запоріжжі, Києві й Львові здійснюється групою Carlsberg через компанію «Карлсберг Україна». У цілому в компанії працюють більше 1,5 тис. чоловік.

У портфель Carlsberg в Україні входять пиво, алкогольні й безалкогольні напої. За даними «Карлсберг Україна», в 2018 р. її частка в натуральному вираженні на ринку пива України склала 31,1%, на ринку квасу – 42,4%, на ринку сидру – 56,8% [21].

Американська компанія Coca-Cola відкрила представництво в Україні в 1992 р., а вже в 1994 р. придбала у Львові пивобезалкогольний комбінат «Колос» і запустила там виробництво безалкогольних напоїв. Пізніше компанія перенесла виробництво на побудований нею завод у пгт. Велика Димерка Броварського району Київської області, уведений в експлуатацію в 1998 р. Продукція підприємства поширюється через 21 дистриб'юторський центр [21].

У 2012 р. на території підприємства відкритий перший в Україні квадрогенераційний завод, у який компанія вклала 18 млн. євро. Завод виробляє електроенергію, гарячу й охолоджену воду й вуглекислий газ і забезпечує ними виробничі потреби підприємства. Технології, застосовані на заводі, більш ніж на 40% зменшують викиди вуглекислого газу й на 32% підвищують енергоефективність у порівнянні із традиційними енергетичними установками.

Сьогодні у системі компаній Coca-Cola в Україні працюють більше 1600 співробітників. У цю систему входять компанія «Кока-Кола Беверіджиз Україна», що здійснює виробництво напоїв та їх дистрибуцію в Україні, і компанія «Кока-Кола Україна», відповідальна за маркетинг брендів в Україні.

У цілому за більш ніж чверть століття присутності на українському ринку компанія Coca-Cola інвестувала в Україну близько 500 млн. дол. США [21].

Китайська державна група COFCO (повна назва China National Cereals, Oils and Foodstuffs Corporation) має в Україні дочірню структуру – ТОВ «Кофоко Агрі Ресорсіз Україна». Це підприємство засноване в 2008 р. і стало одним з найбільших експортерів українських зернових й олійних культур і продуктів їх переробки. У 2015 р. група COFCO завершила покупку гонконгської компанії Noble Agri, а разом з нею і її українських активів, у які Noble Agri інвестувала 80 млн. дол. США. На даний момент COFCO володіє в Україні двома зерновими елеваторами в Дніпропетровській області й одним у Херсонській, іще один розташований у селі Роздольне Старобешівського району Донецької області (ПАТ «Каракубське хлібоприймальне підприємство»), у серпні 2016 р. експропрійований російськими окупантами. Також COFCO належить олійноекстракційний завод у Маріуполі (ТОВ «Сателіт»), побудований компанією Noble Agri в 2011-2012 рр. До війни цей завод переробляв насіння соняшника, що поставлялися агрофірмами Донецької області. Після 2014 р., коли сільгоспземлі на схід від Маріуполя піддалися російській окупації, заводу довелося шукати нових постачальників, конкуруючи з олійноекстракційними заводами інших компаній у Дніпропетровській і Запорізькій областях [21].

COFCO бачить значні перспективи бізнесу в Україні. Про це свідчать 75 млн. дол. США, вкладені нею в новий термінал з перевалки зернових й олійних культур (ТОВ «Дунайська судохідно-стивідорна компанія») на базі причалів №1 й 2 Миколаївського морського торговельного порту. Паспортна перевалочна потужність терміналу – 2,5 млн. т на рік. Під потреби нового комплексу побудовані автодороги і майданчики для транспорту в порту.

Французька компанія Danone S.A. прийшла в Україну в 1998 р. і через якийсь час вирішила заснувати тут власне виробництво. В 2006 р. компанія придбала молокозавод «Родіч» у Херсоні й перейменувала його в «Данон Дніпро». Завод був повністю реконструйований і модернізований у відповідності зі стандартами Danone у світі. З 2010 р. активом Danone є також Кременчуцький

молокозавод, перейменований в «Данон Кремез». У цілому в компанії «Данон» в Україні працюють 1,1 тис. співробітників. Серед ключових напрямків розвитку компанії визначено зростання йогуртової і традиційної молочної категорій бізнесу Danone [88].

Японська компанія Fujikura створила в Україні ряд підприємств з виробництва електричних кабельних мереж для європейських автомобілебудівників. У листопаді 2013 р. було засновано ТОВ «Фуджикура аутомотив Україна Львів», а 8 жовтня 2015 р. на міжнародному економічному форумі у Львові був підписаний меморандум про співробітництво компанії з облдержадміністрацією й облрадою щодо будівництва заводу неподалік від Львова – у селі Підрясне Яворівського району [21].

Уже 5 листопада 2015 р. була завезена перша партія устаткування для виробництва кабельних мереж. Завод почав працювати в січні 2016 р., але урочисте відкриття відбулося пізніше – 14 квітня за участю президента України Петра Порошенка. На той момент на підприємстві працювали понад 550 чоловік, зайнятих виготовленням автопроводки для марки Volkswagen.

30 вересня 2016 р. при участі прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана була запущена друга черга заводу в місті Рава-Руська Жовківського району біля кордону з Польщею. На той момент число працівників «Фуджикура аутомотив Україна Львів» уже досягло 1800.

Втім, японську компанію цікавить не тільки Львівщина. Іще в ході запуску виробництва у Рава-Руській представники Fujikura заявили про намір у найближчі роки довести число своїх працівників в Україні до 6 тис., а суму інвестицій – до 75 млн. дол. США. Планується відкриття двох нових заводна на Вінниччині й Черкащині на 1,5 тис. робочих місць у кожному [21].

Німецька компанія Kromberg&Schubert GmbH в 2005 р. заснувала в селі Рованці під Луцьком завод з виготовлення електричних кабельних мереж для вантажних і пасажирських мікроавтобусів, автомобілів, мотоциклів. Найбільшими клієнтами заводу є Mercedes, Volkswagen, BMW, Audi. На підприємстві працюють

близько 5 тис. працівників, уже багато років діє навчальний центр для підготовки нових кадрів [89].

У 2015 р. компанія заснувала завод у селі Оліївка під Житомиром і пообіцяла протягом декількох років довести чисельність його працівників до 5 тис. У жовтні 2016 р. підприємство відвідав президент України Петро Порошенко. Продукція заводу постачається виробникам таких автомобільних марок, як Audi, Volkswagen, Porsche. У вересні 2017 р. компанія «Кромберг енд Шуберт Україна» повідомила про відкриття нового проекту Seat Ateca.

Також у 2017 р. на «Кромберг енд Шуберт Житомир» відкрився навчальний центр. У той же час підприємство співробітничав з Житомирським державним технологічним університетом. Розпочата модель дуальної освіти, коли студенти, починаючи із третього й четвертого курсів, мають безпроблемну можливість поєднувати навчання й своє перше робоче місце в компанії «Кромберг енд Шуберт» саме за фахом. На підприємстві розраховують, що гідна оплата праці, умови для кар'єрного росту й можливість учитися допоможуть зупинити трудову міграцію, що є великою проблемою Житомирщини [89].

Німецький концерн Leoni AG розвиває в Україні виробництво електричних кабельних мереж для автомобілів. У січні 2002 р. у Львові відбулася презентація інвестиційного проекту з будівництва заводу в селі Нежухів Стрийського району, і вже через три місяці почалася реалізація проекту. Завод був запущений у липні 2003 р. Вироблені на ньому електричні кабельні мережі поставляються на заводи в Європі й США для комплектації автомобілів світових брендів Opel, Porsche, Volkswagen, Audi, Lamborghini. У підприємство інвестовано більше 65 млн. євро. На заводі працюють понад 7,5 тис. чоловік. Підприємство має 40 власних автобусів, якими доставляє працівників із прилеглих міст і районів [21].

29 вересня 2017 р. концерн відкрив свій другий український завод – у Коломиї Івано-Франківської області. У відкритті взяв участь президент України Петро Порошенко. Слід відзначити, що Івано-Франківська облдержадміністрація конкурувала за реалізацію цього проекту з Львівською ОДА й зуміла переконати німецького інвестора в тому, що на Прикарпатті промислових виробництв менше,

тому вільних робочих рук більше. Пісоля цього уже в межах Івано-Франківської області жорстко конкурували Коломия, Івано-Франківськ, Доліна, Бурштин. Коломия виграла, тому що вона єдина зуміла забезпечити наявність всіх комунікацій, підведених до запропонованої ділянки для будівництва.

Для міста від цього проекту подвійна користь. По-перше, Леоні став найбільшим платником податків у Коломиї, а це додатковий ресурс, щоб поліпшувати міську інфраструктуру. Ще до початку будівництва заводу Леоні побудував великий дитячий майданчик на березі центрального міського озера. По-друге, після запуску заводу в місті з'явилася альтернатива виїзду на заробітки за кордон. Перша черга заводу, у яку вже інвестовано близько 20 млн. євро, розрахована на 1 тис. працівників [21].

До 2021 р. концерн планує запустити ще чотири черги й довести число працівників підприємства до 5 тис. Як й у Стриєві, завод у Коломиї забезпечує працівникам, крім конкурентної зарплати, і соціальний пакет, що включає безкоштовні підвіз, харчування й медичну страховку. Тому дефіциту кадрів обидва українські заводи Леоні не відчують.

Транснаціональна компанія Louis Dreyfus веде історію своєї діяльності в Україні з 1864 р., коли засновник компанії Леопольд Луї-Дрейфус вирішив організувати поставки української пшениці по Дунаю для задоволення зростаючого попиту в містах Західної Європи. За півстоліття Louis Dreyfus створила мережу, що включала силоси, залізничну інфраструктуру, а також багато офісів на півдні України. В 1998 р. компанія повернулася до України й швидко стала одним з найбільших експортерів українського зерна серед іноземних компаній [90].

Louis Dreyfus прагне максимально збільшити ефективність і логістику транспортування продукції від конкретної ферми до портів. Компанія має в Україні шість елеваторів: чотири на Вінниччині й по одному в Запорізькій і Черкаській областях. У жовтні 2013 р. Louis Dreyfus і стивідорна компанія «Бруклін-Київ», яка оперує причалами Хлібної гавані Одеського порту, уклали угоду про створення спільного підприємства для будівництва в Одеському порту

зернового терміналу пропускною здатністю 4,5 млн. т на рік. У липні 2014 р. Європейський банк реконструкції й розвитку й «Бруклін-Київ» підписали договір про надання кредиту на 60 млн. дол. США на будівництво терміналу в рамках спільного проекту з Louis Dreyfus. Загальна вартість проекту перевищує 100 млн. дол. США. У жовтні 2015 р. Louis Dreyfus придбала земельну ділянку в Одеському порту площею близько 4,5 га. Ділянка призначається для обслуговування потоку вантажних автомобілів, що йдуть на термінал. Це важливо для забезпечення прискореного росту обсягів експорту зерна компанією.

Крім зерна, Louis Dreyfus усе в більших обсягах експортує з України соняшникову олію, сою, буряковий цукор, молочну продукцію [90].

Німецька Metro Group в 2003 р. заснувала в Україні дочірню структуру – ТОВ «Метро Кеш енд Керрі Україна». Ця компанія є найбільшим німецьким інвестором в Україні. Обсяг інвестицій перевищив 550 млн. євро. 20 серпня 2003 р. «Метро Кеш енд Керрі Україна» відкрила свій перший магазин у Києві на Теремках. Сьогодні компанія управляє 23 торговими центрами в Києві (чотири центри), Одесі (три центри), Дніпрі, Львові й Харкові (по два центри), а також у Вінниці, Житомирі, Запоріжжі, Івано-Франківську, Кривому Розі, Маріуполі, Миколаєві, Полтаві, Рівному, Чернівцях. Оптові торгові центри компанії пропонують асортимент з 30 тис. найменувань продовольчої й непродовольчої продукції для професійних покупців: представників роздрібної торгівлі, ресторанно-готельного бізнесу, сервісних компаній й офісів. Торговельна площа оптового центру становить 8-10 тис. кв. м, а загальна площа будівлі – до 16 тис. кв. м. Кожен торговельний центр пропонує безкоштовне паркування до 900 місць. Також компанія управляє двома магазинами оптової торгівлі «Бери-Вези» у Луцьку й Тернополі [91].

«Метро Кеш енд Керрі Україна» співробітничав з 2 тис. українських і міжнародних компаній, 90% товарів закуповує в українських виробників, дистриб'юторів й імпортерів. Компанія поєднує більше 3500 співробітників.

У лютому 2018 р. «Метро Кеш енд Керрі Україна» « стала першим рітейлером в Україні, що успішно пройшов сертифікаційний аудит з якості

відповідно до вимог стандарту харчової безпеки ISO 22000:2005 «Системи управління безпекою харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчової мережі» [91].

Швейцарська компанія Nestle S.A. відкрила своє представництво в Києві іще в грудні 1994 р. Основна діяльність нової структурної одиниці полягала в просуванні на український ринок пріоритетних на той час брендів Nestle: Nescafe, Nesquik, Maggi, Nuts й Friskies. Уже через два роки роботи київський підрозділ став одним з найрентабельніших представництв Nestle у світі. Це дало Nestle стимул для подальшого розвитку бізнесу в Україні. Компанія розширювала штат співробітників, організовувала нові напрямки бізнесу [92].

У 1998 р. Nestle купує контрольний пакет акцій львівської кондитерської фабрики «Світоч» і стає власником відомого однойменного «солодкого» бренду України. Із цього моменту бізнес Nestle в Україні переходить на якісно новий рівень – компанія починає виробничу діяльність. У травні 2003 р. Nestle здійснює внутрішню «націоналізацію»: на українському ринку з'являється новий гравець – ТОВ «Нестле Україна». Наприкінці того ж року Nestle купує 100% акцій ПАТ «Волиньхолдинг» (ТМ «Торчин») у пгт. Торчин Луцького району Волинської області, що дозволяє компанії стати одним з лідерів у сегменті холодних соусів.

У лютому 2010 р. «Нестле Україна» знову істотно розширює своє кулінарне портфоліо, ставши власником харківського ТОВ «Техноком» – провідного українського виробника продуктів швидкого приготування під ТМ «Мівіна». А в липні 2011 р. Nestle відкрила NBS Lviv («Нестле Бізнес Сервіс Львів»), що став п'ятим у світі внутрішнім сервіс-центром Nestle (чотири інших сервіс-центри – NBS Ribeirao Preto у Бразилії, NBS Manila на Філіппінах, NBS Cairo у Єгипті й NBS Accra у Гані). Він забезпечує обслуговування фінансових операцій і процесів з управління персоналом для підприємств й організацій в Східній, Центральній і Південній Європі. За минулі роки команда NBS Lviv виросла з 50 до більш ніж 800 працівників, прийняла на обслуговування понад 30 країн – ринків Nestle [92].

Сьогодні у бізнесі Nestle в Україні задіяні більше 5,1 тис. працівників. Компанія регулярно інвестує в модернізацію й розширення виробництва. Так, на фабриці «Світоч» запуснені три нові лінії з виробництва вафель. У компанії «Волиньхолдинг» уведено в експлуатацію нове підприємство, що стало одним з найбільших у Європі логістичних центрів для зберігання сировини й готової продукції.

А у квітні 2018 р. компанія оголосила про інвестування 700 млн. грн. у реконструкцію й модернізацію фабрики «Техноком» у Харкові. Цей проект повинен бути завершений до 2021 р. [92]

Турецький оператор мобільного зв'язку Turkcell почав працювати в Україні в 2004 р., відкривши разом із групою СКМ Ріната Ахметова компанію «Астеліт». З 2005 р. «Астеліт» надавав послуги мобільного зв'язку під брендом life:). У лютому 2015 р. на тендері, де розігрувалися ліцензії на 3G-зв'язок, «Астеліт» цілеспрямовано боровся за найбільш перспективний і сприятливий для інвестування лот №1, що дає право використати частоти в смугах 1920-1935 й 2110-2125 МГц, і переміг, виставивши за нього найбільшу ціну в 3,36 млрд. грн. За умовами тендеру оператор зобов'язався протягом 18 місяців запуснути 3G-зв'язок в обласних центрах, а протягом шести років – у райцентрах і містах з населенням більше 10 тис. чоловік. У червні 2015 р. Turkcell підписав договір про викуп у СКМ її частки й у результаті став єдиним власником «Астеліта». У січні 2016 р. був проведений ребрендинг із life:) на lifecell, а незабаром і назва компанії змінилася на «Лайфселл». На кінець 2018 р. кількість абонентів lifecell, за даними оператора, склала 11,4 млн. осіб, у тому числі активних протягом останніх трьох місяців – 7,7 млн., із яких 3G-користувачів – більше 3,8 млн. [21].

31 січня 2018 р. на тендері за ліцензії на 4G-зв'язок у діапазоні 2500-2700 МГц «Лайфселл» виграв перші два лоти із сумарною ціною 909,3 млн. грн., а 6 березня на тендері за ліцензії на 4G-зв'язок у діапазоні 1710-1880 МГц виграв перший лот із ціною 795 млн. грн. Уже 30 березня «Лайфселл» оголосив, що він першим в Україні запуснув швидкісний зв'язок 4.5G у всіх обласних центрах України.

Капітальні інвестиції «Лайфселл» в 2015 р. склали 5,96 млрд. грн., в 2016 р. 2,26 млрд. грн., в 2017 р. – 1,33 млрд. грн., у 2018 р. – 6,77 млрд. грн. [21].

Таким чином, слід відзначити, що найуспішніші компанії з іноземним капіталом почали працювати на українському ринку досить давно, і більшість з них, крім того, що надає робочі місця, також інвестує у соціальну сферу.

2.3. Тенденції діяльності іноземних фінансових установ в Україні

Діяльність іноземних фінансових установ в Україні ми розглянемо на прикладі іноземних банків.

Так, в останні десятиліття в Україні помітно підвищилася роль банківського сектору в економіці країни, про що свідчить динаміка структурних показників її розвитку за 2010-2018 рр. – табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка структурних показників розвитку банківської системи України за 2010-2018 рр.

№ п/п	Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	Кількість банків з банківською ліцензією	182	176	176	176	180	120	96	82	77
1.1	- з них: з іноземним капіталом	51	55	53	53	49	40	38	38	37
1.1.1	- у т.ч. зі 100% іноземним капіталом	18	20	22	22	19	18	17	18	22
2	Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	35,8	40,6	41,9	39,5	34,0	32,1	39,5	46,3	48,0

Джерело: [75]

З таблиці 2.1 видно, що кількість банків, які мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій, зменшилася зі 182 одиниць у 2010 р. до 77 одиниць у 2018 р. або на 57,6%. Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків за аналізований період зросла з 35,8% у 2010 р. до 48,0% у 2018 р. Тобто, упродовж 2010-2018 рр. кількість банківських установ в Україні зменшилася

більш, ніж на половину, при цьому частка іноземного капіталу у структурі статутного капіталу банків зросла на 12,2%.

Якщо розглядати досвід України у залученні іноземних інвестицій у банківський сектор, то перші представництва іноземних банків в Україні почали з'являтися у 1990-х роках, тобто, саме в період розпаду Радянського Союзу та здобуття країною незалежності. Поряд з іншими банками, створеними за участю іноземного капіталу, уже на початок 1998 існувало 7 банків із 100% іноземним капіталом.

О. Чуб виокремив чотири етапи входження іноземних інвесторів до банківського сектору України [67, с. 77-78]:

Так, перший етап (1991-1994 рр.) – це початковий період формування банківської системи України. Недостатня розвиненість механізмів банківського регулювання після здобуття незалежності Україною призвела до приходу на ринок банківських послуг іноземного спекулятивного капіталу (Росія, Латвія, офшорні зони), тому НБУ в 1994 р. заборонив діяльність філій і ввів жорсткі обмеження на частку статутного капіталу нерезидентів у банківській системі (не більше 15%).

Протягом другого етапу (1995-1998 рр.) більшість іноземних банків були створені «з нуля» з метою підтримки зовнішньоторговельних операцій компаній нерезидентів на українському ринку, а також забезпечення виходу місцевих емітентів на міжнародні ринки капіталу. З іноземних банків першої хвилі експансії на сьогодні залишилися дочірні структури, що спеціалізуються на корпоративному та інвестиційному видах банкінгу. У перші роки діяльність іноземних банків носила переважно спекулятивний характер. Кінець першого етапу ознаменувався кризою 1998 року, який призвів до погіршення стану банківської системи і відтоку іноземного капіталу з України.

Третій етап (1999-2004 рр.) – період модернізації банківської системи України. Зниження капіталізації банків та дефіцит довгострокових кредитних ресурсів змусило НБУ зняти обмеження на частку нерезидентів у статутному

капіталі банків. Період характеризується встановленням більш дієвого контролю над операціями банків з іноземним капіталом з боку державних органів і чіткішими «правилами гри» на фінансовому ринку України. Зі стабілізацією економічної ситуації і розвитком банківського сектора України іноземні банки почали активніше займатися роздрібним бізнесом і обслуговуванням іноземних компаній, почали створювати досить розгалужену мережу філій і доповнили свій бізнес обслуговуванням фізичних осіб. Особливих успіхів у цьому напрямку досяг «Райффайзенбанк Україна», який створив мережу з більш ніж 50 філій і відділень, переважно у великих містах України. На український ринок увійшли іноземні інвестори шляхом придбання великих вітчизняних банків.

Четвертий етап (2005-2008 рр.) – це період, при якому зростання частки іноземного капіталу в банківському секторі України було обумовлене скасуванням низки обмежень щодо доступу іноземного капіталу до банківського сектору – у 2006 році було прийнято зміни до Закону «Про банки і банківську діяльність» у частині надання іноземним банкам права відкривати свої філії на території України, а також пошуком інвестицій для підтримки ліквідності вітчизняних банків.

Серед основних факторів, що сприяли значній активізації діяльності іноземних банків в Україні протягом 2005-2008 рр., можна виділити:

- по-перше, позитивні структурні зрушення у вітчизняній економіці та високі темпи зростання ВВП;
- по-друге, активне зростання попиту на банківські послуги з боку населення;
- по-третє, розширення зовнішньоекономічних зв'язків українських підприємств;
- по-четверте, можливість отримання високих прибутків;
- по-п'яте, вступ до Світової організації торгівлі та дотримання всіх вимог щодо лібералізації доступу іноземного банківського капіталу.

Значні інвестиційні очікування, сформовані під впливом Помаранчевої революції, вибір новою владою європейського, а не східного вектора подальшого розвитку тільки посилювало експансію іноземного капіталу у вітчизняний банківський сектор. Лише за 2005 рік кількість банків з іноземним капіталом зросла на 121%, а частка статутного капіталу нерезидентів у загальному обсязі статутних капіталів усіх банків збільшилась на 70%. На жаль, цей процес активно розпочався тоді, коли Україна ще не визначила на державному рівні правові інструменти регулювання обсягу та ролі іноземного капіталу в банківській системі держави.

Про п'ятий етап (2008-2010 рр.) говорить В.І. Гаркавенко і називає його періодом фінансової кризи та посткризового відновлення. Іноземні банки коригують стратегії діяльності через девальвацію гривні, спад кредитування, зростання проблемної заборгованості. Збільшується частка в загальному статутному капіталі інвесторів з Російської Федерації та Німеччини. Антикризова політика іноземних банків полягала в закріпленні позиції на ринку банківських послуг України завдяки доступу до фінансових ресурсів материнських груп [23, с. 60].

Перевага діяльності фінансових установ з іноземним капіталом під час фінансово-економічної кризи полягала в тому, що материнські структури мали змогу збільшувати капітал дочірніх банків у декілька разів. За допомогою цього банки не лише поповнили статутний капітал, а й отримали можливість пролонгувати отримані раніше кредитні лінії.

Н.В. Тарасевич додає ще два етапи у цій класифікації:

Шостий етап (2011-2014 рр.) – це етап стабілізації банківської системи України та повільне зростання показників діяльності банків. У 2011-2013 роках кількість банків з банківською ліцензією залишалася незмінною – 176, а у 2014 році зросла до 180. Кількість банків з іноземним капіталом зменшилася лише на 5, в той же час, кількість банків із 100% іноземним капіталом зросла на 2. Загалом

період можна назвати сприятливим для повернення іноземного банківського капіталу до України.

Сьомий етап (2015 – і до сьогодні) – це етап, коли вітчизняна економіка відчула на собі впливи створених раніше дисбалансів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Не менш згубним для економіки країни стала так звана «чистка банків», що проводиться широко масштабно і, також як і рефінансування, без загальних і однакових для всіх правил. Як наслідок в період з 2014 до 2018 року було закрито 103 банки [75]. Але не дивлячись на загальне скорочення банків майже вдвічі, кількість банків з іноземним капіталом залишилася відносно незмінною, зменшилась лише на 12 одиниць, що вказує на більшу стабільність банків з іноземним капіталом [64, с. 498].

На 1 січня 2019 р. року частка іноземних банків досягла свого найбільшого значення й склала 48,0% [75]. Але слід відмітити, що таке стрімке зростання відбулося не через збільшення кількості іноземних банків, а через зменшення кількості національних банків. Зміни були зумовлені не лише закриттям, але й перерозподілом в структурі капіталу. Тобто, деякі українські банки були викуплені іноземними інвесторами [64, с. 498].

Дослідження, які були проведені фахівцями МВФ та Всесвітнього банку, показали, що внаслідок приватизації, злиття банків з іноземними банками, зміни структури деяких банків, вдалося істотно підвищити ефективність функціонування банківського сектору в Україні. Наприклад, у 2015 році «Укргазпромбанк» був викуплений компанією Primestar Energy FZE (OAE), а новим власником «Астра банку» у 2016 р. стала українсько-американська аграрна компанія з реєстрацією на Кіпрі – AgroHoldingLimited [75]. Найчастіше, українські банки викупають з метою більш зручного управління компанією, наприклад якщо інвестор має справу з валютою та з постійною необхідністю керувати платежами – при таких умовах банк може стати прибутковим та важливим елементом.

Експансію іноземного капіталу на українському ринку сьогодні можна пояснити тим, що банківський сектор переживає значні зміни, які характеризуються глобалізацією фінансових ринків. Ці процеси призвели до скорочення кількості грошово-кредитних установ і розширення сфери банківського бізнесу, і це почало виражатися в його інтернаціоналізації й диверсифікованості продуктового ряду, включно з розширенням пропозицій банками небанківських продуктів і послуг [22, с. 137].

Рейтинг іноземних банків в Україні очолили глобальні фінансові холдинги, до складу яких входять французькі «Креді Аґріколь Банк» (Credit Agricole Group) та «Укрсиббанк» (BNP Paribas), шведський «СЕБ Корпоративний Банк» (SEB Group), німецький «Дойче Банк ДБУ» (Deutsche Bank), а також американський «Сітібанк» (Citigroup) – таблиця 2.2.

Таблиця 2.2

Рейтингова таблиця материнських іноземних банків-2018

№ п/п	Міжнародна банківська група	Країна походження капіталу	Активи міжнародної банківської групи, млн. євро	Дочірній банк в Україні
1	BNP PARIBAS	Франція	2056668	Укрсиббанк
2	CREDIT AGRICOLE	Франція	1793864	Креді Аґріколь Банк
3	DEUTSCHE BANK	Німеччина	1713629	Дойче Банк ДБУ
4	CITIGROUP	США	1556811	Сітібанк
5	ING GROEP	Нідерланди	998775	ІНГ Банк Україна
6	INTESA SANPAOLO	Італія	651434	Правекс-банк
7	SEB	Швеція	292867	СЕБ Корпоративний Банк
8	RAIFFEISEN INTL	Австрія	128514	Райффайзен Банк Аваль
9	PIRAEUS BANK	Греція	92387	Піреус Банк МКБ
10	OTP BANK	Угорщина	37911	ОТП Банк
11	PROCREDIT	Німеччина	6126	Прокредит-банк
12	GETIN HOLDING	Польща	4911	Ідея Банк

Джерело: [61]

Провідні місця в рейтинговій таблиці транснаціональним банкам забезпечило оптимальне поєднання низького ризику країн походження капіталу,

стійкої динаміки курсу акцій материнських груп з високою рентабельністю, ліквідністю та якістю активів.

Найбільшу питому вагу в капіталі банківської системи України має іноземний капітал таких країн, як Франція, Німеччина, США, Нідерланди, Італія, Швеція, Австрія, Греція, Угорщина, Польща. Водночас, частка інших країн (Туреччина, Казахстан, Ісландія, Швейцарія, ОАЕ, Латвія) є незначною.

«Райффайзен банк Аваль», «УкрСиббанк» та «Креді Агріколь» є лідерами у 2018 р. Ці банки мають збалансовані фінансові потоки з ринком домогосподарств та корпоративним сектором, трохи кредитують міжбанківський ринок, а також вкладають вільні кошти в депозитні сертифікати НБУ [31] – рис. 2.3-2.5

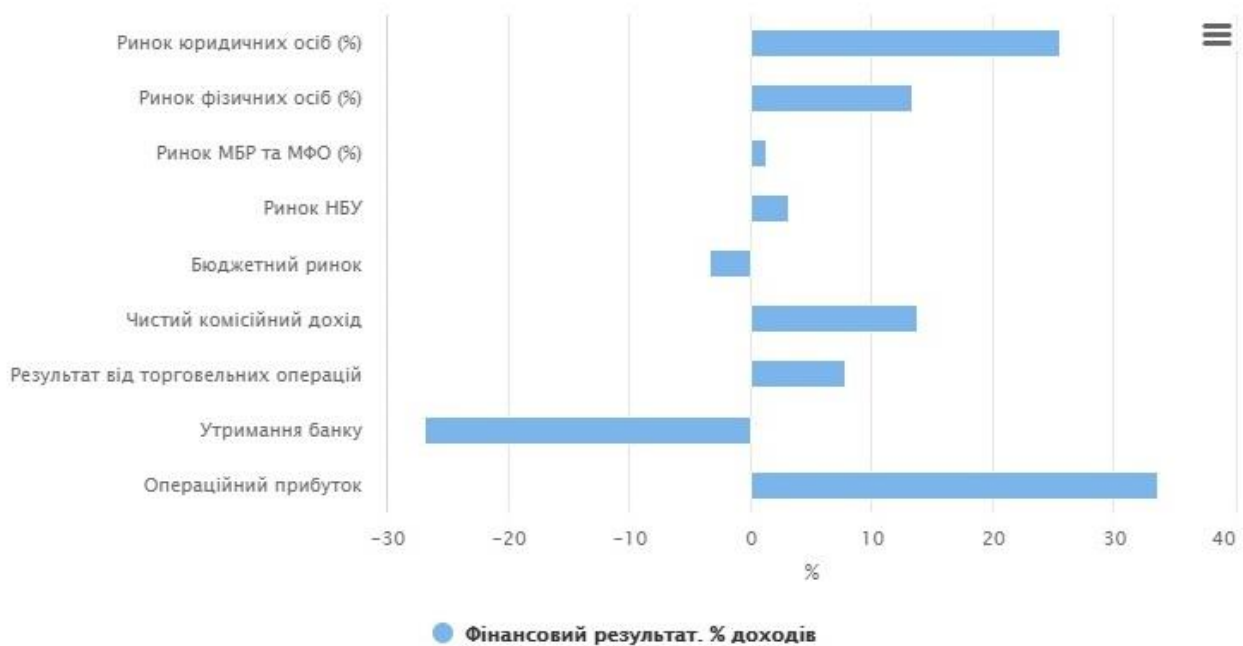

Рис. 2.3. Фінансова модель Райффайзен банку Аваль за результатами 2018 року [31]

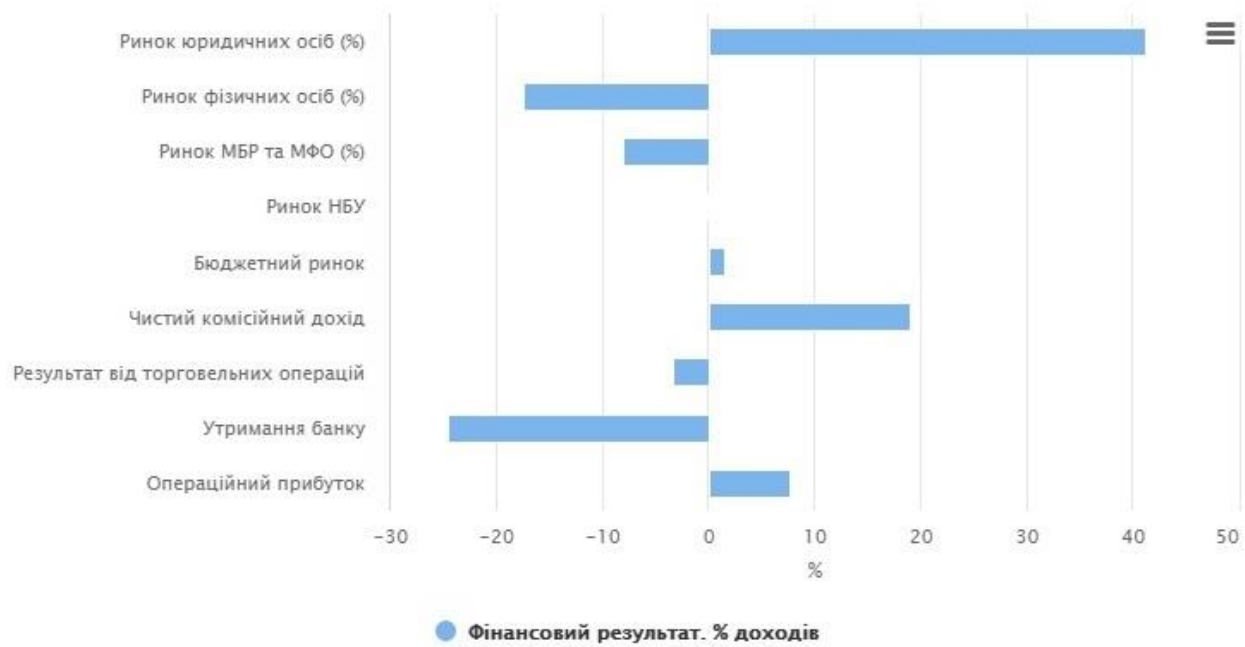

Рис. 2.4. Фінансова модель УкрСиббанку за результатами 2018 року [31]

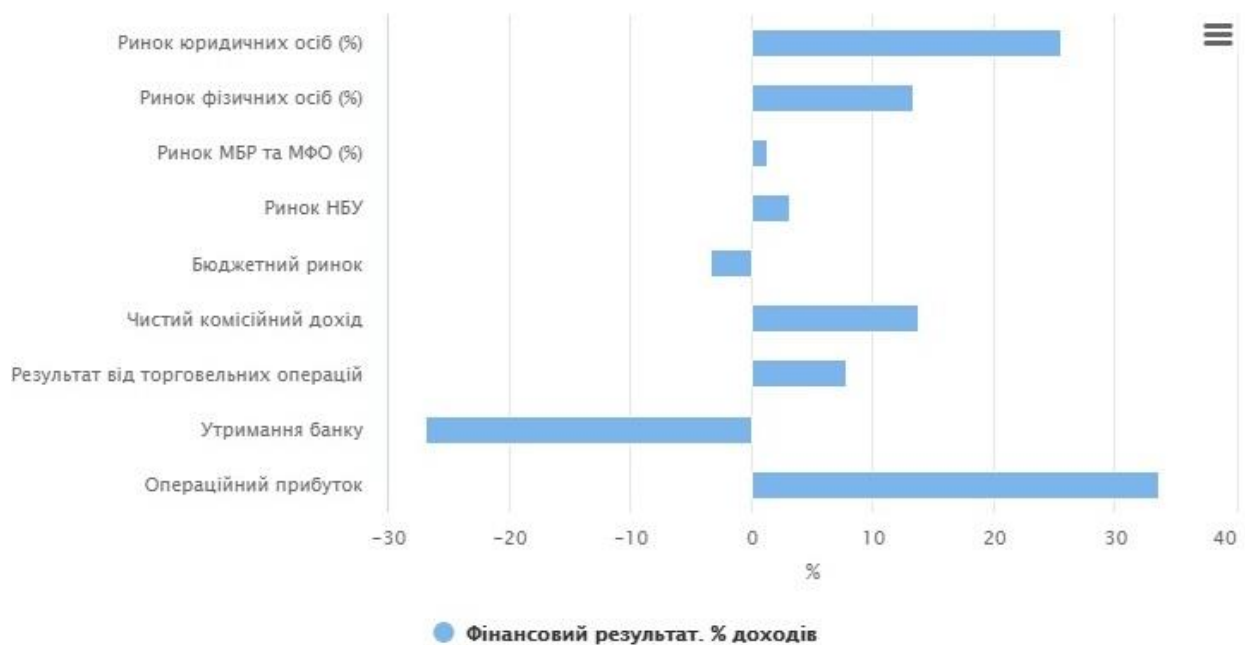

Рис. 2.5. Фінансова модель «Креді Агріколь» за результатами 2018 року [31]

Банки платять податки до бюджету і мало купують цінні папери уряду. Позитивного результату торговельних операцій майже вистачає на утримання банку. І операційний дохід банку перевищує 33% від загального обсягу доходів. Ці банки також мають вищу рентабельність активів та капіталу, порівняно з державними банками, що забезпечує їх конкурентні переваги.

Проблеми економічного, політичного та соціального характеру в Україні, недовіра населення до вітчизняної банківської системи сприяли перерозподілу вкладів в банківському секторі країни в сторону банків з іноземним капіталом із країн Європи. Зокрема, в значній мірі збільшились депозитні портфелі таких банківських установ, як: «Креді Агріколь Банк», «Сітібанк», «ОТП Банк», «Прокредит Банк». Водночас значний відтік депозитів відбувся у банках з російським капіталом, що зумовлено негативним ставленням населення України до країни-агресора.

Іноземні банки не тільки змогли пережити кризу з мінімальними збитками для балансу і репутації, але і продовжують утримувати стратегічний курс на збереження ринкових позицій в Україні [41].

Головними причинами більш високої стресостійкості іноземних банків стали:

- фінансова підтримка материнських структур;
- більш висока лояльність вкладників;
- менш ризикова політика фондування з меншою залежністю від ресурсів роздрібних вкладників;
- своєчасний вихід більшості іноземних банків з високо маржинального бізнесу споживчого кредитування;
- ефективна стратегія зниження витрат і реорганізації мережі [41].

У найближчій перспективі факторами впливу на динаміку приходу іноземного банківського капіталу можуть стати:

- стабілізація загальної економічної ситуації, зокрема прогнозованість динаміки валютного курсу;

- узгодження очікувань учасників щодо вартості активів українських банків;
- відновлення стабільності функціонування світових кредитних ринків.

Крім того, стабілізація політичної ситуації і зростання ВВП певною мірою сприятимуть входженню іноземних інвесторів в інвестиційні проекти і відповідно – активності на ринку банківських послуг.

Для розуміння того, скільки коштів інвестовано іноземними компаніями в українську економіку за галузями, були зведені дані у таблицю, наведену у додатку В. З неї видно, що найбільше коштів інвестовано фінансовими установами та енергетичними компаніями.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ КОПАНІЙ НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ

3.1. Проблеми та ризики діяльності іноземних компаній на українському ринку

В Україні іноземні інвестиції є визначальною передумовою розвитку національної економіки та важливим індикатором умов підприємницької діяльності. Особливої гостроти проблеми іноземного інвестування набувають саме зараз, коли українське суспільство, а не лише національна економіка, опинилось у стані загострення та поглиблення кризових явищ.

В умовах сьогодення українську економіку щонайменше на 50% можна визначати як тіньову, причиною чого є слабкість державних інститутів та законодавчої системи. Несприятливий інвестиційний клімат в Україні включає адміністративні перешкоди, складну систему ліцензування, високий рівень оподаткування та реструктурні функції податкової адміністрації. З огляду на це у світі є більш привабливі для інвесторів країни, ніж Україна.

Україні потрібні інвестиції, які б:

- забезпечили ефективну інтеграцію національної економіки у світову завдяки виробничій та науково-технічній кооперації;
- сприяли забезпеченню потреб національної економіки у необхідній сировині та продукції;
- слугували джерелом капіталовкладень, причому у формі сучасних засобів виробництва;
- стали чинником не тільки реконструкції і відновлення, але і створення нових виробництв і підприємств;
- залучали вітчизняних підприємців до передового господарчого досвіду;
- стимулювали розвиток економічно ефективних і конкурентоспроможних експортерів;

- сприяли поширенню інновацій, збільшенню продуктивності праці та підвищенню добробуту населення [57, с. 81].

На сучасному етапі головним завданням для України є створення сприятливих умов для інвесторів.

Стан залучення іноземних інвестицій в Україні сильно ускладнює інвестиційну діяльність, оскільки наявний обсяг вкладень не забезпечує передумови економічного зростання й навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. На інвестиційну привабливість сильно впливає не лише загальний стан економіки країни, але й умови ведення бізнесу, зокрема ступінь втручання держави та рівень корупції [68, с. 120].

За останні роки обсяг інвестицій із країн ЄС значно збільшився, щодо країн СНД, то тут спостерігається значне скорочення обсягу іноземних інвестицій. При цьому перспективи іноземного інвестування в різні галузі економіки в Україні здебільшого визначаються обсягами та структурою вже накопиченого в країні іноземного капіталу. Зміну інвестиційного клімату найбільш зрозуміло демонструє динаміка інвестицій, яка вважається індикатором зміни рівня довіри та рейтингу країни. Економічна активність іноземних інвесторів в Україні незначна [68, с. 121].

Україна протягом останнього десятиріччя характеризується низькою інвестиційною привабливістю. Про це свідчать дані спеціалізованих організацій та рейтингових агентств, зокрема Конференції ООН з торгівлі і розвитку (UNCTAD) та Всесвітнього економічного форуму (рис. 3.1).

У глобальному рейтингу конкурентоспроможності Всесвітнього економічного форуму за 2017-2018 рр. Україна займає 81 місце серед 140 країн світу (рис. 3.2).

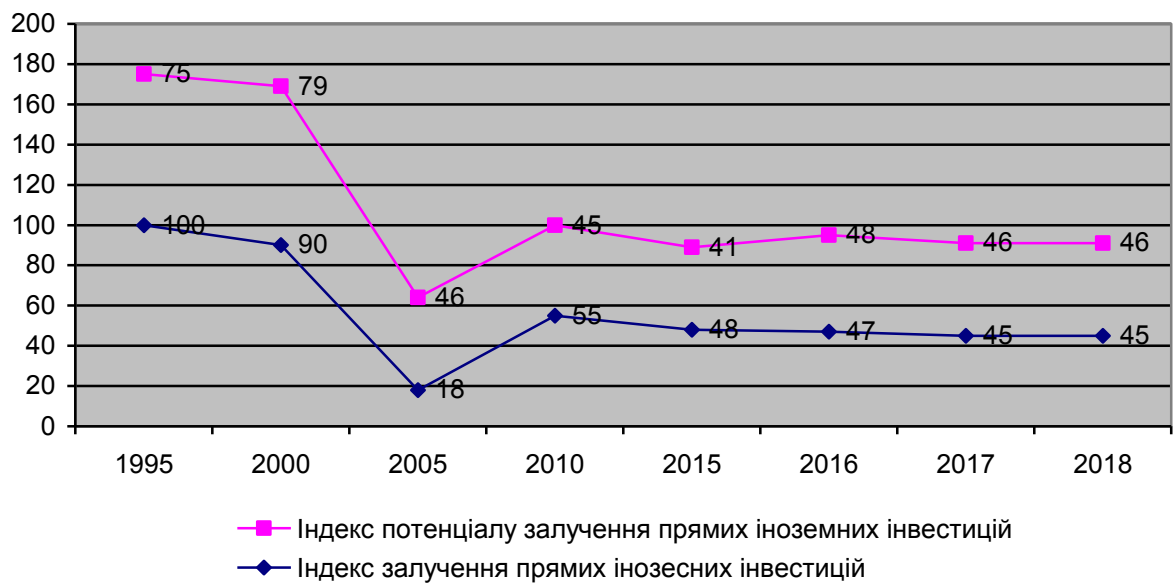

Рис. 3.1. Динаміка інвестиційної привабливості України (UNCTAD) [93]

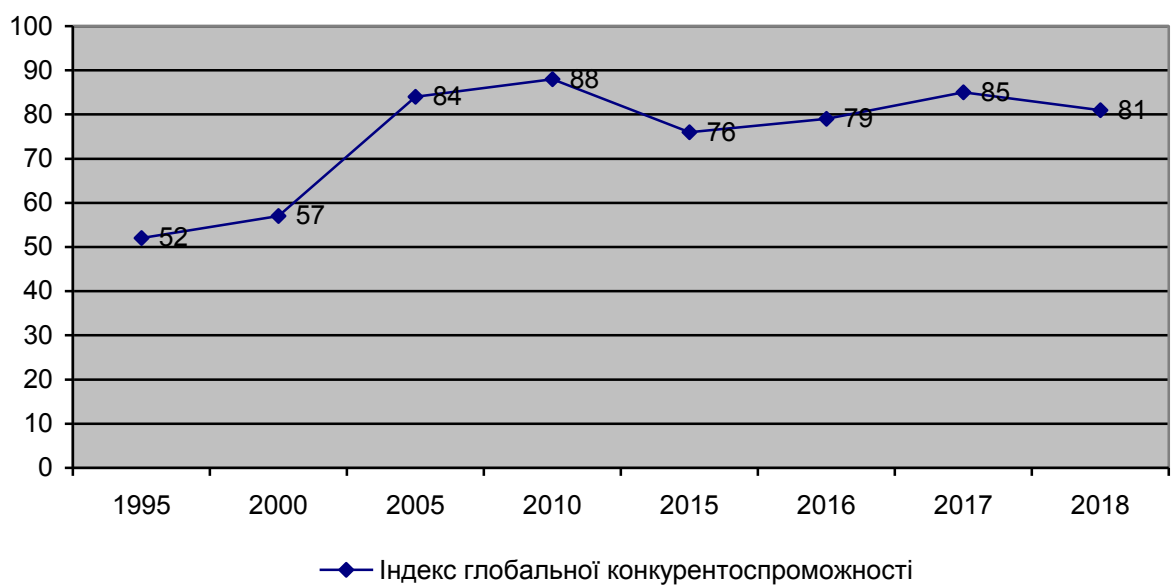

Рис. 3.2. Динаміка рейтингових позицій України за індексом глобальної конкурентоспроможності [93]

Найбільш проблемні фактори для розвитку бізнесу в Україні у 2018 році представлені на рис. 3.3.

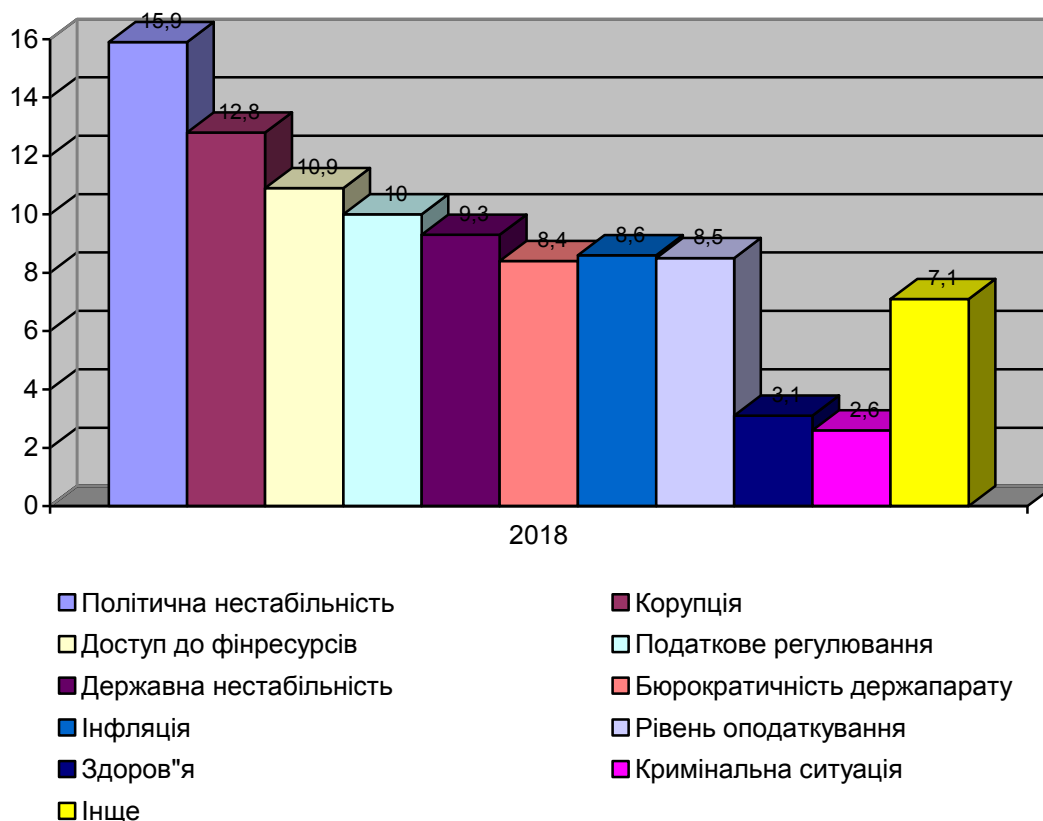

Рис. 3.3. Найбільш проблемні фактори для розвитку бізнесу в Україні [93]

Одним із найбільш впливових складових індексу глобальної конкурентоспроможності є рівень корупції. Transparency International розраховує окремо індекс сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI), який ранжує 180 країн за шкалою від найбільшого (0) до найменшого (10) рівня сприйняття корупції [36]. Україна за цими оцінками займає позиції, які не сприяють позитивному сприйняттю країни у світовому економічному середовищі (див. рис. 3. 4).

Таким чином, аналіз світових рейтингових показників України свідчить про існування стійкої тенденції до низького рівня оцінки інвестиційної привабливості країни, основними причинами якого вважається політична нестабільність, корумпованість державної влади і судової системи та доступ до фінансових ресурсів .

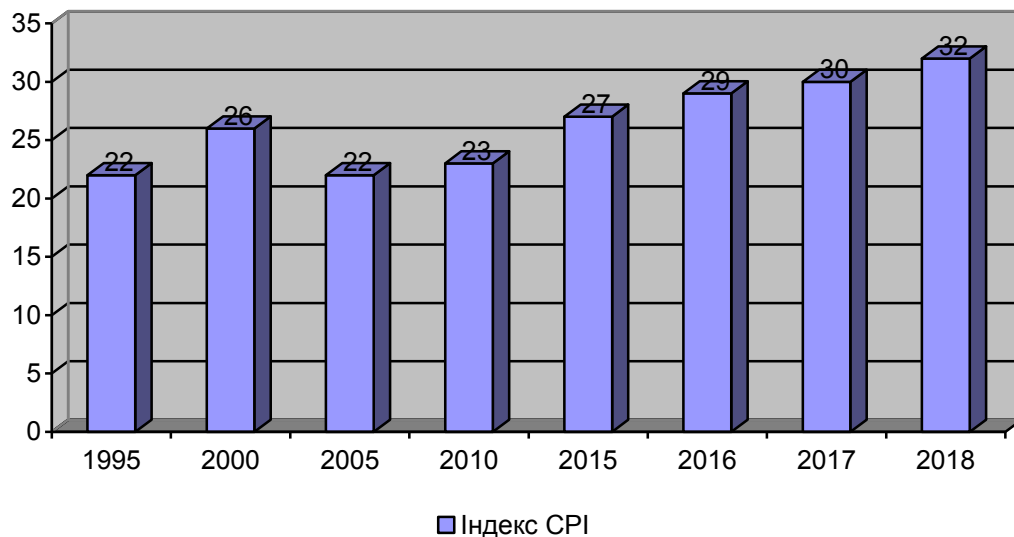

Рис. 3.4. Динаміка рейтингу України за індексом CPI [36]

Причини недостатнього інвестування української економіки та повільного входження іноземних компаній в Україну також можна визначити основі систематизації даних трьох відомих рейтингів (табл. 3.1), а саме: рейтингу легкості ведення бізнесу (Doing Business); рейтингу податкових систем (Paying Taxes); рейтингу рівня захищеності прав власності (IPRI).

Таблиця 3.1.

Зведена таблиця оцінки інвестиційного клімату України [44; 73; 72]

Категорія	Світовий рейтинг
<i>Doing Business 2018</i>	76
Реєстрація власності	64 зі 190
Виконання контрактів	82 зі 190
Реєстрація підприємств	52 зі 190
Отримання дозволу на будівництво	35 зі 190
Підключення до системи електропостачання	128 зі 190
Оподаткування	43 зі 190
Кредитування	29 зі 190
Захист інвесторів	81 зі 190
Ведення міжнародної торгівлі	119 зі 190
Ліквідація підприємства	149 з 190
<i>Paying Taxes 2018</i>	43
Кількість сплат податків	37 зі 190
Час, витрачений на сплату податків	85 зі 190

<i>IRPI 2018</i>	110
Незалежність судів	94 зі 125
Верховенство закону	89 зі 125
Корупція	91 зі 125
Політична стабільність	86 зі 125
Захист прав матеріальної власності	104 зі 125
Реєстрація власності	72 зі 125
Доступність до позик	51 зі 125
Захист прав інтелектуальної власності	78 зі 125
Сила патенту	41 зі 125
«Піратство» авторських прав	90 зі 125
Статева рівність	73 з 80

Відповідно до даних табл. 3.1, вести бізнес в Україні сьогодні стало набагато легше, про що свідчить 76 позиція нашої держави зі 190 у рейтингу легкості ведення бізнесу Doing Business 2018. Якщо порівнювати з 2008 роком, то Україна знаходилася на 142 позиції, і для того, щоб відкрити нове підприємство 10 років тому, необхідно було пройти 10 процедур, витратити 27 днів і сплатити 5,8 % від середньодушового доходу. А для того, щоб ліквідувати підприємство, 10 років тому власник повинен був витратити 2,9 року і сплатити 42 % від вартості майна підприємства [17, с. 78].

Згідно з рейтингом «Paying Taxes 2018» (43 місце серед податкових систем 190 країн) українська система оподаткування не є однією з найлегших, однак має і не переобтяжена регуляторними нормами. Якщо порівнювати з 2008 роком, то Україна займала 172 місце рейтингу через кількість сплат податків (99 разів на рік), обсягом податкових платежів (58,4% від комерційних прибутків) і часом, витраченим на їх сплату (848 годин на рік) [17, с. 78].

За результатами рейтингу IPRI, який показує рівень захищеності прав власності, сьогодні серед 125 країн світу Україна посідає 110 місце, отримавши 3,7 бали з 10 можливих [72]. Результати оцінки складових цього показника свідчать, що в Україні судова влада найбільше з інших держав піддається впливу з боку політичних і бізнесових груп, а за рівнем захисту прав матеріальної та інтелектуальної власності Україна посідає низькі місця. Виконання законів і

регулювання корупції також визнаються досить низькими, проте за рівнем політичної стабільності у нинішніх умовах наша країна посідає середню позицію [17, с. 78].

Таким чином, дослідження позицій України в рейтингах міжнародних установ свідчить, що нам іще далеко до високого міжнародного інвестиційного іміджу, адже високий рівень корупції, недосконалість українського законодавства щодо забезпечення прав власності й надання гарантій іноземним інвесторам не можуть бути стимулами для притоку іноземних інвестицій.

Якщо звернутися до статистичних даних, то у 2018 році в економіку України іноземними інвесторами із 76 країн світу вкладено 1711,4 млн. дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу). Інвестиції були спрямовані в уже розвинені сфери економічної діяльності. Станом на кінець 2018 року найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до установ та організацій, що здійснюють фінансову та страхову діяльність (26,1%), та підприємств промисловості (27,3%). До основних країн-інвесторів належать Кіпр (25,6%), Нідерланди (16,1%), Російська Федерація (11,7%), Велика Британія (5,5%), Німеччина (4,6%), Віргінські Британські Острови (4,1%), Швейцарія (3,9%) [94].

Провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у 2018 році залишалися:

- промисловість (33,1%);
- будівництво (12,3%);
- сільське, лісове та рибне господарство (14,0%);
- інформація та телекомунікації (4,1%);
- оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів (7,0%);
- транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (8,7%);
- державне управління й оборона, обов'язкове соціальне страхування (7,4%) [68, с. 121].

Отже, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не перебуває осторонь світових процесів, є досить інтегрованою у світове

господарство, а порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Слід відзначити, що в рейтингу агентства «Moody's Investors Service» Україна покращила свій кредитний рейтинг в міжнародному економічному списку. Він змінився із Сaa3 до Сaa2, що означає зміну прогнозу зі «стабільного» на «позитивний» [40, с. 80]. На поліпшення показників вплинуло проведення структурних реформ в Україні, що допомогло країні впоратися з борговим навантаженням та поліпшити позиції на зовнішніх ринках.

Також слід зазначити, що офшорні зони мають негативний вплив на економіку, оскільки туди відбувається значний відтік капіталу, що скорочує податкові надходження до бюджету. Фактично інвестиції з Кіпру, Нідерландів та інших офшорних країн є коштами, вилученими з бюджету України, заробленими через несплачені податки та хабарництво. Зазначені факти говорять про те, що треба встановити дуже жорсткі законодавчі рамки у відносинах з офшорними країнами та значно скоротити відтік капіталу й приплив звідти іноземних інвестицій [70, с. 58].

Реальними завданнями українського уряду зараз має бути покращення інвестиційного клімату саме для провідних країн, а саме Європейського Союзу, США, Азійсько-Тихоокеанського регіону, залучення їх інвестицій, оскільки вони є економічно та інноваційно розвиненими. Для цього необхідно посилювати боротьбу з бюрократією, корупцією, реформувати податкову систему, зокрема запроваджувати пільгове оподаткування для тих іноземних компаній, що вкладають кошти в інноваційну сферу, тобто слід також модернізувати інноваційну інфраструктуру, яка зараз перебуває в занепаді.

Низка позитивних кроків у цьому напрямі вже здійснена [69, с. 58]:

1. Сьогодні в Україні створено правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні.

2. На території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації.

3. Підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу.

Щодо можливих шляхів поліпшення інвестиційного клімату в Україні та активнішого залучення прямих іноземних інвестицій в пріоритетні сектори національної економіки доцільним є вжиття таких заходів:

- розбудова національної фінансової системи щодо створення механізмів довгострокового інвестиційного кредитування, конкурсного розподілу державних інвестиційних ресурсів, ефективної концентрації заощаджень населення для фінансування цілей економічного розвитку;

- прискорення реформування амортизаційної системи шляхом її лібералізації та посилення інвестиційної спрямованості;

- впровадження механізмів участі індивідуальних інвесторів в операціях на фінансовому ринку;

- створення надійної правової основи для стимулювання й залучення приватних інвестицій в інститути розвитку;

- розроблення плану дій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку, розроблення регіональних планів підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їхнього ресурсного потенціалу;

- розвиток державно-приватного партнерства задля підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності;

- забезпечення постійної взаємодії органів виконавчої влади та підприємців, покращення інформаційного супроводу реалізації інвестиційних проектів;

- розвиток програм довгострокового кредитування індивідуальних інвестицій, зокрема, в підвищення енергетичної економічності житла, освіти, житлове будівництво.

3.2. Перспективи розширення діяльності іноземних компаній на українському ринку

Попри всі негативні явища, що відбуваються сьогодні в Україні, потенціал вітчизняної економіки досить позитивно оцінюється зарубіжними експертами. Тим більше, наша країна має кілька галузей, у яких наявність іноземного інвестора – справа не ефемерного майбутнього, а цілком реального сьогодення.

Перший – це нафтогазовий сектор та енергетика. У ньому уже задіяні іноземні компанії, однак у своїй більшості – у реалізації нафтопродуктів. В той же час, Україна є досить привабливою у галузі газовидобутку, адже за урядовими оцінками, має 905 мільярдів кубічних метрів газових резервів, – цього достатньо аби країна з 42-мільйонним населенням була в теплі до 2047 року, виходячи з нинішнього рівня споживання газу [49].

Окрім розвіданих запасів, учені припускають, що великі поклади газу існують в регіоні поміж річками Дніпро та Донець на сході, в Карпатському регіоні на заході та у Причорномор'ї на півдні. Геологічні дані свідчать, що Україна потенційно може розраховувати ще додатково на 880 мільярдів кубічних метрів газу, чверть з яких можна видобути, спираючись на дані попередніх розробок родовищ.

Але все це під землею: на поверхні видобуток газу в Україні залишається сталим на рівні близько 21 мільярда кубометрів, незважаючи на покращення технологій видобутку. Як наслідок, Україна все ще імпортує понад десять мільярдів кубометрів газу на рік, купуючи його нині у західних сусідів, які отримують його з Росії [49].

Нинішній рівень газовидобутку набагато нижчий від потенційного, беручи до уваги пропорції між видобутком і запасами. Також він нижчий видобутку радянських часів: Україна видобувала аж 68 мільярдів кубометрів газу в 1970-х роках. Пізніше видобуток зменшився вдвічі до 1991 року. Однак проблеми з видобутком в Україні – це проблема геології. Це проблема здобуття ліцензій на розвідку та видобуток. Україна могла зупинити падіння видобутку багато років

тому, якби залучила компанії з грошима, технологіями та навичками для розробки її родовищ [49].

Незважаючи на значні запаси, в Україні в енергетичній галузі домінує маленька група компаній. На «Нафтогаз» припадає 75% газовидобутку, а на сім інших компаній – 20% і володіють ними або олігархи з політичними зв'язками, або колишні урядовці. Протягом багатьох років Україна неодноразово видавала ліцензії на розробку інсайдерам, і рідко хто з них мав досвід чи знання в енергетичній сфері. Деякі з них тримають в руках ліцензії роками, сподіваючись продати їх з вигодою пізніше. Кількість таких ліцензій може сягати до 120 [49].

За даними українських ЗМІ, Golden Derrick – компанія, пов'язана з друзями колишнього президента Віктора Януковича, отримала понад 20 ліцензій в 2011 році, коли він прийшов до влади. Після його втечі до Росії у 2014 році багато ліцензій опинилися в руках Павла Фукса, бізнесмена з впливовими політичними зв'язками, який заробив статки в галузі нерухомості в Росії. І на ділянках, на які видані ліцензії, видобуток так і не почався.

Інша приватна газовидобувна компанія Burisma Group отримала 39 своїх ліцензій, коли її власник М. Злочевський був міністром природних ресурсів в 2010-2012 роках [49].

При такій ситуації, яка до того ж тривала роками, іноземці практично залишили галузь газовидобутку. Так, американська енергетична компанія Marathon Oil вартістю 10 млрд. дол. США пішла з України в 2008 році після неспроможності підписати урядовий контракт, незважаючи на вигреш тендеру. Інша американська компанія – Vanco – втратила ліцензію після переговорів у 1,5 роки, оскільки деяким українським посадовцям не подобалась офшорна структура її акціонерів. Одна з найбільших американських енергетичних компаній – Chevron – пішла з Західної України у 2014 році через незадоволення результатами геологічної розвідки, але також і через невирішені податкові питання.

Менші іноземні компанії спіткала не краща доля в Україні. Британська компанія Cadogan Petroleum скаржилась, що одна з її ліцензій на розвідку запасів

не була перетворена на ліцензію на видобуток через суперечку між центральною та місцевою владою щодо дивідендів [49].

У 2018 році Урядом було ухвалене рішення, що держава продаватиме ліцензії на інтернет-аукціонах або тендерах. У 2019 році держава провела кілька інтернет-аукціонів, а також кілька перших тендерів від 2012 року. «Нафтогазом» була сформована спільна команда з канадійською компанією Vermilion Energy для перемоги в двох тендерах. Кілька американських компаній перемогли в третьому тендері. І слід зауважити, що ці тендери були «великим кроком уперед» для українського внутрішнього газовидобування та енергетичної незалежності.

Поліпшенню інвестиційного клімату в галузі газовидобутку в Україні також сприяла дерегуляція дозвільної системи, адже було виключено дублювальні і формальні дозволи, спрощено доступ до землі, відкрито доступ до геологічної інформації. На інвестиційний клімат сприятливо вплинуло і те, що аукціони на ділянки з потенційними запасами газу і нафти стали проводитися в системі Prozorro. Під час проведення 3 раундів електронних торгів продано 16 спецдозволів на користування надрами на суму більш ніж 322 млн. грн. [26].

При цьому варто зауважити, що іноземні компанії виявляють інтерес поки не до аукціонів, а тільки до конкурсів на укладення угод про розподіл продукції (УРП). Для інвесторів, особливо іноземних, така форма як УРП більш приваблива ніж інші, оскільки передбачає страхівку від змін у законодавстві, зокрема передбачає міжнародний арбітраж у разі виникнення спірних питань. Окрім того, режим УРП передбачає стабілізацію регуляторного середовища на період дії угоди, тривалий термін користування надрами – 50 років (термін дії ліцензій, які продаються на електронних торгах, обмежений 20 роками на суші і 30 на шельфі), пільги при ввезенні-вивезенні обладнання, компенсацію витрат інвестора за рахунок добутої продукції, пільги у зв'язку з винайманням іноземного персоналу. На УРП виставляються ділянки з великими площами надр, ніж ті, на які продаються ліцензії на електронних торгах. Інтерес до п'яти виставлених на електронний аукціон нафтогазових ділянок заявила грецька енергетична компанія «Energy Flow&Environmental Operations S.A» [26].

На чотири з дев'яти виставлених на конкурс розробки на умовах УРП площ на суші претендує канадська компанія Vermilion Energy, основний бізнес якої зосереджений в Північній Америці: на регіон припадає 62% загального видобутку Vermilion. Компанія працює ще в 10 країнах: сім з них знаходяться в Європі: Німеччина, Франція, Нідерланди, Хорватія, Ірландія, Угорщина, Словаччина. Представлена Vermilion і в Австралії. Її ринкова капіталізація становить 5,5 млрд. дол. США. Компанія також має досвід у видобутку традиційних та нетрадиційних покладів газу.

На одну з ділянок претендує і словацька Nafta спільно з EPH, вертикально-інтегрованим енергетично-промисловим холдингом, якому належить 68% відсотків компанії (ще 29% володіє держава Словаччина). EPH входить до десятки найбільших енергетичних компаній Європи і реалізує проекти у сфері газовидобутку, вуглевидобутку, через Nafta володіє підземними сховищами газу в Словаччині. Активи групи EPH перевищують 12,8 млрд. євро. Нині Nafta проявляє активність в Україні, Німеччині та Великобританії [26].

Sigma Bleyzer також претендує на одну з ділянок. Це один з найбільших із працюючих у країні фондів прямих інвестицій з активами понад 1 млрд. дол. США. Його засновник – Михайло Блейзер – громадянин США.

Sigma Bleyzer вийшла на конкурс УРП разом з Aspect Energy – американською компанією, яка спеціалізується на розвідці запасів вуглеводнів і має досить успішне портфоліо різних проектів у США, також працює на Близькому Сході і в країнах Центральної Європи. У період з 1998 по 2010 рік Aspect і його партнери інвестували понад 1 млрд. дол. США у буріння 525 свердловин. Показник успішності склав 60%, а загальний запас – 20 млрд. куб. м газу [26].

Заявила про участь у конкурсі і польська компанія Unimot, якою володіє швейцарська компанія Avia International, власник близько 3 тис. автозаправок (бренд Avia) у 14 країнах Європи. Нещодавно компанія відкрила спільно з одним із найбільших постачальників дизпалива в Україну компанією Wexler Group

першу заправку Avia в Україні. У 2020 році заплановано відкриття ще 15 АЗС у нашій країні.

Ще три іноземні компанії беруть участь у конкурсі на УРП на шельфі. Це Caspian Drilling International – державна сервісна компанія з Азербайджану, що працює з національним видобувачем Socar, що володіє мережею АЗС в Україні. Trident Acquisitions – це американська компанія, що подала заявку в партнерстві з публічною американською енергетичною фірмою San Leon Energy, яка здійснює діяльність у п'яти країнах з основним виробництвом у Нігерії. Також у конкурсі бере участь американська нафтогазова компанія з активами в Молдові та Грузії – Frontera Resources [26].

Конкуренцію іноземним компаніям у конкурсі на УРП становлять найбільші українські видобувачі газу. Це компанія "ДТЕК Нафтогаз", яка спеціалізується на глибокому бурінні (понад 5 тис. м), "Укрнафтобуріння" Ігоря Коломойського, Віталія Хомутинніка і Павла Фукса (претендує на Русанівську і Зіньківську площі), «Укргазвидобування» та інші.

Якщо іноземні інвестори укладуть реальну УРП в Україні, то це підвищить привабливість нашої країни в очах інших іноземних гравців, які уважно спостерігають за розвитком ситуації. Також це допоможе активізувати попит на сервісні послуги, адже навіть ті процеси, які відбувалися впродовж останніх 5 років у країні, дали величезний поштовх сервісному ринку. В Україну за останні три роки зайшли з розширенням діяльності або відкриттям офісів такі гравці, як-от Halliburton, Schlumberger, Baker Hughes GE, NOV, Weatherford, Bentec, Tacrom, Honghua, Crosco, National Oilwell Varco, "Білорусьнафта" [26].

І головний плюс, який отримає в результаті країна, – це зростання видобутку природного газу. Як відомо, в 2018 році державні і приватні компанії в Україні вже змогли вийти на близько 21 млрд. куб. м газу власного видобутку. І при оптимістичному сценарії на виставлених на конкурс площах перший газ може бути отримано тільки через 2-3 роки.

Готові іноземні інвестори вкладати кошти в проекти альтернативної енергетики в Україні, адже вагомою частиною державної енергетичної політики

країни щодо зниження її енергетичної залежності стало комплексне впровадження джерел альтернативної енергетики шляхом імплементації у національне законодавство положень Директиви 2009/28/ЄС про заохочення до використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. №902-р було затверджено «Національний план дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року (НПД ВЕ)» та «План заходів з реалізації Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року». Головною метою плану є доведення до 2020 р. частки енергії, отриманої з поновлюваних джерел енергії в кінцевому енергоспоживанні країни до 11% [35, с. 78].

На виконання Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2020 року Держенергоефективності разом з Інститутом відновлюваної енергетики НАН України та профільними асоціаціями розроблено проект Дорожньої карти розвитку відновлюваної енергетики України щодо сприяння залученню інвестицій у розвиток сфери відновлюваної енергетики України. Також у країні розроблено та запроваджено відповідне законодавство з альтернативної енергетики, зокрема: Закони України [35, с. 80-81]:

- від 04.06.2015 № 514-УІІ «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електроенергії з альтернативних джерел енергії», яким скасовано вимоги до «місцевої» складової; запроваджено «зелений» тариф для геотермальних електроустановок, для СЕС і ВЕС приватних домогосподарств потужністю до 30 кВт та введено надбавку до «зеленого» тарифу за дотримання рівня використання обладнання українського виробництва. Формування «зеленого» тарифу проводиться відповідно до курсу євро;

- від 01.11.2016 р. № 17П-УІІ «Про внесення змін до Закону України «Про альтернативні джерела енергії» щодо віднесення теплових насосів до обладнання, яке використовує відновлювані джерела енергії» – приведено у відповідність до Директиви 2009/28/ЄС визначення «альтернативні джерела енергії», «гідротермальна», «геотермальна» та «аеротермальна» енергія;

- від 01.11.2016 № 1713-УІІ «Про внесення змін до статті 8 Закону України «Про альтернативні види палива» – врегульовано господарську діяльність у сфері виробництва альтернативних видів палива;

- від 21.03.2017 р. № 1959-УІІ «Про внесення змін до Закону України «Про теплопостачання» щодо стимулювання виробництва теплової енергії з альтернативних джерел енергії», який надає повноваження органам місцевого самоврядування із встановлення тарифів та місцевим адміністраціям щодо ліцензування господарської діяльності з виробництва теплової енергії з альтернативних джерел енергії. Тарифи на теплову енергію, що виробляється з альтернативних джерел, встановлюються на рівні 0,9 від діючого тарифу на тепло з природного газу або середньозваженого в регіоні для бюджетних установ та населення. Середньозважений тариф на теплову енергію, вироблену з використанням природного газу для потреб населення та бюджетних установ, розраховується в розрізі адміністративно-територіальних одиниць у затвердженому Кабінетом Міністрів України порядку.

Постановою Кабінету Міністрів України від 08.02.2017 р. №69-2017-п «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 01.03.2010 р. № 243 і від 17.10.2011 р. №1056» продовжена дія програми «Державної цільової економічної програми енергоефективності і розвитку сфери виробництва енергоносіїв з відновлюваних джерел енергії та альтернативних видів палива на 2010-2017 роки» [35, с. 82].

Законом України «Про альтернативні джерела енергії» (зі змінами, внесеними Законом України «Про ринок електричної енергії») передбачено механізм стимулювання розвитку виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії шляхом встановлення «зеленого» тарифу. Високий рівень «зелених тарифів» в Україні (середньозважений «зелений» тариф для 50 найбільших виробників склав 487 коп/кВт•год без ПДВ) стимулює залучення як внутрішніх так і зовнішніх інвестицій в розвиток відновлюваної енергетики.

За даними НКРЕКП загальна встановлена потужність об'єктів електроенергетики, що виробляють електричну енергію з альтернативних джерел

енергії та яким встановлено «зелений» тариф, збільшилась. Також збільшило виробництво електричної енергії за 2018 рік об'єктами електроенергетики, яким встановлено «зелений» тариф. Більш ніж втричі зросла загальна встановлена потужність генеруючих установок приватних домогосподарств.

Таблиця 3.2.

Енергоспоживання на основі поновлюваних джерел енергії

Показник	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Загальне постачання первинної енергії, тис. т н.е., з нього:	122488	115940	105683	90090	94383	89625	91542
- гідроенергетика, тис. т н.е.	901	1187	729	464	660	769	812
у % до підсумку	0,7	1,0	0,7	0,5	0,7	0,9	0,8
- енергія біопалива та відходи, тис. т н.е.	1522	1875	1934	2102	2832	3046	3121
у % до підсумку	1,2	1,6	1,8	2,3	3,0	3,4	3,4
- вітрова та сонячна енергія, тис. т н.е.	53,0	104,0	134,0	134,0	124	149	152
у % до підсумку	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2
Усього енергія від поновлюваних джерел енергії							
Загальне постачання енергії від поновлюваних джерел, тис. т н.е.	2476	3166	2797	2700	3616	3964	4085
Частка постачання енергії від поновлюваних джерел	2,0	2,7	2,6	3,0	3,8	4,4	4,5

Джерело: [94]

Відповідно до Указу Президента України від 10.05.2016 р. №200 «Питання приєднання України до Статуту Міжнародного агентства з відновлювальних джерел енергії (IRENA)», Держенергоефективності було подано заявку щодо членства України у Міжнародному агентстві з відновлювальних джерел енергії, а вже 24 лютого 2018 року Україна набула статусу повноправного члена IRENA. Діяльність агентства спрямовано на забезпечення переходу до сталого використання поновлюваних джерел енергії у глобальних масштабах. Приєднання до IRENA має ряд переваг для України, зокрема, налагодження тісної співпраці з розвиненими державами у сфері поновлюваної енергетики, залучення передового досвіду і прогресивних механізмів фінансування проектів у цій сфері; можливість

подавати заявки до абудабійського фонду розвитку (ADFD) на отримання дешевих кредитів на впровадження «зелених» проектів [35, с. 84].

Уже сьогодні низка великих іноземних інвесторів розпочали реалізацію 104 проектів альтернативної енергетики в Україні. Загальний обсяг інвестицій у галузь має скласти близько 4 млрд. євро. Проекти альтернативної енергетики в Україні планують реалізовувати данські, фінські та німецькі компанії. Ці проекти перебувають на різних ступенях готовності, а їхнє введення в експлуатацію має відбутися найближчим часом [19].

Однією із перспективних сфер для залучення інвестицій експерти вважають фармацевтику. Сьогодні на ринку України більш-менш продуктивно працюють декілька солідних вітчизняних фармвиробників, а також представництва відомих зарубіжних компаній [63].

З точки зору І. Мазепи: «Іноземні інвестори відзначають наявність в Україні кваліфікованого кадрового потенціалу, відносно незайнятість ринку, а також державні програми підтримки бізнесу у галузі фармацевтики. Вони вважають, що українські виробничі потужності мають значний потенціал для нарощування, де можна виготовляти широкий спектр препаратів за найновішими світовими рецептурами» [48].

Так, наприклад, африканські компанії «Baro Pharmaceutical Plc» (Ефіопія) та Atma Import and Export Plc» (ПАР) зацікавлені в пошуку українських партнерів для спільного підприємництва.

Іще одна галузь, приваблива для іноземних інвестицій – медицина. Населення країни "старішає" (це не суто українська, але загальноєвропейська тенденція), тож попит на медпрепарати та послуги щорічно зростатиме. До цього слід додати погіршення екологічної ситуації, згубні звички, а для України – наслідки Чорнобильської катастрофи. Все це веде до погіршення стану здоров'я населення з кожним наступним поколінням. Тож, медицина в цілому також набиратиме обертів у плані економічної привабливості [63].

У 2018-2019 роках приватна медична галузь виросла приблизно удвічі. І у наступні роки будемо поступовим зростанням сегменту приватної медицини – так,

як це є у всіх розвинених країнах світу. Акцент буде зроблено на онкологічних та серцево-судинних напрямках та травматології. Вже сьогодні успішно працюють окремі проекти з іноземним капіталом у цих сегментах.

Вітчизняний агросектор слід вважати фарватером економіки. Населення планети зростає, а отже і зростає попит на продукти харчування, і тому сільське господарство лишатиметься перспективним напрямком розвитку для будь-якої країни. Україна у цьому плані має безліч переваг – сприятливі погодні умови, чорноземи, традиційна спеціалізація на агропромисловості. Не вистачає тільки модернізації виробництв, технологій, капіталу, "господарської руки". Лише за останні два роки інвестиції ЄБРР в українське сільське господарство склали близько півмільярда євро [63].

А. Порайко, аналізуючи ситуації в АПК України відзначив, що: «В Україні розпочато процес дерегуляції в агросекторі. Міністерство аграрної політики та продовольства України за оцінками різних європейських та національних агентств є лідером у реформуванні підвідомчої йому сфери економіки, що сприяє зменшенню розриву між потенціалом агросектору та його фактичними виробничими показниками. Безумовно, це збільшує інвестиційну привабливість напрямку. Привабливими для інвестування будуть не тільки прямі вкладення у виробництво продукції, а і у розвиток аграрної інфраструктури, розвиток водної логістики, систем зберігання врожаю та виробництво біопалива, оскільки аграрна інфраструктура на даний час є недостатньо розвиненою" [58, с. 57].

У контексті привабливості АПК для іноземних інвесторів відзначимо кілька напрямів:

1. Виробництво продуктів харчування на експорт. Цим інструментом вже досить впевнено користуються великі вітчизняні підприємства – і хлібобулочні, і лікero-горілчані, і кондитерські, і сирні та м'ясні. Якість їхньої продукції не поступається європейським аналогам, а ціна на світовому ринку більш ніж конкурентна. В результаті формується висока маржа, а доходи заходять у валюті.

Експерти передрікають, що за найближчі 5 років українське сільське господарство виросте на третину, а обсяг продукції, що тут вироблятиметься, – на 29%.

2. Інфраструктура для сільського господарства. Вже сьогодні Україна посідає третє (після США та ЄС) місце за експортом зерна з часткою ринку в 11%. Причому гравці бізнесу цілком реально оцінюють перспективу другого місця [63].

Однак інфраструктура і на місцях, і транспортна, і обслуговуюча у більшості випадків занадто застаріла і не витримує нарощування обсягів виробництва.

Перспективи ІТ-галузі також позитивні. Інтелектуальний потенціал України в цьому питанні вже давно привернув увагу світової громадськості. Ми займаємо перше місце в Європі за кількістю сертифікованих фахівців. Вітчизняний ІТ-бізнес вже нині працює на зарубіжного замовника майже на 100%. Стартовий капітал для входження на цей ринок порівняно невисокий, а вартість послуг у нас суттєво нижча.

Сьогодні ринок показує 30-35% зростання щорічно, а інвестиції у вітчизняні стартапи цього сегменту за останні 5 років перевищили 240 млн. дол. США, що набагато більше, ніж середній показник по Східній та Центральній Європі [63].

Інвестори у всіх цих галузях вже з'являються. Проте не масово, адже Україні потрібні реальні реформи та зміни в законодавстві, а саме:

- судова реформа, яка забезпечила б реальні можливості захисту бізнес-інтересів у суді;
- податкова реформа, яка систематизувала б фінансову діяльність підприємств, стабілізувала та знизилася тиск на бізнес;
- проведення приватизації, в тому числі із залученням іноземного капіталу, яка б дозволила підприємствам стати реальними господарями й розпочати, нарешті, системний бізнес;
- відповідна зміна законодавства, наприклад, Закону «Про приватно-державне партнерство», який залучив би додаткових інвесторів на довготривалі (до яких, наприклад належить переважна більшість інфраструктурних) та

капіталоємні проекти. Причому закон не лише має бути теоретично, а й реально працювати;

- дієві кредитні механізми, які, наприклад, дозволяли б конвертувати кредит у статутний капітал.

У підсумку відзначимо, що для того, щоб іноземний інвестор прийшов до України, необхідно створити такі умови, які будуть гарантувати бізнесменам прозорі та зрозумілі правила гри. Тому необхідно не лише змінити законодавство, але й подолати корупцію та надати гарантії захисту будь-якому інвестору, як внутрішньому, так і зовнішньому.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі виявлено найважливіші характеристики та особливості діяльності іноземних компаній в Україні, а також здійснено оцінку перспектив їх діяльності в Україні у майбутньому. У підсумку зауважимо наступне:

1. Наукова економічна література не дає узагальненого тлумачення поняття іноземної компанії. Різні джерела подають визначення таких понять, як «іноземна компанія (підприємство)», «компанія (підприємство) з іноземним капіталом», «компанія (підприємство) з іноземними інвестиціями» тощо. Традиційний показник, що характеризує участь іноземного капіталу, – це наявність у статутному капіталі компанії частки, яка належить нерезиденту.

В Україні за критерієм участі іноземного інвестора та його частки у статутному капіталі законодавцем виділено дві категорії підприємств, які володіють певною специфікою: підприємства з іноземними інвестиціями та іноземні підприємства. Підприємством з іноземними інвестиціями є таке підприємство корпоративного типу, засновником / засновниками та/або учасником / учасниками якого (крім, резидентів) є іноземний інвестор / інвестори, а частка іноземних інвестицій у статутному фонді підприємства складає не менше 10%. Іноземне підприємство вважається різновидом підприємства з іноземними інвестиціями, і його визначальна ознака – це особливі вимоги до його учасників (ними можуть бути лише іноземні інвестори) та майна (в іноземному підприємстві іноземна інвестиція становить 100%). За організаційно-правовою формою іноземне може бути корпоративного або унітарного типу.

Діяльність іноземних підприємств на національних ринках держав покликана виконувати функції, які сприяють розвитку не тільки окремого підприємства, але й економіки країни загалом.

2. У загальносвітовій практиці виділяють 3 базові форми виходу компанії на зовнішній ринок з погляду процесу обслуговування ринку, рівня інвестицій і

ступеня контролю за цим процесом: ієрархічна побудова бізнесу, експорт і посередництво.

Експортна діяльність припускає виробництво товарів і послуг на основному внутрішньому ринку компанії (або в третій країні, регіоні) і продаж цих товарів на цільовому зовнішньому ринку. Якщо компанія вибрала експортний спосіб виходу на нові ринки, вона повинна вирішити, які функції в просуванні товару вона збереже за собою, а які функції передасть посередникам на зовнішніх ринках. Ступінь делегування повноважень визначає рівень відповідальності й ризиків. Виділяють 3 можливі напрямки експортної діяльності: прямий експорт, непрямий експорт і спільний експорт.

Щодо посередництва, то це вид роботи із зовнішніми ринками, що припускає не повне володіння компанією, яка здійснює свою діяльність на закордонному ринку, але розподіл з нею певного ступеня відповідальності й контролю. У результаті такої взаємодії головна компанія передає посереднику свої знання, досвід, навички й частину ресурсів, а замість цього одержує гарантію транслювання на цільовий зовнішній ринок певної стратегії й певну гарантію продажів. Виділяють 4 типи співробітництва: ліцензування, франчайзинг, контрактне виробництво або спільне підприємство.

Щодо ієрархічної побудови бізнесу, то така форма виходу на закордонні ринки називається іще інвестиційним способом розширення бізнесу. Вона припускає повний контроль бізнесу на цільовому зовнішньому ринку, а саме повне володіння фірмою в цільовій країні. Цей бізнес може мати форму філії або окремого незалежного від головної компанії підприємства. Можна виділити 2 основні шляхи використання інвестиційної форми виходу на зовнішній ринок: купити вже існуючий бізнес або побудувати нову компанію «з нуля».

3. За Законом України «Про міжнародне приватне право» іноземними визнаються підприємства, які створені та зареєстровані відповідно до іноземного законодавства, а також мають місцезнаходження за кордоном. Їх діяльність в Україні регулюється як внутрішнім законодавством (господарським, цивільним, фінансовим, податковим), так і міжнародними угодами України.

4. Якщо розглядати іноземні підприємства в Україні, то вони діють сьогодні у різних галузях. У енергетичному секторі України діють найбільше компаній, які займаються реалізацією нафтопродуктів – ПП «Amic-Ukraine», ДП «Glusco», ТОВ «Альянс Холдинг», ТОВ «Ромпетрол Україна», ТОВ «БНК Україна», ТОВ ТД «Сокар Україна» та ТОВ «Сокар Енерджі Україна» та інші.

Увійшли іноземні компанії і на такий перспективний сегмент енергетичного сектору України як це зберігання природного газу нерезидентів у вітчизняних підземних сховищах газу без розмитнення в режимі «митного» складу. Також компанія Holtec International будує централізоване сховище відпрацьованого ядерного палива у зоні відчуження Чорнобильської АЕС, а французька EuroCare New Energy Limited зайнята будівництвом вітряних електростанцій в Україні.

У ТОП-200 найбільших компаній України входять іноземні компанії, що працюють у галузі металургії, АПК, виробництва алкогольних напоїв та цигарок, а також продуктів харчування, дистрибуції, ритейлі та ІТ. В металургії це – ТОВ «Арселорміттал Кривий Ріг». В АПК це – ТОВ «Сингента», ТОВ «АТ Каргілл», ТОВ «Луї Дрейфус Еомодітіз Україна», ТОВ «Кофко Агрі Ресорсіз Україна», ПП «Гленкор Агрікалчер», ДП «Сантрейд», ТОВ «Альфред С. Топфер Інтернешнал» та інші, що займаються виробництвом зернових та бобових культур, експортом зернових, торгівлею олійно-жирової продукції.

Задіяні іноземні компанії як у виробництві алкогольних напоїв (ТОВ «Українська дистрибуційна компанія», ПАТ «Карлсберг Україна», ПАТ «Сан Інбев Україна»), так й у виробництві та реалізації цигарок (ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Україна», ПрАТ «А/Т Тютюнова компанія «В.А.Т.- Прилуки», ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Компані Україна», ПАТ «Філіп Моріс Україна», ТОВ «Імперіал тобако Юкрейн».

У харчовій промисловості до найбільших іноземних компаній України увійшли ПП «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед», ТОВ «Сандора», ПрАТ «Монделіс Україна» та ТОВ «Нестле Україна». У оптовій торгівлі фармацевтичними препаратами відомим є ТОВ «Байер», а у реалізації побутової хімії – ТОВ «Проктер Енд Гембел Україна».

Поширеною в Україні є і дистрибуція серед іноземних компаній. У реалізації побутової електроніки найбільшими іноземними компаніями є ПП «ЛГ Електронікс Україна», ПАТ «Самсунг електронікс Україна Компані»; у реалізації легкових автомобілів – ТОВ «Порше Україна» та ПП «Тойота Україна».

Щодо ритейлу, то найбільшими компаніями з іноземним капіталом є ТОВ «Новус Україна», ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна», ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет», ТОВ «Інкостіл груп», ПП «Макдональдз Юкрейн Лтд». А у галузі ІТ лідерами стали ПАТ «Київстар», ПрАТ «ВФ Україна» та ТОВ «Епам Системз».

Якщо розглядати досвід України у залученні іноземних інвестицій у банківський сектор, то перші представництва іноземних банків в Україні почали з'являтися у 1990-х роках. Сьогодні кількість банків, які мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій – 77 одиниць, а частка іноземного капіталу у статутному капіталі цих банків 48,0%. Експансію іноземного капіталу на українському ринку сьогодні можна пояснити тим, що банківський сектор переживає значні зміни, які характеризуються глобалізацією фінансових ринків. Ці процеси призвели до скорочення кількості грошово-кредитних установ і розширення сфери банківського бізнесу, і це почало виражатися в його інтернаціоналізації й диверсифікованості продуктового ряду, включно з розширенням пропозиції банками небанківських продуктів і послуг.

5. Дослідження позицій України в рейтингах міжнародних установ свідчить, що нам іще далеко до високого міжнародного інвестиційного іміджу, адже високий рівень корупції, недосконалість українського законодавства щодо забезпечення прав власності й надання гарантій іноземним інвесторам не можуть бути стимулами для притоку іноземних інвестицій. Реальними завданнями українського уряду зараз має бути покращення інвестиційного клімату саме для провідних країн, а саме Європейського Союзу, США, Азійсько-Тихоокеанського регіону, залучення їх інвестицій, оскільки вони є економічно та інноваційно розвиненими. Для цього необхідно посилювати боротьбу з бюрократією, корупцією, реформувати податкову систему, зокрема запроваджувати пільгове

оподаткування для тих іноземних компаній, що вкладають кошти в інноваційну сферу, тобто слід також модернізувати інноваційну інфраструктуру, яка зараз перебуває в занепаді.

6. Україна країна має кілька галузей, привабливих для іноземного інвестора. Це – нафтогазовий сектор (розробка та видобування) та енергетика (зокрема, альтернативна), фармацевтика та медицина, АПК, ІТ-галузь та інші. Однак залучити іноземних інвесторів можливо лише шляхом поліпшення інвестиційного клімату в Україні через: розбудову національної фінансової системи щодо створення механізмів довгострокового інвестиційного кредитування, конкурсного розподілу державних інвестиційних ресурсів, ефективної концентрації заощаджень населення для фінансування цілей економічного розвитку; прискорення реформування амортизаційної системи шляхом її лібералізації та посилення інвестиційної спрямованості; впровадження механізмів участі індивідуальних інвесторів в операціях на фінансовому ринку; створення надійної правової основи для стимулювання й залучення приватних інвестицій в інститути розвитку; розроблення плану дій щодо формування сприятливого інвестиційного клімату в межах проголошених пріоритетів соціально-економічного розвитку, розроблення регіональних планів підвищення інвестиційної привабливості областей з урахуванням особливостей їхнього ресурсного потенціалу; розвиток державно-приватного партнерства задля підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності; забезпечення постійної взаємодії органів виконавчої влади та підприємців, покращення інформаційного супроводу реалізації інвестиційних проектів; розвиток програм довгострокового кредитування індивідуальних інвестицій, зокрема, в підвищення енергетичної економічності житла, освіти, житлове будівництво.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 р. за № 254к/96-ВР. [Електронний ресурс] – Режим <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%B2%D1%80> А/96-%D0%B2%D1%80
2. Господарський Кодекс України, прийнятий 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://zakon3.rada.gov.ua /laws/show/436-15](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15)
3. Податковий Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. за № 2709-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2709-15>
5. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 р. за № 93/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/93/96-%D0%B2%D1%80>
6. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>
7. Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" від 15.05.2003р. за № 755-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/755-15>
8. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16.04.91 р. № 956-XII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/dmsu/control/uk/faq/fulllist?themeId=340403&qliststind=11>
9. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора» від 30 січня 1997 р. N 112 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF>

10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання» від 06.03.2013 № 139 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/139-2013-%D0%BF>

11. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку видачі, обліку і погашення векселів, виданих під час ввезення в Україну майна як внеску іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, а також за договорами (контрактами) про спільну інвестиційну діяльність, та сплати ввізного мита у разі відчуження цього майна» від 7 серпня 1996 р. N 937 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/937-96-%D0%BF>

12. Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків і торгівлі України «Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності в Україні» № за № 30 від 18.01.96 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0034-96>

13. Актуальні питання створення підприємств з іноземними інвестиціями: юридична консультація Савенко Р. В. від 18 квітня 2014 року // Інтернет-портал юридичної компанії „Бі ен Сі” [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bnc.in.ua/nvestitsiyne-pravo/aktualni-pitannya-stvorenniya-pidpriimstv-z-inozemnimi-investitsiyami>

14. Апаров А.М. Господарське право України. Підручники та навчальні посібники. Том 1: Загальна частина / А.М. Апаров, О.М. Онищенко – К: Видавництво «Істина», 2016. – 452 с.

15. Балабанова Л.В. Комерційна діяльність: маркетинг і логістика / Л.В. Балабанова, А.М. Германчук. – К.: ВД «Професіонал», 2010. – 288 с.

16. Бодунов Є. Р. Окремі аспекти удосконалення законодавчого регулювання публічного адміністрування сферою іноземного інвестування / Є. Р. Бодунов // Право та управління. – 2012. – № 3. – С. 43-52.

17. Бутенко Т.О., Журавльова Д.В. Перспектив залучення прямих інвестицій в економіку України // Вестник ИЭПИ НАН УКРАИНЫ – 2010 – № 1 – С. 74-81
18. Віннічук Ю. 200 найбільших компаній України 2018 року / Ю. Віннічук, С. Головнєв // Бізнес-Цензор [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://biz.censor.net.ua/resonance/3147570/200_nayiblshih_kompanyi_ukrani_2018_roku
19. Вінокуров Я. Іноземні інвестори вкладуть 4 млрд євро в альтернативну енергетику України / Я. Вінокуров // Фонд енергоефективності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://hromadske.ua/posts/inozemni-investori-vkladut-4-mlrd-yevro-v-alternativnu-energetiku-ukrayini-fond-energoefektivnosti>
20. Вічних О.М. Інвестиційне право: Навчальний посібник / О.М. Вічних – К.: Юридична думка, 2013. – 568 с.
21. Вишневский Ю. ТОП-20 важнейших зарубежных инвесторов в Украине / Ю. Вишневский // Деловая столица – 1.06. 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.dsnews.ua/vlast_deneg/top-20-vazhneyshih-zarubezhnyh-investorov-v-ukraine-30052018220000
22. Владичин У. В Іноземне банківництво в Україні: монографія / У. Владичин; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів : Піраміда, 2011. – 280 с.
23. Гаркавенко В. І. Іноземний капітал у діяльності банківського сектора України: досвід минулого, уроки на майбутнє / В. І. Гаркавенко; НАН України; Ін-т екон. та прогнозування. – К. : Вид-во Ін-ту екон. та прогнозування, 2011. – 108 с.
24. Геєць В. М. Іноземний капітал у економічній системі України / В. М. Геєць // Дзеркало тижня. – № 26 (605).
25. Гераймович В. Л. Проблеми державного регулювання інвестиційного процесу в Україні / В. Л. Гераймович // Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2014. – № 168. – Ч. 1: Економіка, аграрний менеджмент, бізнес. – С. 180-185.
26. Голубєва О. Надра тільки для своїх: Чи дозволять іноземцям видобувати газ в Україні? / О. Голубєва - 26.06.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://ua.112.ua/ekonomika/nadra-tilky-dlia-svoikh-chy-dozvoliat-inozemtsiam-vydobuvaty-haz-v-ukraini-497306.html>

27. Господарське право України: підручник : у 2 ч. / Андреева О. Б., Жорнокуй Ю. М., Гетманець О. П. та ін. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – 278 с.

28. Господарське право : навч. посіб. для підготовки до іспитів / В. С. Мілаш; 3-тє вид., змін. – Х. : Право, 2016. – 332 с.

29. Гусєв Я. О. Експансія іноземного капіталу в економіку України: сучасний стан, позитивні наслідки та супутні ризики / Я. О. Гусєв // Проблеми і перспективи розвитку економіки України : зб. наук. праць. – Суми, 2010. – Т. 30. – С. 358-365.

30. Дорошенко Г. Сучасні тенденції руху іноземного капіталу у банківському секторі України / Г.Дорошенко // Економічний аналіз. – 2013. – №12–С.32-34.

31. Дробязко А. Рейтинг українських банків – 2019 та аналіз фінансових моделей учасників рейтингу за результатами 2018 року / А. Дробязко – 4.03.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://mind.ua/publications/20194442-rejting-ukrayinskih-bankiv-2019>

32. Економічна енциклопедія: У трьох томах, т. 1 / Редкол.: С. В. Мочерний та ін. – К. : Вид. центр «Академія», 2010. – 864 с.

33. Енергетична безпека: європейський досвід. Аналітичний звіт – К., 2016 – 56 с.

34. Енергетична стратегія України на період до 2035 року "Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність" [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/publish/article?art_id=245234085

35. Звіт про результати комплексного дослідження ринків електричної енергії та енергетичного вугілля – К., 2017 – 102 с.

36. Індекс сприйняття корупції - 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>

37. Іноземні компанії зберігають в українських ПСГ майже 1,4 млрд кубометрів // Українська енергетика – 2.08.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ua-energy.org/uk/posts/inozemni-kompanii-zberihaiut-v-ukrainskykh-psh-maizhe-14-mlrd-kubometriv>
38. Кількість комерційних банків в Україні // Мінфін - 24.12. 2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/count/2018/>
39. Кириченко М. Формы выхода предприятия на зарубежный рынок / М. Кириченко // Молодой ученый – 2012 - №7 – С. 57-62
40. Коляда О.В. Іноземне інвестування в Україні на шляху інтеграції до світового господарства / О.В. Коляда // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2016. – № 1. – С. 67-84.
41. Корнелюк Р. Присутствие иностранных банков в Украине / Р. Корнелюк – 03.04.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/blog>.
42. Корнелюк Р. Новий індекс Bank_FinScore для YouControl / Р. Корнелюк – 11.07. 2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/blog>
43. Косой А.М. Капитал иностранной компании / А.М. Косой // Деньги и кредит. – 2013 – № 9. – С. 33-44.
44. Красномовец П. Украина поднялась на 76 место в Doing Business 2018 / П. Красномовец [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://ain.ua/2018/10/31/ukraina-doing-business-2018/>
45. Куприйчук В. Покупать или открывать свое / В. Куприйчук // Банковская практика за рубежом. – 2011. – № 5. – С. 16-21.
46. Ліневич Ю.В. Концентрація капіталу в економіці України / Ю.В. Ліневич // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 11. – С. 54-61.
47. Лір В.Е. Енергонезалежність України: досягнення та перспективи / В.Е. Лір // Економіка і прогнозування. – 2016. – № 2. – С. 110 - 131.
48. Мазепа І. Місце України на інвестиційній карті / І. Мазепа // Українська правда – 31.05.2019 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/05/31/648315/>

49. Натиснути на газ: чи зможе Україна залучити іноземні інвестиції і покласти край енергетичній залежності? // Радіо «Свобода» – 12.09.2019 <https://www.radiosvoboda.org/a/energetyka-vydobutok-gazu/30160969.html>

50. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / За заг. редакцією Г. Л. Знаменського, В. С. Щербини; 5-те вид., перероб. і доп. – Київ: Юрінком, Інтер, 2016 – 912 с.

51. Огерчук М.О. Особливості діяльності підприємств з іноземним капіталом в Україні / М.О. Огерчук // Регіональна економіка – 2012 – №3 – С. 121-129

52. Омельченко А.В. Адміністративно-правові засади зовнішньоекономічної діяльності в Україні: монографія / А.В. Омельченко. – Київ: КНЕУ, 2014. – 309 с.

53. Осадчий Є.С. Підприємства з іноземним капіталом на ринку України: проблеми та перспективи розвитку / Є.С. Осадчий // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33. – С. 94-102.

54. Осадчий Є. С. Етапи та форми входження іноземного капіталу в Україну: зб. наук. праць / Є. С. Осадчий // Фінанси, облік і аудит. – 2009. – №14. – С. 142-150.

55. Основи зовнішньоекономічної діяльності: тексти лекцій (для студентів усіх форм навчання спеціальності 6.050200 – «Менеджмент організацій») / Авт.: Є.П. Данильченко, І.А. Островський, О.А. Шекшуєв. – Харків: ХНАМГ, 2016 – 124 с.

56. Поєдинок В.В. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності : навчальний посібник / В.В. Поєдинок; 4-те вид, доп. – Київ: Юрінком Інтер, 2014. – 288 с.

57. Полковниченко С.О., Аркадьева Н.Р. Вплив прямих іноземних інвестицій на розвиток економіки України // Науковий вісник ЧДІЕУ – 2010 - № 3 (7) – С. 79-85

58. Порайко А. Аграрії та інвестиційний бум / А. Порайко // Український дім – 2017 – №4 – С. 56-60

59. Правове забезпечення діяльності господарських організацій (довідник юрисконсульта): навчальний посібник /Д.В. Задихайло, А.О.Олефір, В.М.Пашков. – Х: Юрайт, 2016. – 528 с.

60. Прямі іноземні інвестиції // Мінфін [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/2018/>

61. Рейтинг іноземних банків-2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://bankografo.com/nadiyni-banki-reyting-2018.html>

62. Сеть АЗС "ТНК Україна" переименоуют в Glusco // Delo.ua - 2.06.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://delo.ua/business/set-azs-tnk-ukraina-pereimenujut-v-glusco-331504/>

63. Степанова А. Топ-5 галузей економіки, які першими в Україні прийматимуть зарубіжних інвесторів / А. Степанова // Українська правда – 9.12.2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/publications/2015/12/9/570529/>

64. Тарасевич Н. В. Особливості функціонування банків з іноземним капіталом у сучасній банківській системі України / Н. В. Тарасевич, К. І. Нікітюк, Н. О. Баранецька // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – Випуск № 18. – С. 497-500.

65. Топ-10 крупнейших сетей АЗС: Название, число АЗС, бренды, география, владелец - 20.09.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uaenergy.com.ua/post/12957/top-10-krupnejshih-setej-azs-nazvanie-chislo-azs-brendy-geografiya-vladelets#>

66. Трегубенко Г.П. Господарське право: навчальний посібник / Г.П. Трегубенко. – Полтава: ПолтНТУ, 2018. – 107 с.

67. Чуб О. О. Банки в глобальній економіці: монографія / О. О. Чуб. – К. : КНЕУ, 2009. – 340 с.

68. Чуницька І.І. Прямі іноземні інвестиції в Україну: проблеми та шляхи їх вирішення / І.І. Чуницька, М.А. Нізельська // Приазовський економічний вісник – 2019 – Вип. 3(14) – С. 118-124

69. Чуприна А. І. Роль іноземного капіталу в економіці України / А. І. Чуприна, Т. І. Міщенко // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції: зб. наук. праць. – 2010. – №2. – С. 52-58
70. Шереметинська О.В. Вплив офшорних зон на економіку України / О.В. Шереметинська, І.В. Савчук // Економічний простір. – 2016. – № 105. – 56-59.
71. Щербина В. С. Господарське право : підручник / В. С. Щербина; 6-те вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.
72. International Property Rights Index – 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://internationalpropertyrightsindex.org>
73. Paying Taxes 2018 // World Bank Group and PwC [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes>
74. Rompetrol Ukraine нефтетрейдинговая компания // UBR [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bp.ubr.ua/business/rompetrol-ukraine-3210>
75. Офіційний сайт Національного Банку України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>
76. Офіційний сайт ТОВ «Альянс Ойл Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nk-au.com/ua/#first>
77. Офіційний сайт Glusco [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.glusco.swiss/ru>
78. Офіційний сайт ТОВ "БНК Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://beloil.com.ua>
79. Офіційний сайт Sokar [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://socar.ua/history>
80. Офіційний сайт Shell в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.shell.ua>
81. Офіційний сайт Окко в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.okko.ua>

82. Офіційний сайт Асоціації автомобілістів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://aaua.com.ua>
83. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://sfs.gov.ua>
84. Офіційний сайт «САН ІнБев Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://abinbevefes.com.ua/>
85. Офіційний сайт «Бунге Україна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bp.ubr.ua>
86. Офіційний сайт Асоціації «Укроліяпром» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukroilprom.org.ua>
87. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.amc.gov.ua
88. Офіційний сайт «Danone» в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://danone.ua/about-company/?no_cache=1
89. Офіційний сайт ТОВ "Кромберг енд Шуберт Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kroschu.info>
90. Офіційний сайт "Louis Dreyfus Company" в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ldc.com>
91. Офіційний сайт "МЕТРО Кеш енд Керрі Україна" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.metro.ua>
92. Офіційний сайт «Nestlé» в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.nestle.ua>
93. Офіційний сайт ЮНКТАД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unctad.org
94. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

Огляд зарубіжної літератури

1. International Property Rights Index – 2018 [Online Resource] – Access Mode: <https://internationalpropertyrightsindex.org>

The International Property Rights Index is the flagship publication of Property Rights Alliance. It scores the underlining institutions of a strong property rights regime: the legal and political environment, physical property rights, and intellectual property rights. It is the world's only index entirely dedicated to the measurement of intellectual and physical property rights.

A tool for policymakers, business communities, and civic activists the international property rights index highlights the essential role property rights play in creating a prosperous economy and just society.

2. Paying Taxes 2018 // World Bank Group and PwC [Online Resource] – Access Mode: <https://www.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes>

Paying Taxes 2018 a joint annual publication by the World Bank Group and PwC looks at tax regimes in 190 economies and provides an unrivalled global database.

Economies around the world continue to make progress in simplifying and reducing the burden of tax compliance on businesses thanks to the use of technology by businesses and governments. The time and number of payments needed to comply have continued to fall significantly, reflecting the increasing use of technology. Electronic filing and payment, improved tax and accounting software and pre-populated returns are amongst the key drivers.

3. United Nations Conference On Trade And Development [Online Resource] – Access Mode: www.unctad.org

United Nations Conference On Trade And Development support developing countries to access the benefits of a globalized economy more fairly and effectively. Working at the national, regional, and global level, body efforts help countries to comprehend options to address macro-level development challenges; achieve beneficial integration into the international trading system; diversify economies to make them less dependent on commodities etc. Being the United Nations' focal point for the integrated treatment of trade and development and the interrelated issues in the areas of finance, technology, investment and sustainable development, UNCTAD compiles, validates and processes a wide range of data collected from national and international sources.

4. OECD (2019), Enhancing Competitiveness in Ukraine through a Sustainable Framework for Energy Service Companies (ESCOs), OECD Publishing, Paris [Online Resource] – Access Mode:

<https://www.oecd.org/eurasia/countries/Enhancing-Competitiveness-in-Ukraine-through-Sustainable-Framework-for-Energy-Service-Companies-2019.pdf>

The OECD Eurasia Competitiveness Program worked with the Government of Ukraine to develop a framework for a sustainable energy service companies (ESCOs) market as part of Phase III of the OECD project “Sector Competitiveness Strategy for Ukraine”, co-financed by the European Union and the Government of Sweden. This monitoring note assesses the progress made by Ukraine during the three years since endorsement of the policy recommendations in 2015 and makes recommendations for future activities. In Ukraine more work needs to be done in order to boost potential of market. This note makes recommendations on the way forward for each of the four policy areas.

5. Ukraine Investment and Business Guide, Volume 1 strategic and practical information / - USA: International Business Publications, 2015. - 206 c.

International Business Publications has developed unique guide for Ukraine profile, including history, economic and foreign relations areas. The works analyses investment and business climate on Ukrainian market. Ukrainian legislation provides for national treatment of foreign investors, in line with its World Trade Organization commitments. Due in part to conflicts in the body of laws that govern investment and commercial activity in Ukraine, and a high level of corruption in the country, foreign investors have found it difficult to pursue cases in Ukrainian courts. Ukraine modified its foreign investment law to provide state guarantees to foreign investors.

6. Conducting Business in Ukraine / Baker McKenzie, 2018. - 273 c.

Conducting Business in Ukraine is intended to be a general guide for companies operating or considering investment in Ukraine. It presents an overview of the Ukrainian legal system and the regulation of business activities in the country. Ukrainian legislation provides that foreign investors are authorized to carry out their investment activities in Ukraine on the same basis as Ukrainian domestic investors. A foreign investor may make a cash contribution to a Ukrainian legal entity either through special investment accounts opened by the foreign investor with a Ukrainian commercial bank or by transferring funds from abroad directly to the bank account of its Ukrainian subsidiary. The Foreign Investment Law also contemplates the possibility of the establishment of a priority regime with respect to certain projects with the participation of foreign investors, which will be implemented pursuant to state programs promoting key sectors of the economy, the social sphere and territories.

7. OECD Investment Policy Reviews: Ukraine / OECD iLibrary, [Online Resource] – Access Mode: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264257368-6-en/index.html?itemId=/content/component/9789264257368-6-en>

This review is focused on a range of policies having an impact on Ukraine's investment environment, in particular investment policy, access to property, investment

promotion and protection, privatization, and international agreements. The analysis is based on the OECD Policy Framework for Investment. It assesses Ukraine's ability to comply with the principles of openness, transparency and non-discrimination and its policy convergence with international investment standards. Ukraine has made quite important progress in introducing a modern legal framework for investment, but additional efforts are required in some policy areas to reaffirm Ukraine's attractiveness for investors.

8. Finally a new window of investment opportunity in Ukraine? / Basil Kalymon , - Atlantic Council – 2019, [Online Resource] – Access Mode:

<https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/finally-a-new-window-of-investment-opportunity-in-ukraine/>.

The article analyses investment opportunities in Ukraine and government efforts for it. These efforts had a low level of success, and the inflow of foreign direct investment in Ukraine languished. Rule of law is probably the biggest factor in holding back foreign investment. Ukraine has made very little progress in lowering its level of corruption. By lowering the risks created by corruption, the economy could receive a major stimulus generating economic growth, jobs, and tax revenues.

9. Business in Ukraine: Opportunities for Foreign Companies / Olegario Llamazares, [Online Resource] – Access Mode:

https://www.globalnegotiator.com/blog_en/business-in-ukraine-opportunities-for-foreign-companies/

The article analyses the current political situation that has created new opportunities for doing business in Ukraine. Ukraine is still not an easy market. Many European exporters have chosen not to use Ukrainian market until the clarification of its political situation. It is essential to enter it counting on realistic advisement, which would also allow taking advantage of the current situation in the sectors that have become more

attractive. Ukraine is part of the European Union's free trade zone, which in practice obligates Europe to provide it with a higher level of economic assistance. It also means a clear opportunity to the European exporter to embark on board a yet untapped market, before it gets full of competitors.

10. Global tax guide to doing business in Ukraine – Dentos- [Online Resource] –

Access Mode:<https://www.dentons.com/en/issues-and-opportunities/global-tax-guide-to-doing-business-in/ukraine>

Ukraine's taxation system continues to develop and has become relatively complex. Tax law is still characterized by a lack of precise policy or exhaustive explanation. A number of government bodies and different bodies of the state tax authorities issue their own interpretations of tax legislation, which may be contradictory. All these factors lead to the risk of inconsistent application of tax law by state tax authorities and taxpayers. Recent changes were changes in the following areas: information exchange, tax on withdrawn capital tax administration procedures, transfer pricing rules, principles of accounting and tax adjustments, reform of the State Fiscal Service of Ukraine.

Анотація кваліфікаційної магістерської роботи

“Efficiency and problems of foreign companies activity in the Ukrainian market ”

The work reveals the most important characteristics and features of the activity of foreign companies in Ukraine. The author analyses the prospects of their activity in Ukraine in the future. The author made summary of categories of enterprises that are allocated by applicable legislation.

The separate part of the paper deals with determination of foreign enterprises operating in different industries of Ukraine and biggest companies there.

The author tries to identify international investment image of Ukraine and the way of its increasing.

After conducting this research the author came to the conclusion that the Ukrainian government should work on improving the investment climate within the declared priorities of socio-economic development.

On the basis of the work the author formulated recommendations for expanding the prospects for foreign enterprises.

АКТИВИ ІНОЗЕМНИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ НА
УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ (ЗА ГАЛУЗЯМИ)

Галузь / підприємство	Власник	Активи, млрд. грн.
<i>Енергетична</i>		
ПІІ «Amic-Ukraine»	«AMIC Energy Management», Австрія	21,931
ДП «Glusco»	«Glusco Energy S.A.», Швейцарія	28,311
ТОВ «Альянс Ойл Україна»	«Alliance Oil Company», Росія	26,129
ТОВ «Альянс Холдинг»	«Shell», Велика Британія та Голандія	32,781
ТОВ «Ромпетрол Україна»	«The Rompetrol Group N.V.», Нідерланди.	29,189
ТОВ «БНК Україна»	«Білоруська нафтова компанія», Білорусь	24,056
ТОВ ТД «Сокар Україна»	«Державна нафтова компанія Азербайджану Socar»	27,892
ТОВ «Сокар Енерджі Україна»	«Державна нафтова компанія Азербайджану Socar»	32,342
ПАТ «Київобленерго»	«VS Energy International NV», Голандія	4,711
ТОВ «ЮроКейп Юкрейн»	EuroCape New Energy Limited, Франція	7,212
		234,554
<i>Металургійна</i>		
ТОВ «Арселорміттал Кривий Ріг»	«ArcelorMittal», Індія	12,134
ПАТ «Мотор Січ»	«Skyrison», Китай	7,832
		19,996
<i>АПК</i>		
ТОВ «Сингента»	«Syngenta», Швейцарія	6,197
ТОВ «АТ Каргілл»	«Cargill», США	15,543
ТОВ «Луї Дрейфус Еомодітіз Україна»	«Louis Dreyfus», Нідерланди	19,211
ТОВ «Кофко Агрі Ресорсіз Україна»	«Cofco International», Гонконг	9,406
ПІІ «Гленкор Агрікалчер»	«Glencore», Швейцарія	5,275
ДП «Сантрейд»	«Bunge», США	4,912
ТОВ «Альфред С. Топфер Інтернешенал»	«Alfred C.Toepfer International», Німеччина	6,187
ТОВ «АДМ Трейдінг Україна»	«Alfred C.Toepfer International», Німеччина	10,783
ТОВ ТД «Дельта Вілмар»	«DelMar PTE Ltd», Індія	8,432
		85,946

<i>Харчпром</i>		
ТОВ «Українська дистрибуційна компанія»	«Global Spirits»	7,256
ПАТ «Карлсберг Україна»	«Carlsberg Group», Данія	5,274
ПАТ «Сан Інбев Україна»	«Interbrew YNTR», Нідерланди	8,312
ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Україна»	«Japan Tobacco Group», Японія	9,322
ПрАТ «А/Т Тютюнова компанія «В.А.Т.- Прилуки»	«British American Tobacco», Велика Британія	10,021
ПАТ «Джей Ті Інтернешнл Компані Україна»	«Japan Tobacco International», Японія	8,679
ПАТ «Філіп Моріс Україна»	«Philip Morris», Швейцарія	5,438
ТОВ «Імперіал тобако Юкрейн»	«Imperial Tobacco», Велика Британія	7,198
ПІ «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед»	«Coca-Cola», США	6,764
ТОВ «Сандора»	«PepsiCo», США	8,128
ПрАТ «Монделіс Україна»	«Kraft Foods», США	11,045
ТОВ «Нестле Україна»	«Nestle», Швейцарія	8,124
		95,561
<i>Дистрибуція</i>		
ПІІ «ЛГ Електронікс Україна»	«LG Electronics», Південна Корея	6,146
ПАТ «Самсунг електронікс Україна Компані»	«Samsung, Південна Корея	12,312
ТОВ «Порше Україна»	«Porsche Holding», Австрія	11,853
ПІІ «Тойота Україна»	«Toyota Group», Японія	9,783
		40,098
<i>Фармацевтична галузь</i>		
ТОВ «Байєр»	«Bayer Global Investment», США	7,321
ТОВ «Проктер Енд Гембел Україна»	«Procter&Gamble», США	6,912
		14,233
<i>Ритейл</i>		
ТОВ «Новус Україна»	«Consul Trade House», Литва	3,916
ТОВ «Метро Кеш Енд Кері Україна»	Metro Group», Німеччина	21,307
ТОВ «Ашан Україна Гіпермаркет»	«Auchan», Франція	18,034
ТОВ «Інкостіл груп»	«Westahead Limited», Гонконг	11,324
ПІІ «Макдональдз Юкрейн Лтд»	«McDonald's», США	18,057
		72,638

<i>IT-галузь</i>		
ПАТ «Київстар»	«VimpelCom», Нідерланди	17,680
ПрАТ «ВФ Україна»	«Bakcell», Азербайджан Системз»	14,502
ТОВ «Епам Системз»	«Eram», США	11,098
		43,280
<i>Фінансові установи</i>		
Укрсиббанк	BNP PARIBAS, Франція	51,090
Креді Агріколь Банк	CREDIT AGRICOLE, Франція	35,100
Дойче Банк ДБУ	DEUTSCHE BANK, Німеччина	27,388
Сітібанк	CITIGROUP, США	31,457
ІНГ Банк Україна	ING GROEP, Нідерланди	13,838
Правекс-банк	INTESA SANPAOLO, Італія	5,804
СЕБ Корпоративний Банк	SEB, Швеція	9,802
Райффайзен Банк Аваль	RAIFFEISEN INTL, Австрія	95,158
Піреус Банк МКБ	PIRAEUS BANK, Греція	3,052
ОТП Банк	OTP BANK, Угорщина	49,297
Прокредит-банк	PROCREDIT, Німеччина	24,321
Ідея Банк	GETIN HOLDING, Польща	7,879
		354,186
<i>Всього</i>		960,492

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДВНЗ «КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

«ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ»

*Збірник матеріалів
студентської науково-практичної
Інтернет-конференції*

УДК 339.9:004(06)
Д44

Організаційний комітет:

Солодковський Юрій Мечиславович – к.е.н., доцент
Веремієнко Тетяна Сергіївна – к.е.н., доцент
(ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана»)

*Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику
Автори тез доповідей несуть відповідальність за їхній зміст*

«Діджиталізація міжнародного економічного розвитку» [Електронний
Д44 ресурс]: зб. матеріалів студентської наук.-практ. Інтернет-конф.; 16 січня
2020 р., м. Київ [Електронний ресурс]. – Київ: КНЕУ, 2020. – 392 с.
ISBN 978-966-926-316-2

У збірнику подано тези доповідей студентів факультету
міжнародної економіки і менеджменту ДВНЗ «Київський національний
економічний університет імені Вадима Гетьмана»

УДК 339.9:004(06)

ЗМІСТ

Кулікова Д.А. Сучасні тенденції конкурентного розвитку світової автомобільної промисловості	11
Дерев'янюк В.О. Діджиталізація міжнародного економічного розвитку ЄС та України	13
Theophane D'Orcel Tchamkoue Yamdjeu Business environment in the EU retail trade sector	17
Акулова Д. Ю. Вплив діджиталізації на розвиток національної економіки	19
Бернадська Т.В. Корпоративні консолідаційні процеси в глобальному бізнесі	22
Горбова А.М. Роль та місце малого бізнесу в глобальній економічній системі	26
Довгий Д.А. Цифрові технології в стратегії розвитку ДП «АДІДАС-УКРАЇНА»	29
Жданова Г.В. Сучасні зміни в міжнародних економічних відносинах країн світу в умовах змін глобальної економіки	31
Загребельний Д.С. Управління маркетингом в міжнародних корпораціях на прикладі компанії Філіп Морріс Україна	34
Захаренко Б.О. Євроінтеграція та її роль у розвитку економіки України	38
Мусієвич М.А. Стратегія виходу іноземної фірми на страховий ринок України на прикладі страхової компанії ARX	40
Сухомлин Б.А. Інновації в управлінні маркетингом	43
Гуцуляк В.С. Експортний потенціал компанії «КЕРНЕЛ ТРЕЙД» на міжнародному ринку	46
Олійник А.І. Інвестиційні можливості в сучасному українському середовищі	49
Басинець М.І. Екологічний менеджмент корпоративних структур	51
Рудінський Я.А. Підвищення ефективності системи управління людськими ресурсами на підприємствах теплоенергетики житлово-комунального господарства України	55
Савельєва Д.О. Digitalization in Global Business Environment of Boston Consulting Group	59
Didkivska Alona	

ІНВЕСТИЦІЙНІ МОЖЛИВОСТІ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Нинішня політична ситуація в Україні створила нові можливості для ведення бізнесу в Україні через орієнтацію на Європу та проведення важливих реформ спрямованих на покращення ведення бізнесу та зменшення рівня корупції. Орієнтація України на Захід відкриває нові перспективи, , тож дивлячись на це буде надзвичайно вигідно інвестувати, скориставшись поточним станом країни. За останні 20 років Група Світового банку підтримала бюджет України понад 4 мільярдів доларів програмних позик, які змушують країну здійснити кілька реформ, спрямованих на викорінювання корупції та підвищення продуктивності країни. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі, у 2018 р. розмір надходження прямих іноземних інвестицій в Україну склав 2,5 млрд доларів, що на 8% більше, якщо порівнювати з 2017 р. [2]. Процес дерегуляції в країні значно покращив конкурентне середовище, оптимізація та спрощення процедур щодо зменшення контактів між урядовими установами та представниками бізнесу привернуло увагу нових іноземних інвесторів до бізнес-клімату України. В той же час вдосконалення корпоративного законодавства дало змогу покращити стан учасників товариств та захистити їх інтереси. Значна девальвація гривні перетворила Україну на один з найбільш конкурентоспроможних та з низькими затратами виробничих майданчиків в усьому світі. Витрати на робочу силу, сировину та інші види виробництва значно знизилися в доларах США. Зокрема, найбільше виграють трудомісткі галузі, такі як харчова промисловість та агробізнес, легке виробництво та невелике машинобудування. 7 лютого 2019 року. набув чинності Закон «Про валюту і валютні операції», що послаблює валютний контроль. Новий закон передбачає можливість резидентам купувати іноземну валюту та зберігати її на рахунку для виплат за іноземними кредитами, що сприяє захисту інтересів інвестора від валютних коливань [6].

Ділове середовище продовжує демонструвати високий рівень адаптивності у відповідь на складне та швидко мінливе економічне та соціальне середовище в країні. Ці зміни включають низку урядових ініціатив щодо покращення ділового клімату та усунення різних перешкод для ведення бізнесу в Україні. Хоча багато з бар'єрів, на жаль, не усунулися наразі, але бізнес-середовище, що швидко розвивається, грає вирішальну роль для потенційних іноземних інвесторів та дає можливість їм постійно контролювати ситуацію та бути в курсі нових можливостей.

Для залучення інвестицій в країну уряд запровадив низку різних заходів, спрямованих на те, щоб зробити Україну більш привабливою для прямих іноземних інвестицій. Наприклад, до 2021 року новостворені платники податків можуть скористатися «податковими відпустками», якщо вони мають щорічний дохід 3 мільйони гривень, або менше та задовольняють низку додаткових вимог. Сюди входить залучення до пріоритетної галузі економіки, яку український уряд прагне стимулювати. Також деякі реформи грають не аби яку роль у привабленні виходу іноземних компаній на ринок України:

- Децентралізація дає можливість бути більш швидкими щодо змін та реагувати на можливості місцевого розвитку.
- Реформи банківського сектору для зміцнення та капіталізації банківського сектору призвели до закриття понад 89 недіючих банків та зменшення груп ризику
- Були створені моніторингові установи для відстеження та звітування про хід реформ; ці агентства дають інвесторам зрозуміти масштаби змін, що здійснюються [5]

Географічне розташування країни в поєднанні з низькими витратами на виробництво створює можливість стати головним центром обслуговування, виробництва та торгівлі на перетині Європи та Азії. Україна має надійну інфраструктуру для підтримки економіки, орієнтованої на експорт - близько 170 000 км автомобільних доріг, близько 22 000 км залізниць, 13 морських портів на материковій території України та понад 20 пасажирських аеропортів.

Нинішні ринкові умови створюють реальні можливості як для нових учасників українського ринку, так і для іноземних інвесторів, які вже працюють в Україні. Україна постійно вдосконалює свою логістичну інфраструктуру.

Зважаючи на все, країна становиться зоною з найкращими можливостями розвитку та рентабельністю бізнесу на європейському континенті.

Список літератури:

1. Economy Profile of Ukraine, Doing Business 2020 Indicators [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: <https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf>
2. Щур Д. Инвестиции и выборы: ждаты ли сделок по слиянию и поглощению в 2019 году [Електронний ресурс] / Дмитро Щур – Режим доступу до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2019/02/21/645448/>.
3. Ukraine – Market Opportunities [Електронний ресурс]. – 2019 – Режим доступу до ресурсу: <https://www.export.gov/article?id=Ukraine-Market-Opportunities>
4. Ukraine Invest, Reformprogress [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://ukraineinvest.com/whyukraine/reforms/>
5. Потепління інвестиційного клімату в Україні [Електронний ресурс] // Юридична газета Онлайн. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/poteplinnya-investiciynogo-klimatu-v-ukrayini.html>.